

24539 Hier begint het achste boeck dat spreekt
 24540 vande werelt ende vande materialike li-
 24541 chamen des hemels
 24542 **N**Ae dien dat wij veruult
 24543 hebben mitter hulpen
 24544 goods den tractaet van-
 24545 den godliken namen
 24546 ende vanden proprietey-
 24547 ten der engelen ende
 24548 oec vanden menschen ende van horen toe-
 24549 uallen als van horen leden ende siecten. so
 24550 blijft hier noch te segghen vanden pro-
 24551 prieteyten des sinliken werelts also veel
 24552 als wijs begripen konnen op dat wi die
 24553 materie des godliken loefs ende des ma-
 24554 kens vanden proprieteyten der werckin-
 24555 ghe kiezen moghen | want die onsienlike
 24556 dinghen goods werden bescouwet bij
 24557 dien dinghen die gemaect sijn inden ver-
 24558 stande als die apostel seyt Ende daer om
 24559 hebben wi wil sommighe proprieteyten
 24560 deser werelt ende der gheenre dinghen die
 24561 inder wereft² ghehouden werden desen
 24562 wercsken onder een cort begrijp mede
 24563 in te brenghen op dat wi te lichteliker
 24564 verstanden sullen moghen inder godliker
 24565 scripturen dat gheestelic verstant ende dat
 24566 verholen ouermits die ghelikenis der li-
 24567 chameliker proprieteyten ende inden eer-
 24568 sten is te beghinnen vanden proprietey-
 24569 ten der werelt
 24570 Dat eerste capitel vande eyghenschappen der
 24571 werelt
 24572 **D**ie werelt wort in drien manieren
 24573 werelt ghehieten | als mercurius
 24574 seyt want dat godlike verstant wort we-
 24575 relt ghehieten als die werelt die onli-
 24576 chamelic is onsienlic ende ewich | tot wes
 24577 exempel die gheuoelike werelt ghesca-

24578 pen is als boecius seyt Inder ander ma-
 24579 niere wort die werelt werelt ghehieten
 24580 als der gheenre die inden ommevang
 24581 des hemels gehouden werden als die
 24582 hemel daer die sterren in luchten | tfuer
 24583 vanden welken alle dingen verwarmen
 24584 Die lucht vander welkr⁴ alle dingen die
 24585 sielen hebben ademen ende groyen | twa-
 24586 ter dat alle die breetheit der aderen om-
 24587 gordt | die aerde alle dese nederste dingen
 24588 onthout ende draecht vanden welken ghe-
 24589 seyt wort. die werelt is bi hem gemaect
 24590 inder manieren wort die mensch is die min-
 24591 re werelt ghehieten want hi beteykent
 24592 in hem dat beelt of die beeldinghe alle
 24593 der werelt Item die eerste werelt is e-
 24594 wich bliuende ewelic inden godliken ge-
 24595 dacht Die ander werelt is dueraftich
 24596 mede treckende wt dien sijn beghin o-
 24597 uermits die godlike wille dueraftich
 24598 te wesen Die derde werelt naden wat is
 24599 hi dueraftich ende naden wat vallende dra-
 24600 gende in hem gelikenis van allen dinghen
 24601 Item vander eerster werelt ende vander ander
 24602 is voer geseyt | nv is te segghen vanden
 24603 voeliken werelt Mercianus seyt dat die
 24604 werelt is een gemeynte alle der dinghen
 24605 die gescepen sijn te samen ghecloot inder
 24606 manieren van enen ronden dinghe | als is
 24607 een spera vander werelt | want die werelt-
 24608 like ouerstheit heeft een sperige ende een
 24609 circularige gedaente ende figuer ende mer-
 24610 cianus seyt datter werelt anders geen
 24611 figuer bequaem en was dan dese ron-
 24612 de ende dat was om volmaectheyt al-
 24613 les dings ende om die volmaectheyt die
 24614 si heeft in horen dueraftigen wesen mit
 24615 horen werker die de werelt gemaect he-
 24616 uet die welke is sonder eynde ende sonder be-
 24617 ghin gefigureert Item die filosofhen

24618 deylden alle die werelt in tveen delen
 24619 der welker deel dat ouerste deel datter
 24620 werkende is dat edelste is ende dat slech-
 24621 ste streckende hem vanden cirkel der ma-
 24622 nen totten rijck der planeten Dat ander
 24623 deel is dat nederste als datter lidende is
 24624 welc deel beghint vanden cloet der ma-
 24625 nen ende stretc totten center der aerden De-
 24626 se nederste werelt beschrijft marcianus die
 24627 werelt is een cirkel wt vier elementen in
 24628 eenre manieren van enen cloot mit ghe-
 24629 liken raden omlopente die aerde ouer
 24630 al ghefixeert int middel mit ewigen gri-
 24631 pinghen des hemels Item totter con-
 24632 posicien deser werelt heeft die godlike
 24633 doecht die eerste materi ghescapen in
 24634 welker materien als in eenre massen wa-
 24635 ren principaliken vier elementen niet on-
 24636 derscheyden alst nv sijn mer si waren ge-
 24637 mengt ende die masse was yle gehieten van
 24638 plato in thimeo vanden welken die god-
 24639 like wijsheyt alle die elementen ende dye
 24640 vanden elementen gecomen sijn gemaect
 24641 heeft ende voertghebracht ende heeft alle
 24642 dingen geordineert ende onderdeylt mit
 24643 properen qualiteyten hoe dat elc wesen
 24644 sal inden lantscappen | want dat in dier
 24645 materien hete ende droge was dat ghinc
 24646 inder materien des viers welc vier dye
 24647 godlike wijsheit bouen geset heeft om
 24648 sijnre lichticheyt wil Ende datter alre
 24649 coutste ende droechste was dat ghinc inder
 24650 materien der aerden die welke hi neder-
 24651 ste settede om haer swaricheyt wil ende
 24652 dichtheit ende datter hete ende vucht was
 24653 dat ghinc in die materie der luchten en-
 24654 de datter cout ende vucht was dat ghinc
 24655 inder materien des waters. ende dese twe
 24656 heeft si gheset int middel des viers ende
 24657 der aerden nader meerre of minre lich-

24658 ticheit ende subtilicheit Waer af dat pla-
 24659 to ende thimeo heeft dese eerste materie
 24660 aldus bescreuen na sinen vermogen want
 24661 yle dat is die eerste materie. dese was
 24662 sonder qualiteyte ende sonder enige quan-
 24663 titeyt dat is cortheit of lancheit of cley-
 24664 nicheyt of grootheyt sonder hetten sonder
 24665 ghedaente sonder stede ende sonder tijt tus-
 24666 schen enighe substancien ende en gheen-
 24667 re substancien etcetera Item dese woerden
 24668 sijn seer swaer. want dye eerste materi
 24669 wert gheseyt te wesen sonder quantiteyt
 24670 niet dat si altemael was si en hadde een
 24671 grootheyt. mer si en was van gheenre
 24672 ghesetter grootheit na onsen dinghen
 24673 te spreken Alsmen seyt dat een roese groot
 24674 is want hi gaet bouen die grootheyt an-
 24675 dere menschen Daer om wort oec ghe-
 24676 seyt te wesen sonder qualiteyt. want si en
 24677 was specialiken niet ghenoeemt van e-
 24678 niger qualiteyten. want men mocht niet
 24679 seggen dat si meer hete was dan cout
 24680 of wit dan swart of deser ghelijc. ende hy
 24681 seyt sonder verwen. want si en hadden
 24682 gheen ingheboren verwe van enighen e-
 24683 lement. si was sonder tijt want doe en
 24684 waren gheen tiden noch wandelinghe
 24685 der tiden doe dese materie ghescepen was
 24686 si was oec sonder stede want si en had-
 24687 de gheen ghesette stede meer opwaert
 24688 dan nederwaert noch meer int brede dan
 24689 int lange ende si is tusschen enighe substan-
 24690 ci ende tusschen en gheenre substanci want
 24691 voer haer en ghinc gheen materialike
 24692 substanci mer daer isser sommighe ghe-
 24693 uolcht of na ghecomen daer om dat die
 24694 materialike beghinsel der nederster we-
 24695 relt anter het was die eerste ghemeyn
 24696 materie die ontfanclic was alle die for-
 24697 men ende alle die ghedaenten die welke

24698 oec behouden wort onder menigerhan-
 24699 de specien ende formen ende dese materi bli-
 24700 uet als totter incorrumpeerder substancie
 24701 ende al is dat sake dat si stedeliken veran-
 24702 dert wert naden qualiteyten dye daer
 24703 wandelbaer sijn want dese materie die nv
 24704 blijft ouermits der dunnicheden of ra-
 24705 refactie onder die forme des viers ende is
 24706 onder tfuer vluchs ouermits der dickin-
 24707 ge neemt si aen die forme der luchten en-
 24708 de sal wesen onder die gedaente ende onder
 24709 die materi der luchten die welcke eerst
 24710 was onder die gedaente des viers vten
 24711 welken openbaert dat die eerste mate-
 24712 ri vter welcker die werelt eerst natuer-
 24713 lic gemaect was is onwinlic ende onghe-
 24714 corrumpeerlic vander welcker alle die
 24715 materialike dingen beginnen of begon-
 24716 nen ende in die selue weder comen als in-
 24717 der matricen dat is inder moeder Item die
 24718 werelt is van vele componeerde ende contra-
 24719 rie dingen gemaect ende nochtans in hem
 24720 seluen ist een dinc Die werelt is een int
 24721 getal ende niet veel werelden ende dat is om
 24722 der enicheyt der materien als gheseyt
 24723 wort int boeke vanden hemel ende vander
 24724 werelt | hi becommert of belet alle sijn ma-
 24725 teri als daer geseyt wort int capitel van
 24726 der ewicheyt der werelt Daer om dye
 24727 werelt daer wi hier of spreken en is niet
 24728 ghedeylt in hem noch gheydelt ⁶ nader
 24729 substancien ende al ist datter contrariheyt in
 24730 sinen delen geuonden wort als tot som-
 24731 migen wederstoet der qualiteyten Item
 24732 die werelt heeft een ouerste ende nodorf-
 24733 tighe bequamelicheyt in alle den sinen
 24734 ende also meer als een scone soete musike
 24735 al ist sake dat hi schijnt te hebben een on-
 24736 ghelikenis in sommighe sinen delen om
 24737 die wederuechtende qualiteyten als au-

24738 gustinus bescheydeliken seyt ouer genesi
 24739 dese werelt sal ouerliden of vergaen na
 24740 deser pijnliker specien ende figuren te spre-
 24741 ken die si nv heeft mer si sal in horen e-
 24742 wigen wesen bliuen als na hore substancien
 24743 ende materien te spreken als augustinus
 24744 ende die glose beyde daer segghen die he-
 24745 mel ende aerde sullen hene liden vten wel-
 24746 ken openbaert dat die werelt is te ver-
 24747 wonderen ouermits sijnre vasticheit wil
 24748 niet te myn nochtan om die edelheyt sijn-
 24749 re materien ende om die werckelike doecht
 24750 der formen is god die werker der werelt
 24751 is altoes te louen die mit lichter mogent-
 24752 heyt alle dinc dat inder werelt is voert
 24753 doet comen want daer en is gheen soe
 24754 vulen dinc op aertrike goods lof en sal
 24755 daer in verlicht werden ende dat deel der we-
 24756 relt twelc nader naturen puerste ende sim-
 24757 pelste ende oec edelste is heeft een inclina-
 24758 ci tot eenre formen ende enen appetijt of
 24759 begheerte totter edelster ontfanghin-
 24760 ge der formen | ende die simpelste is die is
 24761 meest geneycht totter gheesteliker for-
 24762 men want die hemelsche materi is sim-
 24763 pelre ende eyscht een edelre forme dan die
 24764 elementarige materi dat is dye materi
 24765 die vanden aertschen elementen gemaect
 24766 is ende oec is die hemelsche materi edel-
 24767 re ende simpelre inden edelsten lichaem als
 24768 inder sonnen dan inder manen of dan in
 24769 marcurio of in maers ende die materi die
 24770 vanden elementen gemaect is die is e-
 24771 delre inden viere dan inder luchten of in-
 24772 den anderen waer af dat die materi gro-
 24773 uer is inder aerden dan inden anderen
 24774 want daer sijn delen der materien te sa-
 24775 men vergadert als aristotiles seyt Dat van een
 24776 hant vol aerden werden x. vol waters
 24777 want die materi vanden enen element is

24778 veel puerre in dat een deel dan in dat an-
 24779 der Als geseyt wort int beghin van me-
 24780 theororum Die ouerste delen des viers sijn
 24781 edelste ende simpelste | ende die nederste delen
 24782 der aerden sijn groefste ende onpuerste en-
 24783 de meest dicht Ende wanneer die delen der
 24784 ghemengder vanden elementen sijn | na
 24785 dien dat die delen der elementen puerste
 24786 ende edelste sijn so werden die ghemeng-
 24787 de simpelste ende puerste ende na dien dattet
 24788 verkeert is inden elementen also ist verkeert
 24789 inden gemengden | een materi der werelt
 24790 die edelste ghemaect dye behoeft dye
 24791 edelste form ende daer om pleechtmen die
 24792 materi te ordineren na dien dat die form
 24793 eyscht want sal vander aerden vier werden
 24794 so ist noot dat die materialike grofheit
 24795 der aerden gesubtijlt moet werden ende ge-
 24796 puert ende dat si gheesteliken ende simpelre
 24797 mach werden op dat si also een vierighe
 24798 forme aen doen mach ende op dat ict mit
 24799 corten woerden segghen mach of sal so
 24800 ist noot dat die meteri bereyt worde nader
 24801 proprieteyten der formen | oec salmen mer-
 24802 ken die edelheit der werelt naden waert-
 24803 sten delen van haer ende oec na haren edel-
 24804 sten werken ende daer om wort dat ouer-
 24805 ste deel der werelt edelste gehieten want
 24806 daer is die materi puerste ende dye form
 24807 is daer scoenste | ende die doecht of craft
 24808 wort daer inden ouersten breetste geuon-
 24809 den want also veel is die werelt int ghe-
 24810 meyne schoenre ende betameliker als dat
 24811 lelike deel der werelt leechste is Item
 24812 augustinus seyt sommige volmaectheyte der
 24813 minnen ende der doechden die welke in-
 24814 den ouersten bouen gaen totter volcomen-
 24815 heyt der nederster dinghen sprayt hem
 24816 steeds totter versieringhe ende totter scoen-
 24817 heyden ende oeck dattet leechste deel der

24818 **S**werelt after ghelaten heeft inder scier-
 24819 heyt ende inder claeerheit dat verhaelt si inder
 24820 graciën ende inder doechden der vrucht-
 24821 baricheit want niet myn en is te verwonde-
 24822 ren dye doechdelike vruchtbaerheyt der
 24823 aerden inden voertbrengen der cruden der
 24824 bomen der bloemen ende der vruchten en-
 24825 de inder winninghe menigerhande die-
 24826 ren ende serpenten ende in menigherhande
 24827 voertbrenginge der metallē der gem-
 24828 men ende der stenen dat is te verwonderen
 24829 die claeerheit des hemels mit onderscey-
 24830 de hore hemelen ende sterren ende al ist dat
 24831 die werelt mit menigherhande doech-
 24832 delike scierheyden verschiert is nochtans
 24833 is si mit menigen gebreken ende onsalich-
 24834 eyden geplaecht naden nedersten delen
 24835 ouer al te spreken. want al is dat sake
 24836 dat dese werelt schijnt een winre ende een
 24837 voeder der lichamen te wesen nochtans
 24838 is hi een karker der gheesten ende is alte
 24839 harden elleynde der sielen ende is een der on-
 24840 salicheyt ende der pinen die sonder eynde
 24841 sijn want die werelt is een stede der son-
 24842 den ende des ouertredens ende bouwinghe
 24843 der pelligimaedzen des rouwen ende des
 24844 screyens ende is oeck stede des arbeys
 24845 ende der muetheyden der lelicheyt ende der scan-
 24846 den des beroerens ende der verwandelin-
 24847 ghe ende is een stede des vloyens ende des
 24848 veranderens vanden ouerliden ende is stede
 24849 der corrupciën ende der houaerdyen ende der
 24850 verdroefnis des geweldes ende des verdruc-
 24851 kens ende is oec stede des verradens ende
 24852 der bedriechnissen Inder werelt en wort
 24853 anders niet geuonden dan ydelheit boes-
 24854 heyt ghiericheyt anx lelicheyt ende out-
 24855 heyt Die werelt loct die bekende tot hem
 24856 ende mintse ende die onbekende werpt hi van
 24857 hem ende versmaetse die werelt hindert me-

24858 nighen mensch ende hi baet luttel ende die
 24859 de werelt minnen die bedriecht hi want
 24860 hi geloeft veel dingen ende ten lesten be-
 24861 taelt hi luttel ende sijn versmares dat sijn die
 24862 gene die de werelt versmaden die veruolcht
 24863 hi in quaden ter manieren van enen schiem
 24864 ende hi en laet niet af hi en grijptse ende trect-
 24865 se tot hem | mer die gene die hem volghen
 24866 dien raet hi dat si hem veynsen sullen ende
 24867 hoer genoechte bruken ende daer om die
 24868 gene die hi hier seer verheft mit eren der
 24869 werelt ende mit rijcheden des aertschen
 24870 goets die werpt hi int eynde ter neder
 24871 ende maectse arme ter sielen Ende op dat ic
 24872 sinte gregorius woerden bruken mach ende wil
 24873 so is die werelt te scuwen al waert al dat
 24874 ons veel gelucs toe quaem | ende hier me-
 24875 de ist wt vanden proprieteyten der werelt.
 24876 Dat ij. capitel vande onderscheydinghe of
 24877 proprieteyten der hemelen
 24878 ⁹ Hier na salmen sommighe proprie-
 24879 teyten bescriuen vanden hemel ende van sinen
 24880 delen mitter hulpen ons heren ihesu christi want
 24881 die hemel is een stede ende een woninge
 24882 der engelen ende der heyliger menschen als
 24883 beda seyt Die hemel na dat die heyligen
 24884 scriuen. so is die hemel sienlic ende die ander
 24885 onsenlic ende die sienlike hemel is der mate-
 24886 rien als die glose seyt ouer deutronomij x. int
 24887 eynde Celum domini dei tui est | dat is die he-
 24888 mel gods ons heren is dijn Item daer sijn
 24889 vij. hemelen als aereum. ethereum. olym-
 24890 pium. igneum. firmamentm¹⁰. aqueum. empir-
 24891 reum | dat is die hemel der enghelen Celum
 24892 aereum dat is dat middel onderscot der luch-
 24893 ten twelc altermael niet besmet en is van-
 24894 den grouen humoren des waters ende der
 24895 aerden want dat deel der luchten is puerre
 24896 ende vanden nedersten qualiteyten onghem-
 24897 mengder om sijnre puericheyt wil ende om

24898 die doerschijnlicheyt wort hi genoemt
 24899 mitten name des hemels | als gheseyt
 24900 wort mathei xij. Die vogelen des he-
 24901 mels hebben dat gheten etcetera Celum ethe-
 24902 reum hiet na sommigen meysters dat alre
 24903 ouerste onderscot der luchten twelc sonder
 24904 middel versament is mitten spere des viers
 24905 ende daer om ethereum | want dat tusschen tfuer
 24906 ende den lucht nabuer is so is die hemel
 24907 ethereum ontfangende die verlichtinge
 24908 ende die clærheyt vanden viere want ethere-
 24909 os in griex is clærheyt in duytsche als
 24910 ysidorus seyt ende celum igneum wort gehieten
 van
 24911 sommigen meysters centrum spere ignis
 24912 dat is dat center vanden spere des viers
 24913 om die ouerste puericheyt ende subtilich-
 24914 eyt des viers welke werkinge die vieri-
 24915 ghe hemel heeft voer die ander elemen-
 24916 ten ende oec om sommige edele hemelsche
 24917 proprieteyten die welke hi na volghet
 24918 van sybbicheyt of buersamheyt des he-
 24919 mels der planeten | gregorius seyt op dye stede
 24920 van iob. siet aen den hemel ende bescouwet
 24921 die luchten etcetera Inden name der luchten
 24922 wort alle tlantscap verstaen vander manen
 24923 al totten fixen sterren daer dye hemelen
 24924 ende die circulen sijn des vij. planeten | soe-
 24925 ket nederwaert int naeste vander luchten of
 24926 van ethere wil hi seggen wat marcianus
 24927 daer af seyt Item alexnder¹¹ ordineert aldus
 24928 die vij. hemelen seggende Die eerste he-
 24929 mel is des geuende lichts dat een form
 24930 geeft ende geen beroeren als celum empyr-
 24931 reum Die ander is geuende twesen des lichts
 24932 ende van eenre formen ende dat beroeren niet als
 24933 die waterige hemel of dye cristallighe
 24934 Die derde is geuende twesen des lichts
 24935 niet na allen deel der claricheit van eenre for-
 24936 men ende geeft dat beroeren als die gester-
 24937 rede hemel diemen celum stellatum hiet

24938 Die vierde is ontfangen des lichts son-
 24939 der hetten als celum olympium Die vijf-
 24940 te is ontfangen des lichts mit hetten als
 24941 is celum igneum Die vi. is dat licht onfan-
 24942 gende mitten ouersten deel ende wort ghe-
 24943 hieten celum ethereum Die vij. is ontfangen-
 24944 de dat licht ende is versament mitten neder-
 24945 sten deel als celum aereum ende alsoe schijnt
 24946 hi dat hi olimpium hiet dat rijc der hemelen
 24947 vanden planeten ende firmamentum hiet die
 24948 eerste hemel naden filosofhen ende die
 24949 leste in wes te gader knopinge die licha-
 24950 men der sterren sijn gelegen want die philo-
 24951 sophen en setten mer enen hemel alleen
 24952 basilius seyt dat die filosofhen eer hair
 24953 tongen soudent laten vreten eer dat si vol-
 24954 gen soudent datter veel hemelen wesen
 24955 soudent Die hemel den welken men firma-
 24956 mentum hiet beschrijft aristotiles int boeke dat-
 24957 men noemt de causis elementorum Celum
 24958 dat is die vijfde element onderscheyden
 24959 mit natuerliker eygenscap vanden neder-
 24960 sten elementen noch het en is niet swaer
 24961 want hi mocht anders naderuallen¹² noch
 24962 oec licht want dan mocht hi opgaen want
 24963 waer hi een vanden vieren so mocht cor-
 24964 rupci in hem comen ouer al of in enen deel
 24965 Ymmer als men daer seyt. Die scepper
 24966 heeft hem een deel geset te wesen ende een
 24967 beghin der winningen ende der corrupcion
 24968 ende daer om wast hem noot te wesen onwin-
 24969 liken ende oncorrumpeerlic Item dese he-
 24970 mel is ongerust ende onberoerlic natuerli-
 24971 ken wes lope of beroeren is weder omweyn-
 24972 ¹³dich op dat middel als op die asse dye
 24973 vast ende stijf staet sonder enich beroeren tus-
 24974 schen tween polos als tusschen zuden ende
 24975 noerden ende die hemel wort geeyndt na-
 24976 der metingen ende nader wtstekinghe vander
 24977 stede mer hi is ewich naden lope want hi

24978 wort beroert vanden beroerer die macht
 24979 sonder eynde heeft dat is van gode die ho-
 24980 ge ende glorioes is ouer alle die werelt
 24981 Hier toe heeft aristotiles geseyt int boeke van-
 24982 den saken der elementen | hi seyt die ij. polos
 24983 sterren te wesen inden ouersten eynden des
 24984 hemels die geset sijn in sijn middel bo-
 24985 uen ende beneden vanden welken die een op-
 24986 waert geset is in dat middel des hemels
 24987 ten noerden waert ende wort gehieten polus
 24988 articus ende die ander is dair recht tegens ge-
 24989 set int suyden. ende wort gehieten polus an-
 24990 tarticus als die tegen polum articum geset is
 24991 Tusschen desen tween sterren of polos als
 24992 tusschen horen tween eynden wort die he-
 24993 mel cromme beroert vanden eynden des oe-
 24994 sten totten westen Ende weder vanden westen tot-
 24995 ten oesten ende dat altoes in eenre wise als
 24996 dat rat beroert wert tegen die assche want
 24997 aristotiles hiet die assche een verstandelike lini-
 24998 e die gelangt of gegeuen is vanden enen
 24999 polo totten anderen polum recht wt strecken-
 25000 de als een coerde bi wes middel die om-
 25001 meganc des hemels gelijc om geuoerd
 25002 wert als daer die commentator seyt vander
 25003 naturen des hemels wort geseyt int boe-
 25004 ke vanden hemel ende vander werelt na een
 25005 nuwe ouersettinghe die hemel is een ge-
 25006 maect dinc inder materien vanden welken hi
 25007 hemel hiet twelc is die leste inganc van
 25008 allen ende daer volcht na int selue si en sijn
 25009 niet noch en hebben geweest noch dair en
 25010 sullen veel hemelen wesen Die hemel is een
 25011 volcomen volmaectheit den welken geen ge-
 25012 lijc en is noch daer en is geen stede buten
 25013 den hemel noch lichaem noch geboorte
 25014 noch volheit noch tijt twelc een waer lo-
 25015 pe of beroeren is want dat waert is een fix
 25016 leuen als buten dat leste ende is ewich dat niet
 25017 en gebreect noch gheeyndt en wert ende
 25018 dat is twaer leuen Item die selue seyt

25019 aldaer | die hemel en is niet getimmert
 25020 noch ghewonnen mer hi is simpel wes
 25021 beroeren gelijc is inden welken geen sceel
 25022 en is ende sijn beroeren is eenrehande ende
 25023 ront als een cirkel wes beroer een geest
 25024 is die dat beroert mit sinen wille ende die
 25025 radie des hemels wort ghecontinueert
 25026 mitter radien des vuers ende is mit dier ver-
 25027 gadert totten wil der menschen om die bliuent-
 25028 heit des leuens firmamentum wort hemel
 25029 gehieten want hi is dicht ende vast want
 25030 hi heeft een eynde daermen niet ouer co-
 25031 men en kan noch gaen want ouermits
 25032 sijnre groter bliuentheit sijnre vastich-
 25033 eyt is hi oncorrumpeerlic ende onuerwan-
 25034 delic also wel inder substancien als inder for-
 25035 men sijn form is ront ende hollachtich na
 25036 ons te spreken ende opgebuegelt tot dien
 25037 die daer bouen den hemel sijn wes beroe-
 25038 ren natuerlic ront is ende wort crom be-
 25039 roert ende ghelijc enen cirkel omgaende
 25040 vanden oesten int west ende weynt mit hem
 25041 ende gaet om al mit enen slechten lope een-
 25042 uoudelic binnen der spacien eens daechs
 25043 ende eenre nacht twelc onder hem is totten
 25044 rijck des vuers want het leydt die heme-
 25045 len der vij. planeten mit hem want als ra-
 25046 banus seyt Alle dat onder hem is dat is der be-
 25047 roerliker craften onderdanich mit een-
 25048 uoudeliker ordenancien ende onbedroefder
 25049 Item die beroerlike craft als hi selue seit
 25050 ouer die exposici van genesis strect hoer tot
 25051 desen nedersten elementen waer af datmen
 25052 waent ende geloeft dattet firmament dat
 25053 ouerste vuere mit hem om laet lopen ende de-
 25054 se werkinge der beroerliker doecht coemt
 25055 al totter luchten ende totten wateren inden
 25056 welken nader vloet ende nader ebbinghe
 25057 maect een grote heffinghe Item iij. ele-
 25058 menten als die lucht tfuer ende twater sijn

25059 eenrehande beroeringe des hemels on-
 25060 derdanich mer niet in eenre maten noch
 25061 eenre ordinancien volgen si hem na. mer
 25062 na meer ende na myn ende datter ouerste
 25063 lichste ende puerste is is meest onderda-
 25064 nich ende dat alsulc minste is volcht traech-
 25065 licste ende obediert minste Die aerde en is
 25066 der hemelscher craften ende lopinge niet on-
 25067 derdaen also dat si daer af enighe beroe-
 25068 ringhe der stede af ontfaet al isset sake
 25069 dat si daer af ontfaet diuerse specien ende in-
 25070 druckinghe van formen om die voert te
 25071 brengen ende te dragen Item die selue raba-
 25072 nus seyt dattet firmament heeft naden
 25073 lope enen eenuoudeliken inganc die wel
 25074 geordineert is ende onbedroeft nochtans
 25075 is dat snelste van allen der lopen ende op dat
 25076 die breetheyt der werelt niet gescheyden en
 25077 werde om die snellicheyte sijns loeps so
 25078 wortet weder houden ende vertraecht mit ge-
 25079 ordineerder beroeringe der planeten ende al-
 25080 dus wort sijn loep gematicht ouermits
 25081 den lope die hem tegen is ende contrari als den
 25082 lope der planeten ende dat gheruste wert be-
 25083 roert want al is dat sake dat sijn leghent-
 25084 heit verwandelt inden delen nochtans en ver-
 25085 wandelt sijn gelegentheit noch sijn ste-
 25086 de niet altemael daer om wanneer dat die ne-
 25087 derste bedroeft sijn ende vloyende sijn ge-
 25088 ualliken mit enigen geual so en laet die
 25089 hemel sinen houder sijnre oerden te min-
 25090 sten in enen punt niet after mit sinen he-
 25091 melen of werelden want die lope des he-
 25092 mels is dat eerste subiect alle des licha-
 25093 mes ende is beroeringe ende regel alle der an-
 25094 der lopen daer om is dat firmament o-
 25095 uermits sinen lope dat werckende begin
 25096 in dese nederste werelt | wes reden is als
 25097 rabanus seyt want dat firmament sijns
 25098 lichts stuert die werckende craft der win-

25099 ninge totter aerden als totten properen
 25100 centrum ende seyndt ende vergadert sijn radien
 25101 int ouerste vander aerden als ghetoeent
 25102 wort inder doerschijnliker consten want een
 25103 ygelic ront lichaem hol ende luchtich in si-
 25104 nen ygeliken punt stuert een linie die ra-
 25105 dioes is inden center des luchtende li-
 25106 chaems als totten ouersten van dien cen-
 25107 ter ende hoe dat een ygelic radioes linie
 25108 naerre is der andere linien die daer wt
 25109 gaet totten ouersten vanden center also
 25110 vele vander naericheit des eens totter
 25111 ander is si starker | ende om den center in te
 25112 prenten sijn werken of daden vanden wel-
 25113 ken openbaer is dat want dat lichaem des
 25114 hemels ront is omgaeude¹⁴ opgevuert
 25115 ende luchtich ende dese aerde nader groot-
 25116 heyt des hemels en hout die craft des
 25117 punten niet wantet centrum inder aerden is
 25118 so wort daer van node een grote vergade-
 25119 ringhe der hemelscher radien | vander
 25120 welker doecht ende voelen wort een groot
 25121 geslacht ende winninge der winliker din-
 25122 gen inder aerden die welke centrum is des
 25123 firmaments ende al is dat sake dat die he-
 25124 mel tbeginsel is der winninge nochtans
 25125 en neemt hi geen geslacht of winninge
 25126 in hem of corrupci of verminringhe noch
 25127 meringhe want die hemel heeft in sijnre
 25128 substancien die ouerste simpelheit eenuou-
 25129 delic ende en heeft geen scheydinge noch
 25130 contrariheit der componeerder of der ghe-
 25131 maecter delen ende daer om en heeft hi
 25132 gheen wt hem seluen ter corrupcien waer
 25133 af als aristotiles argueert int boeke de celo
 25134 et mundo aldus Alle corrupcien is van con-
 25135 trarien ende men vint niet dat den hemel
 25136 contrari is waer om die hemel niet ghecor-
 25137 rumpeert en wert ende oec al is dat sake
 25138 dat die hemel in hem ende wt hem eenfor-

25139 mich is dat is van eenre vormen noch-
 25140 tans heeft hi van node vele hemelen ende
 25141 circulen inder figuren ende inder groot-
 25142 heyt der lengten ende der breyddden sche-
 25143 lende om diuersche woningen die wel-
 25144 ke behoeuen die sterflic sijn | als aristotiles
 25145 seyt in libro de causis elementorum want
 25146 waert sake dat die hemel ghecorrum-
 25147 peert worde in enighen deel nae eenre
 25148 disposicien ende maten ende influencien der
 25149 nederster radien so soude dat voetzel der
 25150 sterflicher dieren ende alle der nederster din-
 25151 ghen veruaren ende daer om wast noot
 25152 dat die lope des hemels crom ghinc of
 25153 schief op dat nv coude nv hetten gewon-
 25154 nen mocht werden vander opheffinge ende
 25155 nederdruckinge der hemelen want waert
 25156 dat die hemel recht wt beroert worde
 25157 als tot onser geleghentheyte so soudent
 25158 alle dinghen verteert werden anter van
 25159 hetten of van couden als aristotiles seyt.
 25160 niet alleen inden hemele wort gemerct
 25161 die puericheyt ende die incorrumpeerlich-
 25162 eyt vanden deel mer oec die schoenheit
 25163 ende die clærheit vanden deel der formen
 25164 Item aristotiles seyt in libro de sensu et
 25165 sensato Die hemel van sijnre naturen is
 25166 schinende ende blinckende mer in sinen de-
 25167 len is onderscheyt want inden sterren is
 25168 mere vergaderinghe des lichts dan in-
 25169 den anderen delen des hemels want van-
 25170 den deel der formen heeft hi rondich-
 25171 eyt mit eenre holre opuoeringe dat is
 25172 mit omboghinghe als dye hemel om-
 25173 gaet altoes ombueghinghe mit groter
 25174 rondicheit ende heeft doerschijnlicheyte.
 25175 ende van eenre vormen altemael mer in-
 25176 den delen heeft hi schelinghe om dat
 25177 die hemelen deen tegen dander steeds
 25178 lopen vanden contrarien lope der plane-

25179 ten Item aristotiles seyt dat die edelheyt
 25180 des hemels wort ghemerct inder simpel-
 25181 heyt sijnre substancien ende inder puericheit
 25182 ende inder ewicheyt ende oec inder claerheyt
 25183 der formen ende mit corten woerden in me-
 25184 niger edelheyt die de hemel in heeft so
 25185 reguleert hi ordineert ende met alle dese
 25186 nederste dingen die onder hem geset sijn
 25187 ende dat bouen alle dingen wonderlic is
 25188 dat die hemel alle dese nederste dinghen
 25189 ordineert ende dat hi nochtans van desen
 25190 nedersten gheen verkeringe of verwande-
 25191 linge en ontfaet

25192 Dat iij. capitel vande waterighe ende cristalli-
 25193 ghe hemel

25194 **15** Die seste hemel is waterich of cris-
 25195 tallich die welke wt den water ge-
 25196 set is opt firmament ende is geformeert
 25197 mitter machten der godlicheyt Item die
 25198 auctoriteyt der heyliger scriften gheeft
 25199 ons die wateren gheset te wesen bouen
 25200 den hemelen die welke alsoe gelicht sijn
 25201 ende gesubtijlt dat si inder hemelscher na-
 25202 turen verkeert sijn ende daer om bliuen si
 25203 daer fix ende vast nochtans seyt beda dat
 25204 die hemelsche wateren niet gehanghen
 25205 en sijn bouen tfirmament ouermits wa-
 25206 semlike dunnicheit | mer mit ysiger vas-
 25207 ticheit ende dat ouermits dye godlike
 25208 doecht Item beda meynde dat die he-
 25209 mel is van vuerigher naturen als die pla-
 25210 tonici gheset hebben waer af beda noch
 25211 geseyt heeft dat die hemel ront is en-
 25212 de van subtijlre vierigher natueren van-
 25213 den center der aerden mit geliken spa-
 25214 cien gheset ende daer om by auonturen soe
 25215 meynde beda dattet noot was dat daer
 25216 wateren waren bouen op die hemelsche
 25217 hetten ghebrocht mocht werden totter
 25218 getempertheyt ende dat van die vlammin-

25219 ge des hemels dese nederste werelt geen
 25220 verdriet liden en soude Item van dier na-
 25221 tuerliker coutheit dier wateren die daer
 25222 vercoude sijn anter het vercoudt den he-
 25223 mel van saturnus die hem naest is mer hoe
 25224 dit mit reden soude mogen geschien en
 25225 is niet begrijpelic mit enigen reden mer
 25226 men salt nochtans aldus verstaen dat die
 25227 wateren sijn godliken gheset bijder or-
 25228 denancien der godliker wijsheit bouen
 25229 of op tfirmament onder die alre edelste
 25230 condicien der naturen na dien dat si der
 25231 hemelscher naturen na bi sijn Item hi
 25232 hiet daer om cristallich niet want hi hart
 25233 is int ouerste als cristal mer want hi een-
 25234 formelic volle lichts is ende doerschi-
 25235 nich ende hiet daer omme waterich | want
 25236 hi wort beroert ter manieren vanden wa-
 25237 ter van sijnre subtiliteit ende beroerlich-
 25238 eyt ende dat beroeren beroert den naesten
 25239 hemel ende die hemel voirt dat hem naest
 25240 is ende daer om die hemel die dese neder-
 25241 ste dingen beroert behout ende beschermt
 25242 alle dese nederste dingen dit seyt alex-
 25243 ander

25244 Dat iiij. capitel vande hoechsten hemel of
 25245 der enghelen hemel ghenoeemt celum
 25246 empyreum

25247 **16** Celum empyreum is die eerste ende dye
 25248 hoechste hemel ende is stede der en-
 25249 ghelen ende woninghe der heyliger men-
 25250 schen Ysidorus seyt dat dese hemel is al-
 25251 re hoechste luchtende ende gheeft den cris-
 25252 tallighen hemel die hem naest is licht
 25253 ende claerheyt ende is van sijnre naturen een-
 25254 formelic sonder sterren ende van doerschini-
 25255 ger formen als damascenus seyt ende is
 25256 daer om ront als een spera op dat hi die
 25257 gheestelike dingen ende lichamelike din-
 25258 ghen onthouden soude hi is natuerlic

25259 rustende ende onberoeric want die hemel
 25260 en is niet noot om die winninge der neder-
 25261 ster dingen mer billiker als alexander
 25262 seyt is hi noot totter veruullinghe alle
 25263 des dings dat inden geslachte der lichamen
 25264 is na gesetten eynden totten middel bu-
 25265 ten datter ghewracht is int ouerste als
 25266 die aerde ende dat luchtende int ouerste
 25267 als celum empyreum ende beyde die lichaem
 25268 als dat vterste ouerste dat sonder eynde is
 25269 dat is onberoeric ende gerust Item die
 25270 proprieteyten des hemels beschrijft ra-
 25271 banus gebrukende basilius woerde in
 25272 exameron seggende aldus Celum empyre-
 25273 um is dat eerste lichaem inder naturen al-
 25274 re simpelste ende hebbende vanden licha-
 25275 melicheyt niets niet want hi is tsubtjilste
 25276 dat inder werelt is Het is dat eerste firma-
 25277 ment der werelt inder grootheyt alre
 25278 meest inder gedaente luchtende inder fi-
 25279 guren ront omgaende ende alre hoechste
 25280 geset want hi is verre vanden center ende
 25281 is houdende die breetheit der gheesten
 25282 ende der lichamen diemeu¹⁷ sien mach ende
 25283 niet sien en mach ende is die ouerste wonin-
 25284 ge ende al ist dat god ouer al is nochtans
 25285 seytmen specialiken dat god inden he-
 25286 mel is want aldaer verlicht machtelic dye
 25287 werckinge sijnre doecht ende daer om seyt-
 25288 men sonderlinge dat die stoel gods inden
 25289 hemel is want die gedaente des hemels
 25290 is schoenste inden lichaem der werelt als
 25291 damascenus seyt. Die godlike doecht werct
 25292 openbaerlicste inden hemel
 25293 Dat v. capitel van ether dats de vuerighe
 25294 hemel
 25295 ¹⁸ETher in griex is claeheit in duyt-
 25296 sche ende ysidorus seyt dat ether is dat ouerste
 25297 rijc des ouersten onderscoets der luchten
 25298 ende des viers daer die ewige claeheyt

25299 des lichts is Item anaxagoras seyde dat die
 25300 name van ether is een naem des vuers
 25301 of der vueren ende dat waende hi als aristotiles
 25302 seyt om sijnre vlamme¹⁹ wil die vander
 25303 snellicheyt sijns loeps coemt Mercianus
 25304 seyt dat ether is een stede die gescheyden
 25305 is vander nederster werelt onsienlic naden
 25306 aengesicht deser nederster dingen die wel-
 25307 ke menigerhande verwandelinghe liden
 25308 In ethere daer ist altoes dach ende ef-
 25309 fen clae ende dat en is geen wonder | want
 25310 tot also hogen stede die schiem der aerden
 25311 die welke een sake der nachten is en kan
 25312 in ethere niet comen Item na dat aristotiles seyt
 25313 so en is ether anders niet dan een element
 25314 noch en is vanden vieren elementen niet
 25315 want so wat bouen den clote der manen is
 25316 dat is van eenre ghescheydenre natu-
 25317 ren der ander elementen die hier beneden
 25318 sijn waer af dat ether en is swaer noch
 25319 licht noch dicke noch dunne noch men
 25320 machs niet deylen bijder doerschietinghe
 25321 eens anders lichaems ende daer en mach
 25322 gheen corrupci of veranderinge der na-
 25323 turen van ethere in gaen helick of deelick
 25324 dat hem geschien soude waer si ghemaect
 25325 vanden anderen elementen Item anaxagoras
 25326 seyde nochtan dat ether is een onsteken
 25327 lucht ende seyt dat si onderwijlen nedergaet
 25328 ende daer en binnen wort si verborghen waer
 25329 af om hare subtilicheyt werter omghe-
 25330 weyndt nv beneden nv bouen want dat be-
 25331 roeren der aerden wort ghewonnen van
 25332 dier doechden diemen etherea hiet dye
 25333 verborghen wort inden darmen der aerden
 25334 mer aristotiles seyt dat dese reden niet en is
 25335 want dat subtijl en gaet niet nederwaert
 25336 ende oec waert dat si neder ginge so en soud-
 25337 se dese werckinge niet doen Item marci-
 25338 anus seyt dat die claeheyt van ether

25339 schindert ende blinct onder den spera des
 25340 hemels ouermits den omganc alle der
 25341 werelt ende houdt in hem die hemelen der
 25342 seuen planeten want si werden beroert te-
 25343 gen dat firmament Item dat nederste deel
 25344 van ether ontfengt dat ouerste deel der ma-
 25345 terien vanden elementen ouermits snel-
 25346 licheyt sijns loeps ende van dier ontstekin-
 25347 ge coemt die spera des vuers als ghe-
 25348 seyt wort int boeke datmen hiet de ce-
 25349 **20**lo et mundo want van dier materien die al
 25350 des vierich gheworden is en wort ether
 25351 niet vierich noch ontsteken want vanden
 25352 nedersten en neemt si geen verkeringe al
 25353 ist sake dat die nederste dingen van haer
 25354 verwandelt werden
 25355 Dat vi. capitel vande spere dats rondich-
 25356 eyt des hemels
 25357 **21**Spera celi als ysidorus seyt is eenrehan-
 25358 de gedaente die ront geformeert is van-
 25359 den seluen int selue bi sinen centrum die ge-
 25360 lijck om gaet mit geliken spacen | die phi-
 25361 losophen seggen dat dese spera en heeft be-
 25362 ghin noch eynde daer om want om sijne
 25363 rondicheyt wil daer si beghinnen soude
 25364 of geeyndt souden werden en wert si niet
 25365 lichtelic ongegriepen noch den hemel
 25366 en was geen figuer bequamer dan die
 25367 ronde nv om hare simpelheit wil nv om ha-
 25368 re begrijpelicheit wil nv oeck om hare
 25369 eenreformelicheyt wil als ysidorus seyt Item
 25370 alfraganus seyt dat spera is een ront omme-
 25371 ganc des hemelschen lichaems dair die
 25372 fixe sterren in gehouden werden ende dese
 25373 spera wert omgewonden mit tween polis
 25374 dat zijn mit tween sterren vanden welken
 25375 die een is noerdelic ende die ander zudelic
 25376 Die noerdelic die welcons | ons **22** | ons nym-
 25377 mermeer onder en gaet ende wort gehie-
 25378 ten polus arcticus | die ander polus hiet an-

25379 tharticus of zudelic die welke nymmer-
 25380 meer van ons gesien en wert om dies wil
 25381 dat hi also verre van ons is of om datter
 25382 dat aertrijck tusschen is Tusschen desen
 25383 tween polos wert spera des hemels ge-
 25384 weynt ende beroert ende ouermits die be-
 25385 roeringhe vanden spera werden die star-
 25386 ren die daer in staen om geuoirt vanden
 25387 oesten int weste ende weder vanden westen int
 25388 oeste binnen xxiiij. vren tusschen dach ende
 25389 nacht want die lope des hemels wort
 25390 mit soe groter snellicheyt omgheuoirt
 25391 waert dat die planeten hem niet tegen en qua-
 25392 men ende dat ghewelt niet en matichden al-
 25393 le die werelt soude ontbonden werden ende
 25394 te niet gaen waer bi dat die hemelen der
 25395 vij. planeten daer tegen gheset sijn omme-
 25396 den lope des hemels te vertragen ende te
 25397 verdrucken alle die last vanden spera wort
 25398 crom omgeweyndt biden middel als bi-
 25399 **23**der assen Item die asse is eenrehande der
 25400 standelike linie die hoer recht wtstrec-
 25401 kende is biden middel bal vanden spera
 25402 ende strict hoir tusschen den tween polos
 25403 bijder welker die ommeganck des hemels
 25404 als een rat bijder assen hem ront om keert Item
 25405 die harren des hemels sijn die vterste de-
 25406 len der assen die inden polis gesteken werden
 25407 want het sijn harren der doeren ende werden
 25408 omge-
 25409 went inden hollichen der polen ende dese har-
 25410 ren sijn ront omgegromt als omgebuecht als
 25411 ysidorus
 25412 seyt Die helft vanden hemelschen spera
 25413 wort emisperium gehieten als dat deel dat
 25414 van ons altemael gesien wort mer om dat
 25415 gebrec ons gesichts wanen wi of het dunct
 25416 ons dattet mitter aerden gevuecht is want
 25417 dat cirkel dair die eyndinge des gesichts
 25418 gheeyndt wort hiet orizon als ysidorus seyt
 25419 daer om vergader vten voirscreuen din-
 25420 ghen dat dye spera des hemels is vol

25419 luchten ende sprayt die substanci des lichts
 25420 al totter aerden wes ommeganc is al-
 25421 re veerste vanden center der aerden ende
 25422 daer om dinghen die inden hemel alre
 25423 meest sijn die duncken ons minste wesen
 25424 om dat si also verre staen ende onthout al-
 25425 le dese nederste dingen ende ordineertse en-
 25426 de formtse ende maect die winlike ende dye
 25427 groylike dinghen ende grijpt ende werct
 25428 die hem contrari sijn want ouermits ghe-
 25429 welt sijns loeps trect hi die planeten na
 25430 hem die hem tegen comen ende gaet voert
 25431 naden ghelude want aristotiles seyt int
 25432 boeke vanden proprieteyten der elemen-
 25433 ten so wort een schoen ghelut inden he-
 25434 mel vanden ongeordineerden lope van-
 25435 den spera ende vanden contrarien gemoe-
 25436 ten der planeten waer af dat marcianus
 25437 seyt inden cloppen ende inden beroeren der
 25438 hemelen wort dat geluyt twelc maect
 25439 menigerhande contenten als die scarpe
 25440 mitten getemperden zwaren mer om tge-
 25441 breck ons horens ende om den bouenganck
 25442 dies ghelutts soe en wort die sanc van
 25443 ons niet gehoert ghelijc dat wi niet sien
 25444 en moghen dat die son beroert wert die
 25445 welke sekerlic beroert wert etcetera
 25446 Dat vij. capitel vande circulen des hemels
 25447 ²⁴Item der cirkelen des hemels sijn
 25448 veel vanden welken ij. sienlic sijn
 25449 ende twe onsienlic Die sienlike sijn dese als
 25450 galaxias ende zodiacus ende die onsienlike
 25451 sijn dese als circulus equinoctialis dat
 25452 is die cirkel als die dach ende nacht al e-
 25453 uen lanck sijn Dese is scheydende die ij.
 25454 emisperia rakende den zodyacum in aries
 25455 ende in lidra ²⁵Die ander cirkel is solsticia-
 25456 lis estualis ende hyemalis daer omme als
 25457 die zon in hem is so is solsticiu estiu-
 25458 le dese cirkel raect zodiacum in cancro

25459 ende is bi na vergaderinghe onser woen-
 25460 licheyt ende des dorren lands Die ander
 25461 is peralellus of een noerdelic cirkel of
 25462 articus ende is bina een scheydinghe on-
 25463 ser woninghe ende der couder die onwoen-
 25464 lic is mer die cirkel die welke is vander
 25465 siden des onwoenlic lands die also meer
 25466 is een coniuncti ende des anders dat woen-
 25467 lic is raect den zodiacum in capricornu
 25468 ende dese cirkel wort gehieten solsticiu
 25469 hyemale daer om als die sonne daer in
 25470 is so gaet die son des winters onder ende
 25471 hiet solsticiu hyemale Die ander is par-
 25472 allellus of circulus antarticus of austra-
 25473 lis ten zudenwaert ende wort geset teghen
 25474 articum peralellum. Item dese v. circulen
 25475 werden peralelli gehieten als circulen
 25476 die ghelijc verre van malcanderen staen
 25477 want peralellus wort aldus exponeert pe-
 25478 ri in griex dat is bi in duytsche ende lelle
 25479 in griex is afstaende of schelende in duyts-
 25480 sche want die peralelli staen ghelijc ver
 25481 van malcanderen Item sonder dese sijn twe cir-
 25482 culen die colluri hieten Coluris septem-
 25483 trionalis die welke begint van polo sep-
 25484 temtrionali bi cancer ende bi capricornus die
 25485 ront voertgande is ende wederkeert tot si-
 25486 nen beghin Item die ander is colurus au-
 25487 stralis bi libra in aries ende coemt oec we-
 25488 der in sinen punt ende werden gehieten col-
 25489 luri quasi colli tauri a cauda bouis silues-
 25490 tris als die hals des stiers vanden start
 25491 des wilden ossen die welke als hi sinen
 25492 stert op recht maect een onuolcomen cir-
 25493 kel ende werden gehieten coluri als onuol-
 25494 comen cirkelen Die thiende cirkel is ori-
 25495 zon daer dat gesicht eyndt dat is die cir-
 25496 kel diemen siet dat enen dunct dat hemel
 25497 ende aerde vergaderen te gader ende dair is circu-
 25498 lus meridianus dat is dat suden cirkel betey-

25499 kenende die side vanden zodiaco inder
 25500 welker die son ghesien wort gelijc van
 25501 malcanderen staende tusschen oesten ende
 25502 westen Ende dese twe circulen en sijn inden
 25503 spera niet want si werden verwandelt na me-
 25504 nigerhande gelegentheit ende na diuer-
 25505 schen aspecten
 25506 Dat viij. capitel vande doerschinende cir-
 25507 kel des hemels
 25508 **26**Galaxias is een hemelsch cirkel ende
 25509 is een schoenre ende een witter cirkel dan
 25510 alle die ander cirkelen des hemels gaen-
 25511 de ouer tmiddel des hemels beghinnen-
 25512 de vanden oesten totten noerden bi cancer
 25513 ende capricornus voertgaende tot sinen punt
 25514 ende wort een melkich cirkel gheheten
 25515 want het is die edelste onder alle die he-
 25516 melsche circulen ende heeft die meeste
 25517 clærheyt want hi leydt ende wijst die ghe-
 25518 ne die bi nacht varen inder zee ende hoe dat
 25519 weder des nachts clærre ende couder is
 25520 hoe die cirkel meer openbaret Item nader
 25521 waninge des ghemeynen volcs so wert
 25522 galaxias gehieten voetstap der sonnen
 25523 dat die son after hoer laet wanneer dat si
 25524 in dien cirkel loept Mer aristotiles seyt dat-
 25525 tet logen is want waer galaxias vander
 25526 prentinge of indruckinge der sonnen so
 25527 behoert dat dese inpressi of indruckinge
 25528 waer inden teykenen inden welken dye
 25529 sonne loept mitten anderen beroerliken
 25530 sterren ende dat sien wi dattet geloghen is
 25531 want het gaet ouer die eynden van zo-
 25532 dyaco daer die zon nimmermeer bi en
 25533 coemt als geseyt wort in libro metheo-
 25534 rorum iohannicius anaxagoras ende democritus
 dese sey-
 25535 den dat galaxias was vanden wederbu-
 25536 gen of reflexien des lichts totter luch-
 25537 ten als inden spiegel ende dat is gelogen
 25538 als aristotiles daer seyt want waer dat so sou-

25539 de hi verwandelt werden als is die ver-
 25540 wandeling des lichts ende dat is valsch
 25541 want wi sien galaxiam altoes in die sel-
 25542 ue stede noch en gater niet van Item aristo-
 25543 tiles seyt ghelikerwijs dattet vuere dat
 25544 den hemel na bi is vlammeende ende lich-
 25545 tende is ende inden steden daer galaxias
 25546 is of gesien wort daer sijn veel cleyne
 25547 ende luchtender sterren ende in dien verlicht
 25548 die clærheit ende daer om schijnt die ste-
 25549 de meest vol radien noch en gaet niet en
 25550 wech van eenre stede des hemels
 25551 Dat ix. capitel van zodiaco dats het crom-
 25552 me cirkele des hemels
 25553 **27**Zodiacus is een crom cirkel onder-
 25554 scheyden in xij. delen ghelijc die
 25555 de xij. teykenen gheuoemt sijn vanden
 25556 philozophen ende beteykenen ons in wel-
 25557 ken deel des hemels die sonne ende die
 25558 planeten merren Het sijn xij. teyken dat
 25559 sijn xij. spaciën die ghelijck onderdeylt
 25560 sijn ende mit notabelen sterren vanden astro-
 25561 nomijns genoemt ende een yghelic van-
 25562 den teykenen wort in xxx. graden gedeylet
 25563 ende in lx. minuten | een grade ende xxx. gra-
 25564 den een teyken Item dese teykenen sijn mit
 25565 horen properen namen genoemt als aries
 25566 taurus gemini cancer leo virgo libra scorpi-
 25567 o sagitarius capricornus aquarius piscis ende
 25568 hieten dieren niet dat si dieren inden hemel
 25569 geset sijn mer dat si sommige proprietey-
 25570 ten alsulker dieren in horen werken betey-
 25571 kenen als men na seggen sal onder dese xij.
 25572 teykenen sijn daer vier cardinalia ghe-
 25573 hieten als cancer int hoechste capricornus
 25574 int leechste aries ende libra int middel die
 25575 twe eerste hieten solsticiaria want als die
 25576 son in cancer is so en coemtse niet meer
 25577 **28**tot ons in capricornu en gaetse niet veer-
 25578 sle inden eersten maect si dye langste

25579 daghe ende die cortste nacht | inden ande-
 25580 ren verkeert ende inden anderen tween wort
 25581 equinoctium dat is dat die dach ende die
 25582 nacht al euen lang werden des leyntens
 25583 in aries ende des herfst in libra ende in de-
 25584 se teykenen sijn daer drie vuerich | als ari-
 25585 es leo sagitarius. ende drie aerdich als tau-
 25586 rus virgo capricornus Ende drie luchtich als
 25587 gemini libra ende aquarius Ende drie wate-
 25588 rich. als cancer scorpio ende piscis Ende onder
 25589 dese die vuerich ende luchtich sijn die sijn
 25590 hete ende manlic ende dachelic. ende die wate-
 25591 rich ende aerdich sijn. die sijn cout wijflijc
 25592 ende nachtelic | onder dese isser vier die on-
 25593 stadich sijn | als die cardinalia dat sijn de-
 25594 se aries cancer libra capricornus want in hem
 25595 wert die tijt verwandelt ende daer isser vier
 25596 fix inden welken die tijt geuesticht wordt
 25597 als taurus leo scorpio aquarius ende daer is-
 25598 ser vier gemeyn inden welken die tiden
 25599 gemengt werden als gemini virgo sagita-
 25600 rius piscis Ende dese teyken werden huze ge-
 25601 hieten want het sijn die huze ende wonin-
 25602 ge der planeten van desen huzen werden som-
 25603 mige gehieten huze der tripliciteyten
 25604 dat is domus triplicitatis ende sommighe
 25605 werden ghehieten domus exaltacionis
 25606 want die teyken die in eenre naturen ouer-
 25607 dragen maken een tripliciteyte ende wer-
 25608 den mitten seluen naem genoemt ende al-
 25609 dus werden si in vier delen geordineert
 25610 des hemels want int oest sijn si vierich
 25611 als aries leo ende sagitarius | die aerdige
 25612 sijn int zuden als taurus virgo ende capricor-
 25613 nus Item die luchtige int weste ende sijn
 25614 dese libra gemini aquarius Item die wate-
 25615 rige int noerden ende sijn dese cancer scorpio
 25616 ende piscis ende onder desen drieuoudigen hu-
 25617 sen so sijn die wt oesten starcker dan die
 25618 wt den westen ende die wt noerden starker

25619 dan die van zuden want in hem regneren
 25620 die edelste planeten want die oestelike
 25621 tripliciteyt die welke die eerste is heeft
 25622 die zon des daechs ende die maen des
 25623 nachts ende saturnus worter mit hem ghe-
 25624 helict des daechs ende des nachts Item
 25625 die noerdelike tripliciteyt heeft venus
 25626 luna ende maers Die zudelike tripliciteit
 25627 heeft saturnus mercurius ende iupiter Item
 25628 men hiet die teykenen domus exaltacio-
 25629 num dat is huze der opheffinghe want
 25630 na dien dat die planeten meer of min op
 25631 gheheuen werden inden graden der tey-
 25632 kenen daer na werken si volcomelicste
 25633 want die sonne heeft haer doecht ende
 25634 haren opganck in xvij. graden van ari-
 25635 es ende horen val inden seluen grade van
 25636 libra. venus heeft sijn glorie in piscis in-
 25637 den xxvij. graden ende sijn droefheyt des
 25638 vals int teyken dat hem recht teghen
 25639 gheset is als virgo. mercurius wort in vir-
 25640 go op ghericht xv. graden ende valt in
 25641 piscis in xv. graden. luna wort opghe-
 25642 richt in cancer drie graden ende valt drie
 25643 graden in scorpio saturnus wort opghe-
 25644 richt in capricornu xxvij. graden ende valt
 25645 **29** in cancer xxvij. iupiter wort opgericht
 25646 Caput draconis wort opgericht in ge-
 25647 mini iij. graden ende valt in sagitario iij.
 25648 graden Cauda draconis wort opgericht
 25649 in sagitario iij. graden ende in gemini iij.
 25650 graden Item sonder dese wort een ygelic
 25651 teyken gedeylt in drien delen diemen
 25652 facies noemt der welcher beghin is vanden
 25653 eersten grade arietis ende duert totten tien-
 25654 den Die ander facies duert tot xx. dye
 25655 derde tot xxx. Dat eerste facies wort
 25656 maers gegeuen dat ander der sonnen ende
 25657 dat derde venus Dat eerste facies van
 25658 taurus wort marcurio ghegeuen. dat ander

25659 lune | dat derde saturno Ende dat eerste fa-
 25660 cies van gemini wort gegheuen iupiter
 25661 dat ander mercurius | dat derde der sonnen
 25662 Dat eerste facies van cancer wort geghe-
 25663 uen venus dat ander mercurius dat derde
 25664 der manen Dat eerste facies van leo wort
 25665 ghegheuen saturno dat ander iupiter dat
 25666 derde maers Dat eerste facies van virgo
 25667 wort ghegeuen der sonnen dat ander venus
 25668 dat derde marcurius Dat eerste facies van
 25669 libra wort gegheuen der manen Dat ander
 25670 saturno dat derde iupiter Dat eerste fa-
 25671 cies van scorpio wort gegeuen maers dat
 25672 ander sol dat derde venus Dat eerste faci-
 25673 es van sagitarius wort ghegeuen mercu-
 25674 rio dat ander der manen dat derde saturno
 25675 Dat eerste facies van capricornu wort ge-
 25676 geuen iupiter dat ander maers dat derde
 25677 sol Dat eerste facies van aquarius wort
 25678 ghegeuen venus dat ander mercurius dat der-
 25679 de luna Dat eerste facies van piscibus
 25680 wort ghegeuen saturno dat ander iupi-
 25681 ter dat derde maers Item die planete die
 25682 in horen eygen huze is heeft v. starcheden
 25683 inden grade der exaltacien heeffer iiii. in-
 25684 den huze der tripliciteyten heeffer iij. in-
 25685 den facie een of ij. ende die meest getals
 25686 heeft onder den planeten dat is die starc-
 25687 ste ende een ygelic planete is starker in si-
 25688 nen eygenen huze dan in enen vreemden
 25689 ende vander starcten des teykens daer si in
 25690 is wortse gestarct ende vander crancheit
 25691 wortse gecranct als een starc man starker
 25692 is in enen starken paerde dan in enen cranc-
 25693 ken ende daer om die astrologi in horen oer-
 25694 delen als mysael seyt merken den opganc
 25695 der teykenen ende der planeten waerdiche-
 25696 den op dat si te recht oerdelen mogen van
 25697 toecomenden dingen na hore heerlich-
 25698 eyt inden hoekeliken huzen of inden op-

25699 gaenden hoeken of vallenden hoeken
 25700 Item sommige teyken werden gehieten
 25701 hoekelike huzen dat sijn domus angula-
 25702 res huse die ouerhoeke staen als signa
 25703 cardinalia als dese cancer libra capricor-
 25704 nus aries Item sommige teyken wer-
 25705 den gehieten huze die den hoeken nae
 25706 volgen als taurus die na aries volcht ende
 25707 leo cancer | ende scorpio libra | ende aquarius
 25708 die na capricornus volcht ende sommighe
 25709 hieten vallende huze vanden hoeke als
 25710 gemini virgo sagitarius piscis Item naden
 25711 opganc ende vallen ende opposicien coniunc-
 25712 cien ende aspecten deser teykenen geuallen
 25713 menigerhande ende contrari dingen in de-
 25714 ser werelt want als die selue auctoer seit
 25715 Dese die geuallen mit craft der naturen
 25716 ende gewonnen werden onder enen starken
 25717 manliken opgaenden teyken ende onder enen
 25718 starken ende goeden planete mit goeden
 25719 aspect dat inden ascendent is Die sijn van
 25720 goeder disposicien ende van starker in sinen
 25721 geslachte ende also verkeert Item thuys van-
 25722 den hoeke is dat eerste oestelic huys als
 25723 dat teyken van aries Item thuys des he-
 25724 mels of van noerden is cancer Item die hoe-
 25725 ke van westen is libra Item die hoeke der
 25726 aerden is capricornus Item dese iiii. hoe-
 25727 kelike teyken sijn van groter doecht ende dat
 25728 oestelic meer dan dat westelic ende dat noer-
 25729 delick meer dan dat zudelick. ende die
 25730 hoecke der aerden is crancker dan dye
 25731 ander drie Als die selue auctoer seyt.
 25732 Item die huzen die naeuolghende sijn
 25733 die sijn van middelbare werckinghe en-
 25734 de duechten als dat teyken van aries
 25735 ende dat ander taurus | ende dat tweede
 25736 vijfte vierde ende elfte teyken ende on-
 25737 der dese teyken of huzen soe is dat ach-
 25738 te teyken vander quaetster werckin-

25739 ghe ende vander quaetster beteykenis ende
 25740 daer om wortet vanden astronomijns ghe-
 25741 hieten thuus des doods Ende die ander
 25742 teykenen hieten vallende huse als tferde
 25743 v. vi. ix. ende xij. ste ende sijn vanden quaetsten
 25744 werke ende quaetster beteykenis ende sonder-
 25745 linge dat vi. ende dat xij. die reden van desen
 25746 is als die auctoer seyt dat maers reg-
 25747 neert int vi. huys of teyken ende dair om
 25748 hietet thuys des doods ende der cranckich-
 25749 eyt alre dingen ende in dien teyken is die bli-
 25750 scap van maers ende int xij. te blijscap van sa-
 25751 turno ende daer om hietet huys der viant-
 25752 scap ende der droefheyte ende des arbeyts
 25753 Item men seyt oec dat die teyken of die hu-
 25754 sen malkanderen aen sien ende daer sijn iij.
 25755 principael aspecten als sextilis tercius et
 25756 quartus | die sextilis is als enich plane-
 25757 te aensiet tercius voer hem in enigen op-
 25758 climmenden teyken ende dat derde nae hem
 25759 ende dat is ist iij. iij. ende xi. in ghelikenis ist
 25760 dat enich planete si inden begin van aries
 25761 so siet hi aen den genen die int hoeft van
 25762 gemini is voer hem ende den genen die is
 25763 int beghin van aquarius na hem twelc is dat
 25764 xi. teyken ende dat hiet sextilis daer om dat-
 25765 tet hout dat seste deel des hemels als lx.
 25766 graden ende alsulc aspect is goet louelic
 25767 ende fortuneert ende is teyken des huys der
 25768 middelre minnen naden meysters van as-
 25769 tronomien als die voerscreuen auctoer seyt
 25770 Dat derde aspect coemt vanden vijften tey-
 25771 ken ende vanden ix. als in desen exempel | die
 25772 planete die was int begin van aries siet
 25773 dat aen twelc in leone is voer hem ende dat
 25774 twelc in sagitario is na hem dattet ix. tey-
 25775 ken is ende wort dat dorde gehieten want
 25776 het hout dat derde deel des hemels als
 25777 c. ende xx. graden Ende dit is dat beste as-
 25778 pect want het is inden teyken der volcomen-

25779 re vrienſcap als die auctoer seyt Die iiij.
 25780 aspect is vanden vierden teyken ende vanden
 25781 tienden als in desen exempel Een planete
 25782 die waer int beghin van aries siet dien
 25783 aen die int hoeft is van cancer die welcke
 25784 voer hem is ende dien die in capricornum nae
 25785 hem is twelc dat tiende teyken is ende dese as-
 25786 pect hiet die vierde want hi die vierde
 25787 des hemels hout dat is xc. graden ende
 25788 dit aspect is quaet want het is inden tey-
 25789 ken der gramscap der viantscap ende der nijt-
 25790 scap als die voerscreuen auctoer seit Item die
 25791 coniunctie ende die opposicie en sijn gheen
 25792 aspecten nochtans werden si onderwilen
 25793 aspecten gehieten ongewoenlic ende wan-
 25794 neer dat eerste teyken dat vij. weder aensiet
 25795 als aries libram so wortet gehieten aspec-
 25796 tus oppositus dat is een aspect dattet een
 25797 tegen dat ander staet ende dat is tquatste want
 25798 het is teyken der volcomenre viantscap ende
 25799 sonderlinge ist aspect van maers ende van sa-
 25800 turnus als van sol mer wanneer die plane-
 25801 te vergadert mit eenre planeten die opgaet
 25802 inden seluen teyken of in enen teyken dat hem
 25803 toe geuoecht is voir of na so wortet con-
 25804 iuncti gehieten ende dese mach goet we-
 25805 sen ist dat die planeten goet sijn ende also ver-
 25806 keert quaet ist dat die planeten quaet sijn
 25807 als die auctoer seyt ende dese openbaren al-
 25808 le inder figuren die de auctoer set
 25809 Dat x. capitel vant teyken van aries
 25810 **30** NV willen te samen vergaderen die natu-
 25811 ren alle der teykenen bijder ordenancien nemen-
 25812 de tbegin vanden teyken van aries | aries is
 25813 een oestelic teyken also genoemt want ge-
 25814 likerwijs dat aries dat is die ram inden
 25815 leggen op sijn side effen gelijc sijn stonde ver-
 25816 wandelt also is die son als si is in dien de-
 25817 le vanden zodiaco diemen aries hiet maect
 25818 equinoctium dat is dach ende nacht effen

25819 lanck ende als mysael seyt so is aries een
 25820 vierich teyken manlic ende dagelicx. Dit
 25821 is maers huus inden xxx. graden | die ex-
 25822 altaci der sonnen is sijn huys die son des
 25823 daechs ende iupiter ende saturnus des nach-
 25824 tes gelikenen mit hem vander eerster tripli-
 25825 citeyten is si deerste | haer eerste facies
 25826 is maers | dat ander sol | dat derde venus
 25827 ende regneert int hoeft ende int aensicht
 25828 des menschen ende maect inden lichaem
 25829 veel haers een crom lichaem een slim
 25830 aensicht swaer oghen corte oren langen
 25831 hals ende is thuus des leuens ende der ghe-
 25832 boerten des menschen want gelikerwijs
 25833 dat dit teyken op gaet vanden nedersten
 25834 deel der aerden totten ouersten ende gaet
 25835 vanden donckeren totten licht also gaet
 25836 **31** die geboren is voert wt der dunsternis-
 25837 sen | ende inden teyken des menschen die ge-
 25838 boren gaen dye verborghen dinghen ter
 25839 luchten ende openbaren den wisen die hey-
 25840 melike dingen ende gelikerwijs dat albu-
 25841 maser vertelt inden boeke vanden lope der
 25842 astronomijns als die derde of die vier-
 25843 de grade van aries onder gaet so gater op
 25844 dat teyken van libra ende beroert die lucht
 25845 inden thienden graet gaet daer een sterre
 25846 op diemen almareth hiet ende alpheta ende
 25847 claert die lucht Item inden xxij. grade soe
 25848 gaen plyades onder etcetera ende wanneer sol
 25849 of luna of enich vanden planeten inghin-
 25850 ghe dat eerst dat ander oft derde grade
 25851 van aries so sal die coude van zuden seer
 25852 groot wesen ende oec tempeest Item inden
 25853 xxix. grade of inden xxx. so sal grote het-
 25854 ten wesen. Item taurus als mysael seyt
 25855 is een aerdich teyken | cout ende fix ende
 25856 nachtelic. thuys van venus die ander exal-
 25857 tacie van luna inden vierden grade ij.
 25858 huys | sijns vanden dage is venus des

25859 nachts luna ende maers heeft gelikenis
 25860 mit hem ende is die ander van tripliciteyten
 25861 Dat eerste facies hoert mercurii toe ende
 25862 van des menschen wegghen domineert hi
 25863 inden halze ende inder kelen hi maket een
 25864 breet aensicht ende crom ende gheeft een
 25865 swaer naze ende lanck brede naeslocken ende
 25866 swaer ogen verheuen haer ende swart. enen
 25867 grouen hals ende maect den mensch sca-
 25868 mel Eerlic voertgaende ende nochtans
 25869 ydel hi is een here der substancien der be-
 25870 sittings des gheuens ende des nemens
 25871 ende daer om hiet hi taurus want al holen-
 25872 de die aerde maect hijse vruchtbarich
 25873 ende rijc ende dan wanneer die zon is in tau-
 25874 ro so machmen tlant eren inden eersten
 25875 grade van taurus gaet op die sterre pa-
 25876 liticis inden vi. orizon gaet si neder en-
 25877 de die lucht wort verwandelt | inden viij.
 25878 gaen op plyades ende maken dye lucht
 25879 doncker Item dat teyken van gemini als my-
 25880 sael seyt is een luchtich teyken manlic
 25881 middelbaer dachelic thuus van mercu-
 25882 rii exaltacio caude draconis inden derden
 25883 graden sijn huys des dages is saturnus
 25884 ende des nachts mercurius iupiter heeft
 25885 gelikenisse mit hem. ende vanden triplicitey-
 25886 ten ist die derde. ende is dat eerste facies
 25887 van iupiter. dat ander maers dat derde sol
 25888 ende heeft die scouderen armen ende die han-
 25889 de vanden menschen ende maect den mensch
 25890 goet standenis van lichaem ende scoen ende be-
 25891 quaem ende ist dat hem mercurius toe geuo-
 25892 get is ende hi gefortuneert is so wort die
 25893 mensch abel te leren ende te scriuen ende ter
 25894 clergyen ende is thuys der magen ende des
 25895 raets ende der geestelicheit ende der trouwich-
 25896 eyt ende der dromen als die grade van ge-
 25897 mini ondergaet so gaen daer op hyades
 25898 ende wandelen die lucht ende na archides

25899 ende ethites dat is die aern steen inden xviii.
 25900 grade also delphin xxvi. etcetera dese twe
 25901 gemini dat sijn twilinge als ysidorus seyt na-
 25902 der fabulen der poeten waren broeders
 25903 als castor ende pollux ende waren sterke luden
 25904 vander gracen der welcker men seyt dat
 25905 sol dan in geminis is | want wanneer die
 25906 ³²son daer is soe heeft si macht te doen
 25907 wassen die vruchten ende ignius bewijst een
 25908 ander reden ende seyt wanneer dat castor on-
 25909 der is so is pollux bouen ende also verkeert
 25910 ende daer om als marcianus seyt so wortet
 25911 geuisiert want wanneert inden somer die
 25912 nachten alre cortste sijn so gaet een deel
 25913 van dier constellacien onder ende dat ander
 25914 voerste deel gaet op ende climt ende daer
 25915 om wort geseyt dat die een vanden broe-
 25916 deren besat die hemelen ende die ander broe-
 25917 der die helle of die nederste Item cancer
 25918 is een waterich teyken winich ³³ onsta-
 25919 dich nachtelic thuus der manen | die ex-
 25920 altaci licht inden xv. grade sijn huys des
 25921 daechs is venus ende inder nacht maers
 25922 ende die maect gelikenis mit hem vander
 25923 tripliciteyten ist die vierde Dat eerste fa-
 25924 cies hoert venus toe dat ander maers dat
 25925 derde der manen ende heeft macht inden
 25926 mensch ouer die borst ende die longhen ende
 25927 ouer die ribben ende maect inden lichaem
 25928 een grofheit want vander helften maket
 25929 den mensch grof ende ongemaect ende ru-
 25930 de opwaert subtijl die tande corte ende
 25931 crom ende hiet huus des vaders ende der wo-
 25932 ningen ende der wijngaerden ende alle des
 25933 dings datter opter aerden wast der bor-
 25934 ghen ende der dorpen ende der steden ende der
 25935 scatten der doder grauen ende der ernis-
 25936 sen van dien seyt albumaser inden vijften
 25937 grade als cancer onder gaet so gaet ca-
 25938 pricornus op ende die lucht wort verwandelt

25939 in verwarmtheden Item inden elften
 25940 grade gaet orizon op ende die lucht wort
 25941 verwandelt in hetten inden xxix. grade soe
 25942 gaet op die barnende sterre diemen ca-
 25943 nicula hiet ende die sterre canis openbaert
 25944 volle ende dan wort bedroefnis der luchten
 25945 ende wort cancer gehieten als ysidorus seyt want
 25946 cancer is een dier dat afterwaert loept
 25947 also is sol of die son wanneer si dat deel
 25948 van zodiaco ouergaet diemen cancer hiet
 25949 maect een retrogradati dat is ene weder-
 25950 aftercrupinge inden achtende grade van
 25951 cancer ende dan wort die zon oec op ghehe-
 25952 uen ter drintinghe of heffinge vanden
 25953 spera tot onser woninghe waert ende ter
 25954 geleghentheit inder aerden dat hi niet
 25955 meer verheuen en mach werden | ende dan
 25956 gaet hi afterwaert nederclimmende bi-
 25957 den nedersten teykenen tot capricornum
 25958 toe Item dat teyken van leo als mysael
 25959 seyt is een vierich teyken manlic stedich
 25960 ende dachlic ende is huys der sonnen ende
 25961 hoer exaltaci | sol is sijn huys des da-
 25962 ghes ende iupiter des nachts ende saturnus
 25963 maect een ghelikenis mit hem vander tri-
 25964 pliciteyten ist die eerste | dat eerste faci-
 25965 es saturni | dander iupiter | dat derde
 25966 maers Inden mensch heeft hi thert den
 25967 rugge ende maect den mensche bouen grof
 25968 ende beneden subtijl ende is fel van moede
 25969 ende heeft subtile benen ende hietet huys der
 25970 sonnen ende der nuwer cledere ende der goe-
 25971 den Daer af seyt albumaser inden vierden
 25972 grade vanden leeuwe | aquarius ende abyon
 25973 gaet op ende daer wort verwandelinghe der
 25974 luchten inden xxx. grade gaet cancer on-
 25975 der ende capricornus gaet op dat teyken hiet
 25976 leo want die leeuwe is alte starken dier
 25977 ende van groter hetten sonderlinghe om-
 25978 trent der borsten ende voir also als die son

25979 in dit teyken gaet so sterctse³⁴ die radien
 25980 hardeliker wt int eerste dan int leste wan-
 25981 neer si wt dien teyken gaet als ysidorus seyt
 25982 Item virgo is een aerlich teyken cout
 25983 ende mlddelbaer³⁵ ende nachtelic ende is dat eer-
 25984 ste huys van mercurius ende is exaltacie van
 25985 mercurio in sinen xv. grade sijn huys in-
 25986 den dage is venus | ende des nachts luna
 25987 ende maers heeft gelikenis mit hem vander
 25988 tripliciteyten ist die ander | sijn eerste facies
 25989 is sol | dander venus derde mercurii | in-
 25990 den mensch heeft dit teyken den buke
 25991 ende die darmen ende maect den persoen
 25992 schoen ende maect schone oghen schoen
 25993 aensicht ende saftmoedicht den wil ende is
 25994 thuys sijnre siecten sijnre knechten ende der
 25995 maechden die dienen ende der beesten en-
 25996 de beteykent rechtuaerdicheyt des tey-
 25997 kens ende verwandelinghe van stede te ste-
 25998 de ende dit teyken hiet virgo want die
 25999 maecht is sonder dracht ende sonder vrucht
 26000 aldus is die son wanneer si gaet in dat
 26001 deel vanden zodiaco die virgo hiet verteert
 26002 die humoer ouermits hare hetten ende al-
 26003 so maect si tlant onvruchtbaer Libra als
 26004 misael seyt is een waterich teyken man-
 26005 lic onstadich dachlic ende is thuys van ve-
 26006 nus Die eerste exaltaci van saturnus in
 26007 sinen xxi. grade | sijn huys is venus des
 26008 daechs ende des nachts mercurius ende iu-
 26009 piter deylt mit hem tween vander triplici-
 26010 teyten ist die derde | sijn eerste facies lu-
 26011 na dander saturnus derde iupiter ende vanden
 26012 mensch heeft hi die nederste darmen des
 26013 buycs ende den nauel ende is thuys des
 26014 wijfs ende der brulochten ende der scheldin-
 26015 ge der dieften ende der rouerie van desen al-
 26016 bumaser inden vijften grade libre gaet die
 26017 leeuwe op ende die lucht verandert ende wer-
 26018 det warm in xxij. graden gaet cornua op

26019 ende wort grote verdroefnis inder luchten
 26020 xxij. graden gaen op hedi vespertini ende
 26021 wort noch meere bedroefnis inder luchten
 26022 ende daer nae gaet virgo op Dit teyken hiet
 26023 libra vanden instrumenten des weghens
 26024 want als die zon is in dien deel des he-
 26025 mels welck deel men libra hiet maect
 26026 die dagen ende die nachten ghelike lanc.
 26027 als ysidorus seyt Item scorpius is een wate-
 26028 rich teyken cout stedich ende nachtelic ende
 26029 is teerste huys van maers ende nyemants
 26030 exaltaci thuys is inden dage venus inder
 26031 nacht maers ende die maen ghelijct mit
 26032 hem tween vander tripliciteyten ist die vier-
 26033 de Deerste facies is marcis³⁶ dander der
 26034 sonnen die derde veneris Inden men-
 26035 sche heeft dit teyken die lede daermen
 26036 mede wint ende die nyeren ende die blaze ende
 26037 gheeft een root aensicht ende cleyn vele
 26038 haers cleyne ogen langhe benen grote
 26039 voeten ende maect den mensch licht ende
 26040 maecten ongestadeliken toernich ende lo-
 26041 genachtich ende is thuys des doods ende
 26042 der vresen der scoude ende des arbeyts der
 26043 scaden ende der scheldinghen des strijds
 26044 ende der scalkicheyt. van desen seyt albu-
 26045 maser inden anderen grade van scorpio
 26046 so gaen op die sterren yades ende dan wort
 26047 grote tempeest der luchten ende daer na
 26048 gaet taurus op ende in horen elften grade
 26049 gaen plyades onder ende dan wort cla-
 26050 richeyt der luchten dit teyken hiet scori-
 26051 pius want scorpio is een dier dat seer steken-
 26052 de is mitten sterte ende alsoe is die zon als
 26053 si is in dien deel vanden zodiaco van wel-
 26054 ken deel si scorpius hiet is een sake der
 26055 quetsinge ende der stekinghe des mensche-
 26056 liken lichaems want dan is die zon dalen-
 26057 de ende maect die luchte myn warm want
 26058 wanneer die lucht onghetempert is in

26059 coutheyden so quetst si harde seer ende pre-
 26060 kelt dat lichaem als ysidorus seyt Item sagita-
 26061 rius als mysael seyt is een vierich tey-
 26062 ken manlic middelbaer ende dachlic | die
 26063 exaltaci des starts in sinen derden grade
 26064 sijn huys is des daechs sol ende des nach-
 26065 tes iupiter saturnus heeft gelikenis mit
 26066 hem vander tripliciteyten ist deerste | sijn eer-
 26067 ste facies is mercurij dander lune derde
 26068 saturni van des menschen wegen ordineert
 26069 dit teyken die dyen ende maect langhen aen-
 26070 sichts subtijl kinne ende maect den men-
 26071 sche after abelre ende scoenre dan voer ende
 26072 geeft subtijl haer enen groten buke ende in-
 26073 den beroeren doetet den mensch genoecht
 26074 hebben waer of het gehieten wort thuus
 26075 der gelouen van binnen ende der wijsheyt der
 26076 meysterscap ende der eren ende der wijsheit van-
 26077 den sterren ende der wyghelinge vanden
 26078 dromen van desen seyt albumaser inden an-
 26079 deren grade van sagitarius als die sterren
 26080 plyades opganghen vluchs gaen si onder
 26081 ende thoeft van scorpius gaet op ende daer
 26082 wort een machtige donckerheyt der luch-
 26083 ten inden viij. grade gaen die sterren ya-
 26084 des onder ende wort verwandelt | dat teyken
 26085 hiet sagitarius want gelikerwijs dat sagi-
 26086 tarius gescutten wt laet also is die zon
 26087 als si is in dien deel vanden zodyaco seynt
 26088 wt tot ons hagelen regenende wolken
 26089 Capricornus als misael seyt is een cout
 26090 aerdich teyken onstadich nachtelic ende is
 26091 dat eerste huys van saturnus ende is exaltaci
 26092 van maers in sinen xxvij. grade sijn huys
 26093 is des daechs venus des nachts luna
 26094 ende maers heeft gelikenis mit hem vander
 26095 tripliciteyten ist dye ander deerste facies
 26096 iupiter dander is maers die derde sol in-
 26097 den lichaem des menschen heeft dit tey-
 26098 ken die knyen ende gheeft subtijl been

26099 droech ende droge lijf cruust ende ru ende hiet
 26100 huys der heerlicheyt ende der eren des co-
 26101 nincs ende des rijcs der glorien ende des ghe-
 26102 boods ende der substancien die dieflic ghe-
 26103 nomen is van dien seyt albumaser inden
 26104 vierden grade van capricornus gaet cancer
 26105 op inden xxx. grade gaet thoeft ven³⁷ can-
 26106 cer onder ende thoeft van capricornus gaet
 26107 op ende hiet daer om capricornus want ca-
 26108 pra is een dier dat dat hoge begeert mit
 26109 sinen hoernen also is die zon als si in dien
 26110 deel vanden zodiaco maect si solsticium hy-
 26111 emale ende dan beghint si te climmen bijden
 26112 teykenen totten oppersten ram als tot a-
 26113 ries ende tot cancer waert Item aquarius als
 26114 mysael seyt is een manlic teyken fix ende
 26115 dachlic thuus van saturnus mer nyemans
 26116 exaltaci thuus inden dage saturnus ende in-
 26117 der nacht mercurius ende iupiter heeft ge-
 26118 likenis mit hem vander tripliciteyten ist die
 26119 derde. deerste facies van hem is venus dan-
 26120 der mercurij derde der manen Inden men-
 26121 sche heeft hi die schenen totten voet toe
 26122 ende doet enen mensch glorieren ende veel din-
 26123 gen verderuende ende maect een schoen aen-
 26124 sichts ende gheuerwet ende maect die een
 26125 scheen sommels langer dan die ander ende hie-
 26126 tet huys der vrienescap der comenscap ende der a-
 26127 uonturen die renten der tollen der substancien des
 26128 conincs des ridders ende des voetghan-
 26129 gers van desen seyt albumaser inden vierden
 26130 grade van aquario gaet die leeuwe op in-
 26131 den xi. grade die coninclike sterre ende lim-
 26132 pades gaen onder ende verwandelen die lucht
 26133 ende na capricornus ende thoeft van aquarius
 26134 gaet op dat teyken van aquarius naden fabu-
 26135 len wort schenck der goden ghehieten
 26136 inghietende twater mit horen handen
 26137 waer af dat dit teyken die bornkan houdt
 26138 ende daer om seytmen dat dye son dan

26139 in aquario is. daer om dat dan in dyen
 26140 tiden die lucht dick gemaect wort in veel
 26141 wateren ende werden dan meer wateren
 26142 dan in anderen tiden als ysidorus seyt Item pis-
 26143 cis als mercurius seyt is een waterich
 26144 teyken cout middelbaer nachtelic ende is
 26145 woninge van iupiter ende is die ander ex-
 26146 altaci van venus in sinen xxvij. grade | zijn
 26147 huys des daechs is venus ende des nach-
 26148 tes maers ende die mane heeft ghelike-
 26149 nis mit hem ende is vanden tripliciteyten die
 26150 thiende | zijn eerste facies is saturnus dan-
 26151 der iupiter dat derde maers | inden men-
 26152 sche heuet die voeten ende geeft een bre-
 26153 de borst ende geeft een cleyn hoeft ende enen
 26154 bloyende baert ende scoen ende maect enen
 26155 witten mensch van groten moede mit ron-
 26156 den oghen ende dit teyken wort gehieten
 26157 thuys des viants des ezels ende des
 26158 paerds ende hiet oec thuys alre beesten dat
 26159 gereden wort ende beteykent arbeyt cla-
 26160 ghinghe droefheit luusteringe ende dro-
 26161 cherye quaetheyt ende den karker van
 26162 dien anderswaert inden thienden grade
 26163 des teykens vanden visschen opganc van
 26164 virgo inden twaleften grade gaet libra
 26165 op. inden xix. grade gaet cancer op In
 26166 xxij. grade gaen orison ende aquarius op
 26167 Ende hiet daer om signum piscium | daer om
 26168 dat in dien tiden wort die winninge der
 26169 visschen ende mede wriuinge want als die
 26170 humoren gescheyden zijn ende als die
 26171 hetten der sonnen opclimmende is ple-
 26172 ghen die visschen haer zaet wt te storten
 26173 als ysidorus seyt Ende ic wanende desen wercs-
 26174 ken in te sayen die proprieteyten ende die
 26175 verborgen doechden der xij. teykenen na-
 26176 den oerdel der meysters van astronomy-
 26177 en ende nut ende oerbaerlic geuonden te we-
 26178 sen hoer namen inder schrifturen | so wat die

26179 oude meysters van dien wisten ende waer
 26180 om dat die astrologi dat aensienres zijn
 26181 der sterren hem alsulken namen gauen want
 26182 na desen teykenen ende vzeren opganck
 26183 ende onderganck ende menigerhande aspec-
 26184 ten seggen si in desen nedersten te ghe-
 26185 uallen die verwandelinghe want die ouer-
 26186 ste elementen verkeren ende veranderen dese
 26187 nederste ende maken hoer inprentinge in
 26188 hem bi desen xij. teykenen werden die pla-
 26189 neten beroert ende lopen ghens ende weder
 26190 waer om dat si gehieten werden dwalen-
 26191 de sterren als beda seyt mit zekeren spa-
 26192 cien onderscheyden ende onderdeylt dye
 26193 welke men dwalende hiet niet dat si dwa-
 26194 len want si hebben te mael enen zekeren
 26195 lope mer daer om seytmen dat si dwalen
 26196 want si horen loep hebben teghen tfirmam-
 26197 ment daer om is vanden lope der plane-
 26198 ten ende vander gelegentheyt ende oec van-
 26199 den wercke wat int ghemeyn ende oec int
 26200 speciael mit corten woerden noch te seg-
 26201 ghen
 26202 Dat xi. capitel vande tweoude beroeringhe
 26203 der planeten
 26204 **38** Alle die planeten werden beroert mit
 26205 twiuoudiger beroeringhe als mit na-
 26206 tuerliker beroeringhe ende mit properre
 26207 beroeringe als van westen int oeste tegen
 26208 den loep des firmaments | ende werden
 26209 oec beroert mit vreemden lope als van
 26210 oesten int weste ende vander gripinghe des
 26211 firmaments ouermits wes ghewelt si
 26212 ghegrepen werden alle dage vanden op-
 26213 ganc totten onderganc ende inden natuerliken
 26214 mitten welken si pinen tegen tfirmament som-
 26215 mige snelre ende sommige trager volbren-
 26216 gen si horen lope ende dat bi ongeliker groot-
 26217 heyt hore circulen want satrnus **39** marret
 26218 in elken xxx. maenden ende vervult sinen

26219 ⁴⁰loep in xxx. iaren iupiter woent of mer-
 26220 ret in elken een iaer ende volbrengh sinen
 26221 loep in xij. iaren Maers merret in elken
 26222 teyken xlv. dagen ende vervult sinen loep
 26223 in twee iaren | sol die merret in elcken
 26224 xxx. dagen ende x. vren ende een halve en-
 26225 de volbrengh sinen loep in ccc. ende in lxxv.
 26226 daghen ende in een quartier van enen da-
 26227 ge Item mercurius merret in elken teyken
 26228 xxvij. daghen ende vi. vren ende volbrengh
 26229 sinen loep in ccc. ende in xxxvij. daghen
 26230 Item venus merret in elken teyken xxix.
 26231 dagen ende volbrengh sinen loep in ccc. ende
 26232 in xlviij. daghen Item die mane merret
 26233 in elken teyken ij. dagen ende een half ende
 26234 vi. vren ende een half ende volbrengh haren
 26235 loep vanden punt totten punt in xxxij. da-
 26236 gen ende vij. vren Item vanden inganc
 26237 ende vanden voertganc deser vij. sterren wer-
 26238 den verwandelt bijden xij. teykenen en-
 26239 de vanden wtganc werden si oec verkeert
 26240 vanden seluen teykenen ende alle dingen die
 26241 in deser nederster werelt gewonen ⁴¹ wer-
 26242 den ende gecorrumpeert die werden van
 26243 dien xij. teykenen gedisponeert of geor-
 26244 dineert waer af datmen leest int boeke
 26245 eens philosoeph's diemen mischalat
 26246 hiet aldus int eerste capitel Die ouerste he-
 26247 uet die werelt gemaect ter ghelikenis
 26248 eenre spera ende heeft dat hoechste cirkel
 26249 gemaect ende edel in sinen omganc ende
 26250 heeft die aerde fix gemaect in sinen mid-
 26251 del noch en is niet nyghende ter lufter
 26252 hant of ter rechter hant ende heeft die an-
 26253 der elementen beroerlic geset ende heeft-
 26254 se gemaect dat si beroert mogen werden
 26255 bijder beroeringe der vij. planeten ende al-
 26256 le die ander sterren werken mitten plane-
 26257 ten in haren werckingen ende naturen wair
 26258 af dat werck der planeten is gelijc den

26259 ⁴² magneet ende den yser want ghelikerwijs
 26260 dattet yser ghetogen wert vanden mag-
 26261 neet also wert alle creatuer opter aer-
 26262 den vander beroeringhe der planeten te
 26263 punt gebracht ende gemaect ende wort oec
 26264 vanden beroeringen ende werckingen der
 26265 planeten verderft ende die werckinge van
 26266 hem wert diuers gemaect na dien dat
 26267 die climata of die lantscappen diueers
 26268 sijn want si werct anders biden moren dan
 26269 bijden slauen Waer af die selue seyt capitulo iij.
 26270 Men moet merken die coniunctie der pla-
 26271 neten inden teykenen want ist datter veel
 26272 vergadert sijn inden waterighen teykenen
 26273 inden reuolucien dat is omkeringe des
 26274 iaers beteykent veel waters ende regens
 26275 ende ist in vierigen teykenen so beteyke-
 26276 net subtilicheyt ende hongher dat is ouer-
 26277 ganc der droechten ende der hetten ende ist
 26278 in luchtigen so beteykenet veel windts
 26279 ende ist in couden teykenen so beteykenet
 26280 swaricheyt der couden ende ghetempert-
 26281 heyt der hetten ende efter wort geseyt int
 26282 selue achtende capitel dat die werken der tey-
 26283 ken en werden gemerket in haren werken
 26284 ende vander coniunctien der planeten also
 26285 wel int goede als int quade want sijn die
 26286 planeten goet so beteykenen si goet ende
 26287 sijn si quaet so ist verkeert want als die sel-
 26288 ue meyster wt gheeft der planeten sijn
 26289 sommige mannikens of manlic ende sijn
 26290 quaet dachlic swaer wichtich cout ende
 26291 droge als saturnus ende sommige sijn man-
 26292 lic dachelic ghetempert hete ende vucht
 26293 als iupiter Item maers is manlic ende
 26294 nachtelic ende wint hetten ende droechte
 26295 Item sol is manlic ende maect hetten ende
 26296 droechte Item venus is wijflic ende nachte-
 26297 lic ende is middelbaer tuschen hete cout
 26298 ende vucht Item mercurius is van getemper-

26299 der naturen ende dachlic nv manlic nv wijf-
 26300 lic want lichtelic wordt hi gheweint tot
 26301 des gheens natuer daer hy mede ver-
 26302 sament werdt als mitten goeden of mitten
 26303 quaden of mitten middelbaren ende dien
 26304 wordt hi ghelijc als mitten goeden goet
 26305 ende mitten quaden quaet Item luna is een
 26306 wijflick planete nachtlic cout ende vucht
 26307 mit enen ouerganc | ende daer om als die
 26308 astrologi seggen so sijn sommige plane-
 26309 ten in horen wercken goet als iupiter ende
 26310 venus ende en scaden nyemant ende helpen al-
 26311 so wel die hoer sijn als die hoer niet en
 26312 sijn ende cureren also veel als si moghen
 26313 Item sommige sijn quaet als maers ende
 26314 saturnus want die hoer niet en sijn dien sijn
 26315 si altoes contrarie ende si helpen alleen den
 26316 horen ende sommige sijn middelbaer als
 26317 sol luna ende mercurius want den horen bren-
 26318 ghen si altoes goede dingen toe mer den
 26319 anderen nv goet nv quaet ende sonderlin-
 26320 ge na dien dat si den goeden of den qua-
 26321 den planeten toe geuoecht werden in di-
 26322 uerschen huzen der teykenen want si wer-
 26323 ken dicke mitten goeden goet ende mitten
 26324 ⁴³quaden quaet Item dese vij. planeten
 26325 hebben sonderlinge macht also wel der men-
 26326 schen als der dyeten ⁴⁴ inder winninge want
 26327 naden meysters van astronomyen ende
 26328 oec na galienum ende na anderen wisen
 26329 meysters inder medecinen | so coaguleert
 26330 ende bewronghelt saturnus die ontfanghen
 26331 materi inden moeder ouermits sijnre cout-
 26332 heyt ende droecheyt Ende iupiter gheeft in
 26333 die ander maent den gheest ende die leden
 26334 Maers die subtijlt die gesondicheyt ende
 26335 maect die humoren dicke ende ordineert-
 26336 se ende strectse wt ende sol geeft der herten
 26337 ende der leueren in die vierde maent leuen-
 26338 dige hetten ende gheest | venus in die vijf-

26339 te maent volmaect ende ordineert die sin-
 26340 like ende voelike instrumenten ende die an-
 26341 der leden als oren naze handen etcetera ende
 26342 mercurius in die seste maent maect hi al-
 26343 le die gaten des lichaems ende die poroes
 26344 leden ende die tonghe etcetera Ende luna in die
 26345 vij. maent scheydt ende onderdeylt die le-
 26346 den elc op tsijn ende daer om mach dan een
 26347 dracht leuende ende salich geboren dat si
 26348 behouden blijft Mer wort die dracht ver-
 26349 lengt te dragen tot inder viij. maent ende
 26350 wortet gheboren so steruet ende en mach
 26351 niet leuen ende dat is daer om want dan keert
 26352 die dracht of doecht van saturnus weder
 26353 om die welke ouermits sijnre coutheit
 26354 ende droecheyt die dracht doot Item in-
 26355 der negender maent so winnet weder want
 26356 iupiter voedt die dracht weder ende ver-
 26357 waertse ouermits sijnre ghetemperder
 26358 hetten waer af die dracht die dan ghe-
 26359 boren wert mach leuen ende also mach oec
 26360 een kint dat geboren wert int beghin van-
 26361 der thiender maent want dan wint maers
 26362 weder mitter hetten ende mitter droechten
 26363 ende dan werden die leden des kints ghe-
 26364 starct want dan gaet die dracht starc wt
 26365 ⁴⁵ouermits hulpe der hetten ende der droech-
 26366 eyden Dese ende menige ander werckinge
 26367 hebben die planeten inden nedersten li-
 26368 chaem ende sonderlinge speciael werckinge
 26369 wanneer dat si domineren in horen husen
 26370 Alle die planeten hebben hoer proper
 26371 huzen als albumaser seyt want saturnus
 26372 eerste ende eygen huys is capricornus en-
 26373 de aquarius is oec sijn huys thuys van iu-
 26374 piter is piscis ende sagitarius thuys van
 26375 maers is aries ende scorpius thuys van ve-
 26376 nus is libra ende taurus thuys van mercuri-
 26377 us is virgo ende gemini thuys van sol is
 26378 leo thuys van luna is cancer Item die vij.

26379 planeten hebben hoer heerlicheyt in de-
 26380 sen xij. teykenen ende werden nv verdruct ende
 26381 nv verheuen bi dyen wtuliegende mit me-
 26382 nigerhande beroeringe in desen werden
 26383 beroert die vij. planeten mit twiuoudi-
 26384 gher beroeringe als van toeualliker be-
 26385 roeringe vanden oesten totten westen mit-
 26386 ter gripinge des firmaments ende van na-
 26387 tuerliker beroeringe ende dit beroeren is
 26388 dubbelt als teerste ende tander Teerste be-
 26389 roeren is die cirkel die de planeten maect
 26390 inden properen cirkel wes eynden si nem-
 26391 mermeer wt en gaet Tander beroeren
 26392 is die si maect onder den zodyacum ende als-
 26393 men tgesicht gehadt heeft totten zodi-
 26394 acum so lidet altoes ouer of gaet ouer
 26395 in enen geliken tijt ende bij geliker spaci-
 26396 Mer dat eerste beroeren der planeten in-
 26397 den properen dat wort inden cirkel diemen
 26398 ecentricus hiet also genoemt daer om dat-
 26399 tet gheen aerde en heeft voert center
 26400 waer af dat die cirkel des planeets ecen-
 26401 tricus hiet | wes superficies dat is wes
 26402 ouerste alst bijden center der aerden ouer-
 26403 gaen sal ende sal die aerde in tween helf-
 26404 ten deylen nochtans heuet sijn centrum
 26405 buten den center der aerden ende dese cir-
 26406 cule ecentricus is twiuoudich als vue-
 26407 rende ende gelijk makende want den plane-
 26408 ten werden drie circulen toe ghewijst als
 26409 ptolomeus seyt als | equans deferens
 26410 ende epicyclus | die cirkel deferens is cir-
 26411 kel der planeten bi wes circumferenci dye
 26412 epicykel der planeten altoes beroert wert
 26413 Ende hiet daer om deferens want hi voirt
 26414 den cirkel vanden epicykel Ende circuls⁴⁶
 26415 equans is op wes centrum dat center van-
 26416 den epicycle der planeten eenformelic be-
 26417 roert wert ende hiet equans want die pla-
 26418 nete hout in dien sinen lope effen ghe-

26419 lij Epicyclus is eenrehande cleyn cir-
 26420 kel den welken dye planete beschrijft o-
 26421 uermits den beroeren sijns lichaems | bi
 26422 wes circumferenci tlichaem der planeten be-
 26423 roert werdt want int ouerste deel sijns e-
 26424 pyciclen wortet beroert dat lichaem der
 26425 planeten vanden westen ende int nederste
 26426 deel wortet beroert vanden oesten int wes-
 26427 te Ende daer om openbaert dat die zon ende
 26428 die ander planeten beroert werden in ho-
 26429 ren properen circulen ende inden eersten een-
 26430 formelic al ist dat si menichsins in diuer-
 26431 schen beroert werden Item in desen di-
 26432 uerschen circulen is drierhande beroe-
 26433 ringhe der planeten vanden astrologis
 26434 seer wijseliken begrepen als motus di-
 26435 rectus dat is die beroeringe die rechte
 26436 voert gaet Die ander is motus staciona-
 26437 rius dat is die beroeringhe die staende
 26438 is Die derde is motus retrogradus | dat is
 26439 die beroeringe die afterwert gaet Mo-
 26440 tus directus is wanneer hi recht wt be-
 26441 roert wert vanden beghin des teykens
 26442 ten eynden waert. mer retrogradus mo-
 26443 tus dat is die afterwert gaet die beroe-
 26444 ringe is den anderen contrari want dese
 26445 wortt beroert vanden eynde des teykens
 26446 totten beghin Ende stacionarius motus
 26447 is wanneer hi int middel staet also dat hi
 26448 niet ghesien en wort voirt te gaen int be-
 26449 ghin des teykens noch int eynde ende
 26450 die directi wort altoes int ouerste deel
 26451 des epyciclen ende die retrogradaci al-
 26452 toes int nederste deel ende die staci altoes
 26453 int middel wes reden der menigerhan-
 26454 dicheit vanden filosofhen menichsins
 26455 bewijst wort nochtans heeft dese retro-
 26456 gradaci alleen hoer stat in vijf planeten
 26457 ende niet in sol of in luna want die zon ende
 26458 die maen en gaen niet afterwaert al ist

26459 dat si inden epycikel beroert werden ende
 26460 dat daer om als sommige seggen want
 26461 die radien der sonnen sijn die sake dier re-
 26462 trogradacien want die craft der sonliker
 26463 radien verdrijft die onderwijlen ende maect-
 26464 se afterwert gaende ende onderwilen haelt
 26465 sise na haer ende also dwinghet sise alsoe
 26466 meer te staen als alphacaus seyen⁴⁷ Ptolomeus
 26467 set ander saken mer dese sijn nv genoech
 26468 Daer om vergader vten voerscreuen
 26469 scriften dat die planeten sijn dwalende
 26470 sterren onderscheyden ouermits den vij.
 26471 hemelen of orbes. als inder ghelegent-
 26472 heyt inder craften ende inden werke van
 26473 malcanderen schelende als beda seyt int
 26474 boeke der naturen vanden dingen Item dese
 26475 sterren verwandelen dye elementen ende
 26476 winnen ende corrumperen alle winlike dinghen
 26477 ende si vertraghen den lope des hemelschen
 26478 lichaems si verwecken die claerheyt ende
 26479 oec die tempeest ende si maken vruchtbaerheyt
 26480 ende onuruchtbaerheyt ende si maken ebbe
 26481 ende vloet der zee | ende si maken haer
 26482 doechden ende hair qualiteyten te gader
 26483 gelike want als beda seyt want enich der
 26484 planeten ingaet eens anders cirkel so gelijct
 26485 hi dier gelikicheyt ende craft ouermits dat
 26486 aensien Ende die vergaderinge die si
 26487 onderlinge hebben ende si verwandelen haer
 26488 ghedaente ende haer daden want die goetheyt
 26489 wort af gelaten ouermits die goedertierenheyt
 26490 ende die quaetheyt wort getempert ouermits
 26491 die quaetheyt dit punct dunct mi al qualic
 26492 staen want aldus staet daer Nam bonitas
 26493 beniuolum per presenciam male remittitur.
 26494 et e conuerso | malignitas malivolencie
 26495 temperatur Als albumaser seyt ende ptolomeus
 26496 etcetera Item si sijn oec inden hemelen van
 26497 horen gheordineerder

26499 opheffinge ende nederdruckinge ende van
 26500 al te groter intersecacien hoere circulen
 26501 ende si maken knersinge ende soeten sanck
 26502 als men seyt int boeke vanden vijf substancien
 26503 als macrobius seyt Alle die gelude der
 26504 musiken werden geuonden tusschen den
 26505 spera saturni ende der manen ende als si
 26506 verwandelt sijn mitter sonnen so verbergen
 26507 si haer licht ende nemen haer verwandelinghe
 26508 vander cracht der sonnen ende hoe dat si
 26509 hogher circulen hebben hoe dat si horen
 26510 loep traechliker volbrengen
 26511 Dat xij. capitel van saturnus
 26512 ⁴⁸ Saturnus is geseyt van saturando dat
 26513 is zadende of sat makende | wes wijf ops
 26514 genoemt is van opulencia dye hi den sterf-
 26515 fliken dieren gegeuen heeft als ysidorus
 26516 seyt Ops is een goddinne der aerden
 26517 sonderlinge van dien saturnus vanden
 26518 welken die fabulen segghen dat hi dair
 26519 om alte droefliken ghemaelt wort want
 26520 men visiert dat hi van sinen soen gelubt
 26521 was wes manligheden in die zee geworpen
 26522 waren wonnen venerem dat is venus of die
 26523 minne Item als mysael seyt so is saturnus
 26524 een quaderhande planete cout ende droge
 26525 nachtelic ende swaer wichtich ende daer
 26526 om wort hi inden fabulen out gemalen
 26527 Item dese cirkel is vander aerden alre
 26528 veerste ende nochtans is hi der aerden
 26529 seer hinderlic ende want hi also verre
 26530 vander aerden is so en volbrengt hi sinen
 26531 loep niet voer xxx. iaren ende hi hindert
 26532 meer afterwaert gaende dan rechte voirt
 26533 gaende Ende inden fabulen visierense hem
 26534 te hebben een cromme zekel ende inder
 26535 verwen swarachtich⁴⁹ bleeck als bloet |
 26536 ende heeft twe qualiteyten die dodende
 26537 sijn als coutheyt ende droecheyt ende daer
 26538 om een kint of een dracht dat onder hem
 26539 geboren wert ende

26539 ontfangen | anter het sterft of het volcht
 26540 quade qualiteyten want ptolomeus seyt
 26541 int boeke vanden oerdelen der sterren dat
 26542 die mensche brunachtich lelic is ende qua-
 26543 de werken doet ende is traech swaer droe-
 26544 ue selden blijde of lachende ende die sel-
 26545 ue ptolomeus seyt Dat die gene die onder
 26546 saturnus sijn hebben dicwijle droghe ke-
 26547 nen ende kernen aen voeten ende handen ende an-
 26548 derswaert ende sijn gheel ende doncker van
 26549 verwen inden haren op thoeft ende in alle
 26550 den lichaem ende hart ende zerp inder huut
 26551 ende si minnen lelike stinckende ende onrey-
 26552 ne dingen ende si minnen zuere stoppende din-
 26553 gen want die melancolioes humoer gaet
 26554 bouen in hare complexien van desen satur-
 26555 no seyt ptolomeus | onder saturnus sijn capri-
 26556 cornus ende aquarius wes heerlicheyt is in
 26557 libra mer in aries haelt hi trike af. onder
 26558 hem wort gehouden tleuen tymmerin-
 26559 ge leringe ende die coude stede ende die dro-
 26560 ghe Inden oerdelen beteykenet wenin-
 26561 ge ende droefheyt. sijn verwe is swart ende
 26562 loedich ende is een valscher nochtans wan-
 26563 neer dat hi gaet in iupiters cirkel soe
 26564 wert sijn quaetheyt verminret ende verwan-
 26565 delt sijn verwe om dat hi iupiter also na
 26566 bi is want saturnus verwe van naturen loe-
 26567 dich is mer vander claericheit daer hi me-
 26568 de versament wert so wert hi wit ende claer
 26569 Dat xij. capitel van iupiter
 26570 **50**IVpiter die welke nader dwalin-
 26571 ge der heyden ende na die visieringe der
 26572 poeten was die hoechste ende die ouerste
 26573 vader der goden ende is een goederhande
 26574 planete hete vucht dachlic manlic ende
 26575 getempert in sinen qualiteyten ende inder
 26576 verwen siluerich wit claer ende goedertie-
 26577 ren ende daer om hebben die oude philo-
 26578 sopen die sake der salicheyt geset in iu-

26579 piters cirkel als marcianus seyt Item dye
 26580 cirkel van iupiter is rechte voert versa-
 26581 ment mitten cirkel van saturnus. ende daer
 26582 om dat sijn cirkel also hoghe is so veruult
 26583 hi sinen lope in xij. iaren Dese iupiter ver-
 26584 druct die quaetheyt van saturnus ouer-
 26585 mits sijnre goetheyt wanneer iupiter mit-
 26586 ten ouersten deel sijns cirkels vergadert
 26587 is mitten cirkel van saturno Daer om visi-
 26588 men vanden poeten dat hi sinen vader van-
 26589 den rijck verdreuen heeft als mercianus
 26590 seyt ende ysidorus want ouermits iupiters tegen-
 26591 woerdicheyt so verdruct hi die natuerli-
 26592 ke quaetheyt van saturnus ende als dese ver-
 26593 sament is mit goeden planeten so maect
 26594 hi goede ende nuttelike impressien dat is
 26595 inprentinge alre dingen in desen neder-
 26596 sten elementen ende daer om seggen dye
 26597 astrologi dat hi mede werket inden li-
 26598 chaem des menschen totter scoenheyt ende
 26599 ter eersamicheyt | hi gheeft schone wit-
 26600 te sneighe verwe mit roden ghemenst
 26601 ende geeft schone ogen ende schone tanden
 26602 ende enen ronden baert als ptolomeus seyt
 26603 ende is vander luchten ende vanden bloede te
 26604 samen ende van sangwiner complexien daer
 26605 af seyt ptolomeus onder iupiter sijn sagi-
 26606 tarius ende piscis ende also regneert sijn huys
 26607 in cancer ende in capricornu ende die wech-
 26608 ganc sijns rijcs wort onder iupiter gehou-
 26609 den Eer rijcheden fijn cleder inden oerde-
 26610 len vanden astronomyen beteykent wijs-
 26611 heyt ende verstant ende hi is waeraftich. want
 26612 wanneer hi openbaert inden ascendent dat
 26613 is inden opganc naden meysters van astro-
 26614 nomyen beteykenet reuerenci Eersaem-
 26615 heyt trouwe ende leringhe | ende dat eynde
 26616 sal wesen ter behoudinghe aldus confor-
 26617 teert iupiter die goetheyt alle der teyke-
 26618 nen ende beteykent goet in hem wanneer dat

26619 hi in hem geuonden wert dan int xij. daer
 26620 si seggen dat iupiter beteykent dienste ar-
 26621 moede ende droefheyt vanden deel des
 26622 vieruoetigen diers ende rouwe vanden deel
 26623 des gesins ende der knechten als ptolo-
 26624 meus ende mysael segghen
 26625 Dat xiiij. capitel van maers
 26626 **51** MAers is god des strijts als som-
 26627 mich volc geloeft ende is een planete he-
 26628 te ende droge manlic ende nachtllic want cole-
 26629 ra ende tfuer is daer regnerende ende is van
 26630 coleriger complexien ende heeft die scicke-
 26631 nis ter koenicheit ende ter moedicheit ende
 26632 begheert die wrake waer om dat hi god der
 26633 kiuinge hiet ende volcht vluchs na iupi-
 26634 ter ende gaet voer venus ende daer om die
 26635 sibbicheyt der beyder goeder sterren wort
 26636 sijn deerlicheyt getempert. dat is aldus
 26637 te verstaen want iupiter ende venus beyde
 26638 maers also na bi sijn dair om wert maer-
 26639 sen hijnderlicheyt getempert. inder ver-
 26640 wen is hi schinrende ende blinckende als
 26641 tfuer als marus seyt want hi heeft meer-
 26642 re craft te verwarmen dan die ander plane-
 26643 ten als die selue seyt Dese planeten als
 26644 ptolomeus seyt hi schict inden mensche van
 26645 des lichaems wegen die lancheyt ende die
 26646 gracelicheyt ende dat om der hetten wil
 26647 ende om der droechten wil mer dat is inder
 26648 ioncheyt want inder outheyt vander hetten
 26649 die daer verterende is ende vander droech-
 26650 eyt die daer mede treckende is so schiet
 26651 si of hi den mensch ter crommicheyt ende
 26652 van des gedachts wegen schicket maers
 26653 ter beroerlicheyt ende ter lichticheyt des
 26654 moeds ende ter gramscap ende ter moedich-
 26655 eyt ende disponeert die ander colerike passi-
 26656 en totten vuerigen werckingen als tot
 26657 smeden die yser smeden ende tot backers
 26658 als saturnus doet totter oefeninghen der

26659 aerden ende totten dragers der sware bor-
 26660 den ende iupiter verkeert totten lichsten con-
 26661 sten want iupiter maect die sijn wisselaers
 26662 voersprakkers ende scriuers ende deser ghe-
 26663 lijck als ysaac seyt Onder maers sijn de-
 26664 se teykenen scorpius ende aries ende het sijn
 26665 huze ende regneert in capricornu | mer in
 26666 tauro is die wechganc des rijcs ende onder
 26667 hem wort gehouden strijt carker ende viant-
 26668 scap ende beteykent gramscap sonde ende ver-
 26669 woetheyt ende is een root valscher ende
 26670 droghich ende woent in elc teyken lx. da-
 26671 ghen ende xvi. vren ende in tween iaren ver-
 26672 vult hi sinen lope
 26673 Dat xv. capitel van venus
 26674 **52** VENus die welke lucifer hiet en-
 26675 de is goedertieren planete als mysael
 26676 seyt wijflic nachtelic in sinen qualiteyten
 26677 als inder hetten ende inder humoren ge-
 26678 tempert dese planete gaet alleen bouen
 26679 den zodyacum in tween delen als beda
 26680 seyt | ende is venus ghehieten vander
 26681 warmer ende vuchter qualiteyten. en-
 26682 de men hietse verweckinghe der min-
 26683 nen van venus als ysidorus seyt Ende
 26684 altoes volcht si der sonnen. anter voer-
 26685 gaende ende dan hietse lucifer of nae-
 26686 uolghende ende dan hietse vesper. als
 26687 beda seyt ende heeft een witte blincken-
 26688 de verwe ghelijck den electro als ma-
 26689 rus seyt Item venus blinct vroliker on-
 26690 der alle die ander sterren waer af dat si
 26691 inbar hiet dat is clærheyt Ende wan-
 26692 neer dat weder clær is ende seer frisch
 26693 boetscapt vluchs den dach ende op-
 26694 ganck der sonnen. ende gaet voer wan-
 26695 neer venus is int selue teyken mitter
 26696 sonnen vander clærlicheyt der sonnen
 26697 gheslorpet of bedecket. soe en open-

26698 baert si haer in dien tiden niet ende wanneer
 26699 venus hoger is dan mercurius so is die be-
 26700 roeringe mit dien teyken ende also weder
 26701 om ende als hi leechste is dan is hi snel-
 26702 ste als marcianus seyt In drien semitoni-
 26703 en coemt hi der sonnen te hulpe Als ma-
 26704 rus seyt ende verdruct die quaetheyt van
 26705 maers als ptolomeus seyt van des li-
 26706 chaems wegghen disponeert venus dat li-
 26707 chaem of den mensche ter schoenheyt
 26708 ende totter genoechlicheyt int tasten int ru-
 26709 ken int smaken ende oec inden sange want
 26710 venus maect sanghers ende minres der musi-
 26711 ken ende apotekers die de specien conficie-
 26712 ren consteneers ende snyders der vrouweli-
 26713 ker clederen Als mysael seyt ende ptolo-
 26714 meus seyt Onder venus is libra ende tau-
 26715 rus ende sijn huer huze ende regneert in pis-
 26716 cibus ende in virgine gebreect sijn rijc ende
 26717 gaet en wech onder hem wort gehouden
 26718 die wech die myn die vrienescap ende dye
 26719 pellegrym ende beteykent winninghe ende
 26720 blijscap ende is medicus ende merret in elken
 26721 teyken xx. ende ix. dagen ende vervult sinen
 26722 lope in ccc. ende in lxxviii. daghen
 26723 Dat xvi. capitel van mercurius
 26724 ⁵³Mercurius als mysael seyt is een ge-
 26725 tempert planete ende nachtelic nv manlic
 26726 nv wijflic ende schier keert hi hem totter
 26727 naturen des gheens daer hi mede ver-
 26728 sament wort als mitten goeden goet ende
 26729 mitten quaden quaet ende mitten middel-
 26730 baren middelbaer want in sijn ouerste deel
 26731 mengt hi sijn qualiteyten mitten quali-
 26732 teyten van venus Ende daer om wort van-
 26733 den poeten geuisiert dat mercurius mit
 26734 venus ouerspel gedaen hadde als ysidor-
 26735 us seyt Ende men seyt mercurius als me-
 26736 dius currens want mercurius is alsoe
 26737 meer als midzen Als beda seyt tusschen

26738 venus ende sol want in sijn ouerste deel des
 26739 cirkels wort hi vergadert mit venus Ende
 26740 int nederste deel becomt mit sol sijn cirkel
 26741 ende in sijn ⁵⁴ouerste deel gaet hi int cirkel
 26742 van venus ende int nederste deel gaet hi int
 26743 cirkel van sol Ende wanneer dat hi is in
 26744 sijn ouerste deel soe wort sijn cirkel bet
 26745 ghesien ende wort myn verduystert vander
 26746 sonnen. onderwijlen oec voer den opganc
 26747 der sonnen ende onderwijlen na den onder-
 26748 ganck blinct si of schijnt Ende daer om
 26749 wort si van sommigen vesperus gehieten
 26750 ende si domineert ouer twater waer af dat
 26751 lucanus seyt van mercurius den welken dye
 26752 here der wateren sloech Ende wort oeck
 26753 vanden poeten gehieten god der goeder
 26754 spraken ende der wijsheyt want als ptolo-
 26755 meus seyt Mercurius maect goede cler-
 26756 ken ende minres der consten ende ordineert-
 26757 se ende maectse abel tot allen lichten con-
 26758 sten dye subtyl sijn ende leertse calculeren
 26759 ende rekenen ende daer om hiet hi god der
 26760 maersmans of der coopluden want het
 26761 is hem groot noot dat si rekenen kunnen
 26762 Men seyt oec dat hi was god des speels
 26763 als ysidorus seyt Daer om dat hi mitter sonnen
 26764 worstelt recht of hi die zon verwinnen wou-
 26765 de ende gaet altoes bijder sonnen ende en isser
 26766 nymmermeer verder af dan xxx. graden
 26767 waer af dat hi selden gesien wort want mer-
 26768 curius altoes volna verborgen wort onder
 26769 die radien der sonnen ende daer om ouermits der
 26770 hetten vander sonnen wort hi doncker of ge-
 26771 lachtich swart gemaelt ende om sijnre snel-
 26772 licheyt wort inden fabulen genoemt loper
 26773 der goden want als nv gaet hi mitter sonnen
 26774 nv woer ⁵⁵nv after ende wanneer dat hi ter son-
 26775 nen coemt so scijnt of hi naest stonde mitten ra-
 26776 dien der sonnen ende hiet stacionarius want hi dan
 26777 schijnt te staen ende als hi na volghet soe

26778 schijnt hi retrogradus dat is afterwaert
 26779 gaende als macrobius seyt Item als
 26780 ptolomeus seyt so sijn onder mercurio ge-
 26781 mini ende virgo ende regneert in virgine mer
 26782 in piscibus gaet sijn rijc af ende mitter son-
 26783 nen woent hi altoes in een teyken voer
 26784 of in enen na Onder mercurio wert ge-
 26785 houden diefte ende datter gestolen is ende
 26786 beteykent reden ende wijsheyt ende is wit ende
 26787 mitten goeden goet ende mitten quaden
 26788 quaet ende merret in elken teyken xxviiij.
 26789 daghen ende vervult sinen lope in ccc. ende
 26790 xxviiij. daghen Hier toe heuet ptolome-
 26791 us gheseyt
 26792 Dat xvij. capitel vande sonne
 26793 **56** SOL dat is die son ende hiet sol quasi
 26794 solus lucens dat is alleen lichten-
 26795 de als ysidorus seyt Daer om dat si een fon-
 26796 teyn is alle des lichts ouermits wes
 26797 schininghe die ouerste ende die onderste din-
 26798 gen verlicht werden Item mesalach seyt
 26799 dat sol een geluckige planete is wt hair
 26800 seluen mer ouermits der vergaderingen
 26801 of der coniunctien wort si quaet manlic
 26802 dachlic hete ende droghe want die zon
 26803 maect alle dinghen leuende ende gheeft
 26804 alle dinghen leuen | speci ende forme want
 26805 als die selue seyt die zon is meerre inder
 26806 grootheyt ende inder waerdicheyt ende oec in-
 26807 der clærheyt dan alle die lichten des he-
 26808 mels want si sijn meer ghetreden ende be-
 26809 druct inden lichte ende is oec meerre inder
 26810 machten ende inder menichfoudicheyt der
 26811 werken ende is oec meerre inder eenform-
 26812 lichheyt des beroerens want altoes wort
 26813 si rechthouert beroert inden cirkel pro-
 26814 perlic houdende die middel stede onder
 26815 den zodyaco want si gaet recht mit horen
 26816 circulen midzen ouer die linie vanden
 26817 zodiaco wes maten ende eynden die son-

26818 ne niet ouer en climt ende daer om is hoer
 26819 beroeren in haren properen cirkel een-
 26820 formelic al ist sake naden aengesicht der
 26821 andere planeten so schijnt si of si onder-
 26822 wijlen onghelijc beroert worde Item die
 26823 cirkel vander sonnen wort onderscheyden
 26824 als zodyacus bij xij. spacen of teykenen
 26825 der welker een ygelic xxx. graden hout
 26826 ende elck grade lx. minuten ende elc minu-
 26827 te lxxiiij. secunden ende wanneer die zon en
 26828 wech gaet vanden enen punt hoers cir-
 26829 kels ende weder coemt in dat selue so gaet
 26830 si xxij. teyken ouer | ende dese ouerganck
 26831 hiet die cirkel vanden iaer noch si en gaet
 26832 niet volcomelic enen graet ouer in enen
 26833 natuerliken dage als albumaser rekent
 26834 mer si gaet lix. minuten ouer viij. secun-
 26835 den also dat van dier tsestichste minuten
 26836 bliuen twee secunden die niet ouer ghe-
 26837 gaen en sijn waer af dat also veel ghe-
 26838 breect dat si in enen natuerliken dach niet
 26839 en volbrengt enen grade daer om die son-
 26840 ne ordineert ende volbrengt alle din-
 26841 ghen mit haren gheordineerden ende
 26842 onbecommerden lope. waer af dat in ex-
 26843 ameron ambrosius seyt ende beschrijft
 26844 ons die doechden der sonnen aldus seggende
 26845 Die sonne ist oghe der werelt vrolicheyt
 26846 des daechs scoenheit des hemels ma-
 26847 te der tiden doecht ende cracht alre dingen die
 26848 werden opter aerden here der planeten scoen-
 26849 te ende volcomentheit alre sterren Dat selue
 26850 seyt marcianus Die sonne is fonteyne des
 26851 gedachts dat is die memorie der reden. be-
 26852 ghin des lichts coninc der naturen ghe-
 26853 dacht der werelt blinckinge des hogen
 26854 hemels gematicheyt des firmaments
 26855 ende daer om wort si teghen tfirmament
 26856 beroert op dat si horen lope matighen
 26857 ende temperen soude. ende daer om wort

26858 die zon clærheyt des firmaments ge-
 26859 hieten als macrobius seyt int boeke mey-
 26860 sters cycero ende was een diffinici van pla-
 26861 to ende seyt oec dattet licht alle der speren
 26862 coemt vander zonnen Ende plato seyt in
 26863 thymeo Dat god die maker is alre din-
 26864 ghen heeft geuiseert een licht dat alre
 26865 claerste is twelc wi son hieten ouermits
 26866 wes clærheyt die hemel ende alle dingen
 26867 verlucht werden op dat si ghetal wesen
 26868 soude alre gezielder dinghen int boeke
 26869 vanden elementen seyt aristotiles die son
 26870 heeft een proper licht ende die sterren en-
 26871 de die mane ontfanghen haer licht van-
 26872 der sonnen ghelikerwijs dat die spiegel
 26873 verlicht wert die teghen een barnende
 26874 kaers gheset wert daer om seit macro-
 26875 bius dat die son sittende int middel des
 26876 teyken dragers van haer seyndt xij. ra-
 26877 dien ouermits die welke die ouerste ende
 26878 die nederste verlicht werden Item van
 26879 desen doechden der sonnen seyt sinte di-
 26880 onisius dat die zon is een licht ende een-
 26881 formelike verlichtinge die alle dingen ver-
 26882 nuwet voedt ende verwaert volbrengt onder-
 26883 scheydt versament vruchtbaer maect
 26884 meerret verwandelt set plant wischt af ende
 26885 maectse leuende in menigherhande ge-
 26886 daenten ende wesen waer bi dat wt desen
 26887 woerden wort die proprieteyt der sonnen
 26888 geopenbaert in hare propere naturen ende
 26889 in horen wercke Item die sonne heeft
 26890 een ouerste simpelheyt in hare substan-
 26891 cien ende in horen wesen ende si en heeft niet
 26892 wt den ongeliken of wt contrarien delen
 26893 een substancialic maecsel als die nederste
 26894 elementen of die vanden elementen ge-
 26895 comen sijn mer si heeft een heel ende een
 26896 alunighe⁵⁷ simpelheyt ende eenformelich-
 26897 eyt in hare naturen ende daer om heeft si

26898 een ewich bliuen ende ongecorrumppeer-
 26899 licheyt inder substanci wantet maecsel vten
 26900 contrarien is een beghin der corrupcien
 26901 als aristotiles seyt | ende wt deser simpelheyt
 26902 heeft si een ouerste lichticheyt der substan-
 26903 cien want die dichticheyt der material-
 26904 ker delen is tbeghin ende sake der swarich-
 26905 eyt Ende van deser lichticheyt heeft dat son-
 26906 like lichaem abelheyt ter beroeringhe
 26907 Item hoe dat een dinc simpelre is hoe
 26908 dattet materialiken machtigher is tot
 26909 menigherhande wercken Ende daer om
 26910 seyt dyonisius bequameliken dat die zon
 26911 eenformelic is ende is een licht dat verlich-
 26912 tende is etcetera want si heeft een verlichten-
 26913 de craft ende in horen licht en gebreect si
 26914 nymmermeer al ist dat si ons onderwijlen
 26915 afgehaelt wert ouermits dat si onder
 26916 gaet ende datter dat aertrijc tusschen coemt
 26917 of een ander licht tusschen haer ende ons
 26918 dat wijse niet gesien en konnen Item die
 26919 son is oec vernuwende want si opent die ga-
 26920 ten der aerden ende die cracht die inden wor-
 26921 telen leyt die brengt si te wercke ende
 26922 brengt gras ende crude opter aerden ende ver-
 26923 nuwet die bomen mit loueren mit bloesse-
 26924 men ende mit bladeren ende dat ouermits die
 26925 cracht der sonnen die daer doer gaet ende
 26926 schiet Item die sonlike craft is oec voeden-
 26927 de want die radie der sonnen gaet in genen
 26928 wortelen te gronde toe ende maect die za-
 26929 den ripe ende ontbijnt die vuchticheyt der
 26930 aerden ouermits hore hetten ende is aen-
 26931 treckende mit hare craft dat den zaden ende
 26932 den wortelen gelijk is ende trect van dier
 26933 vuchticheyt na haer ende verkeert int
 26934 voetsel der aerden des dings datter
 26935 wassende is Item die zon heeft oeck
 26936 craft dese nederste dinghen ghesont te
 26937 behouden ende te bewaren | want dye

26938 elementen souden hem onderlinghe verder-
 26939 uen om die contrariheit die si mit malcan-
 26940 deren hebben ten waer dat si geraden
 26941 ende geholpen worden ouermits inuloy-
 26942 inghe der hemelscher doechden ende al-
 26943 dus werden si in goeden wesen behouden
 26944 waer af alexander seyt Item die son he-
 26945 uet een volmaecte doecht want die ele-
 26946 mentarige hetten beghint te werken in-
 26947 der winninghe der lichaem ende die son-
 26948 like hetten brengt die winninge totten
 26949 rechten complement dat is volmaetheit
 26950 Item si heuet craft te onderkenlicheyte
 26951 want die specien verwen ende figuren die-
 26952 men inden donckeren niet sien en mach die
 26953 werden onderkent als dye zon schijnt
 26954 welc deen voer dander is Item die son
 26955 heeft oec macht te versamenen ende dat bij
 26956 haer seluen of bi toeuallen want si versa-
 26957 ment raedt ende concordeert die planeten
 26958 in horen wercken ende wijst ende raedt die e-
 26959 lementen die malcanderen contrari sijn
 26960 Item marcianus ende macrobius segghen
 26961 dat die son een middel is onder den plane-
 26962 ten want om den hemelschen sanck te vol-
 26963 brengen ende dat doet die zon in enen cir-
 26964 kel dat een half snaerken doet inder mu-
 26965 sikeliker instrumenten Item die son ver-
 26966 sament oec wonderlike ende onmensche-
 26967 like dingen ende ontbijtse weder na dat die
 26968 materi is daer si in wercket | als nv be-
 26969 swaert si ende als nv verlicht si of ontbijnt
 26970 Item die zon heeft een vruchtbarige
 26971 craft als leuende te maken te winnen ende
 26972 menigerhande speci of gedaente voirt
 26973 te brengen ende helpt dese nederste din-
 26974 gen want die mensche ende die zon win-
 26975 nen den mensch als die philosoeph seyt
 26976 want daer en wort gheen vrucht noch
 26977 en mach niet wassen daer die radie der son-

26978 nen niet en raect Item die zon heeft macht
 26979 te conforteren na den opganc der son-
 26980 nen dat is na dien dat die zon bestaet te
 26981 climmen⁵⁸ so werden die craften der dye-
 26982 ren starck gemaect op onsen orizont ende
 26983 totten middel des hemels werden si ge-
 26984 meerret ende in hare declinacien al tot ha-
 26985 ren onderganck werden si weder ghe-
 26986 cranct die lichamen om dat die radien ver-
 26987 re daer af sijn ende werden also meer in e-
 26988 nen slape gheweyndt alst openbaert in
 26989 desen nedersten die geopent werden inden
 26990 opganc der sonnen die welke inden onder-
 26991 ganck ghesloten werden als alexander
 26992 seyt Item die zon heeft craft die tiden
 26993 te verwandelen te ordineren ende te onder-
 26994 scheyden want wanneer si nedergaende is
 26995 bijden zudeliken teykenen maect si die da-
 26996 ge corter mer als si opclimmende is bij-
 26997 den noerdeliken teykenen so maect si dye
 26998 daghe langer Item die zon verkeert oec
 26999 die daghen want als die zon opter aer-
 27000 den schinende is so maect si den dach ende
 27001 na dien dat die zon gescaept is daer na
 27002 maect si den tijt als schoen weder of vuyl
 27003 weder want die zon is des morgkens
 27004 eerst rodelachtich daer na lichtse in die
 27005 dorde vre vanden daghe ende des mid-
 27006 daghes schijnt si heetste ende des auonts
 27007 bleect si waer af dat geuiseert wort dat
 27008 si vier paerden ghehadt soude hebben
 27009 vanden welken dat eerste ericeus dat is
 27010 root is | ende dat ander arthitreus dat is
 27011 blinckende dat derde lampas dat is bar-
 27012 nende | tfierde phylogeus dat is die aer-
 27013 de minnende als beda seyt Item die sel-
 27014 ue beda seyt. is dat sake dat die zon be-
 27015 smet is of onder een wolke sculende be-
 27016 teykent reghenachtich weder te ghe-
 27017 krijghen | ende is si root soe beteykent

27018 si wint ende is si bleke so beteykent si tem-
 27019 peest ende onweder. Item worter een hont
 27020 midzen gesien also si int middel al blic-
 27021 kende radien wt seyndt ten zudenwaert
 27022 beteykent vucht ende wijndich tempeest
 27023 Item ist dat si bleeck vallet in swarten
 27024 wolken beteykent datter een noerden
 27025 wint comen sal als beda seyt Item dye
 27026 son heeft macht te informeren dese ne-
 27027 derste dingen als ysidorus seyt nae dien dat
 27028 si daer ver of na bi is ende die aensichten
 27029 der menschen ende der dyaeren werden ghe-
 27030 disponeert ende geschicht inden lichaem
 27031 ouermits cracht ende hetten der sonnen
 27032 waer af dat marus seyt na dien dat die con-
 27033 stellaci der sonnen is daer na sijn die lu-
 27034 den schoen ende doende ende daer om wort
 27035 si inden fabulen ghemaelt mit primatis
 27036 voetstappen ende mit enen kinderliken aen-
 27037 sicht waer om dat si oec phebus gheie-
 27038 ten is dat is schoen Item ptolomeus seyt
 27039 die zon maect den meusch⁵⁹ grof van leden
 27040 schoen van aensicht ende wel geuerwet ende
 27041 mit groten ogen ende maecten abel tot al-
 27042 len wercken des gouds ist dat si in ha-
 27043 re exaltacien is ende is si in horen val soe
 27044 maect si den man abel ende disponeert tot
 27045 allen werken des metals of des copers
 27046 Item die zon heeft een zuuerende cracht
 27047 want ouermits hare disposicien van ha-
 27048 ren radien maect si die lucht subtijl en-
 27049 de verteert ende scheydt die venijnde wa-
 27050 zem ende scheyfelt die lucht ende iaget dat
 27051 sterflic weder en wech Item die zon is ver-
 27052 warmende ontstekende ende voedende ende
 27053 si is aentreckende die roke ende die wase-
 27054 men vander zee ouermits hare hetten inder
 27055 luchten Ende ten lesten maect si die waze-
 27056 men dicke ende verkeertse in wolken ende nae
 27057 scheyt sise nv in hagelen nv in snee nv

27058 in reghen waer af dat marcianus seyt
 27059 naden fabulen te spreken Dat die zon
 27060 mitten anderen goden gheuoedt was
 27061 vanden moriaens ten eten bijder groter
 27062 zee Item die zon heeft virtuuut alle dinc
 27063 te doen groyen ende te leuen want daer en
 27064 mach niet leuen daer die cracht der son-
 27065 nen niet aen en coemt Item ptolomeus seyt
 27066 dat onder die zon die leeuwe is ende is
 27067 haer huys ende regneert in aries ende gaet
 27068 in libra neder ende onder haer wort die ge-
 27069 daent of die speci gehouden ende tghewin
 27070 ende tgheluck ende die auentuer ende die erf-
 27071 nis ende beteykent gheest ende siel ende haer
 27072 hetten is wit ende root ende waeraftich en-
 27073 de volbrengt sinen lope in drie hondert
 27074 lxvi. dagen ende in vi. vren waer bi datse
 27075 onder allen den planetrn⁶⁰ die dieren meest
 27076 ordineert ter sielinge ende ter leuendich-
 27077 eyt Item want si seer groot is ende snel so
 27078 wort haer grootheyt verborgen ende oec
 27079 haer snellicheyte om dat si also sonderlin-
 27080 ge seer loept ende want si achtweruen
 27081 meerre is dan alle die werelt als macro-
 27082 bius seyt nochtans om hare grote hoech-
 27083 eyt wil ende⁶¹ schijnt si niet meerre te wesen
 27084 dan een drieuoetstoel die ront is ende dat si
 27085 ongelijc meerre is dant openbaert mo-
 27086 ghen wi merken wt dien dat si des mor-
 27087 gens als si opgaet ende des auonts als
 27088 si ondergaet veel meerre schijnt te we-
 27089 sen ende si nochtans verste van ons is dan
 27090 des middaechs ende daer in wort onse
 27091 gesicht bedrogen om haers snellen loeps
 27092 wil want si wort alte veel meer beroert
 27093 dan een pile wt den boghe ende nochtans
 27094 dunct den mensch dat si niet geroert en
 27095 wort om den ouerganc der groter claer-
 27096 heyt ende om haer grote snelheit En-
 27097 de hier mede ist genoegh gheseyt van-

27098 den proprieteyten der sonnen
 27099 Dat xvij. capitel vander manen
 27100 ⁶²LVna dat is die maen ende wort ge-
 27101 hieten luna quasi luminum vna dat
 27102 is vanden lichten een principael ende groot
 27103 want si is den sonliken lichaem gelike in-
 27104 der grootheyt ende inder scoenten als ysi-
 27105 dorus seyt Item die maen is een scierheyt
 27106 des nachts ende is moeder alle der humo-
 27107 ren dienstere ende vrouwe vander zee ende is
 27108 minster der tiden vanden maenden ende
 27109 is volchster der sonnen ende si en heeft dat
 27110 licht der luchten van haer niet mer si krij-
 27111 ghet vander vollicheyt der sonnen die
 27112 welke haer form ende figuer ontfaet van-
 27113 der sonnen na dien dat sider na of var af
 27114 is Item aristotiles seyt dat die maen altoes
 27115 verlicht wert vander sonnen mitter helf-
 27116 ten ende dat licht dat si ontfaen heeft bu-
 27117 ghet si weder om inder aerden ende si heeft
 27118 die natuer ghelijc den spieghel want si
 27119 derft hare eygenre verwen ende si neemt
 27120 haer licht van enen anderen ende hoe dat si
 27121 der sonnen meer genaect hoe dat si meer
 27122 van horen licht verliest vander aerden we-
 27123 ghen of vanden deel der aerden mer die
 27124 claeerheyt die si verliest vanden neder-
 27125 sten deel en verliest si in gheenre manie-
 27126 ren ter siden des hemels mer si wort al-
 27127 so meer verlicht vanden ouersten deel want
 27128 wanneer dat si mitter zonnen vergadert is
 27129 so en stuert si gheen licht ter aerden mer
 27130 vten dele des hemels blijft si in volre ver-
 27131 lichtighe ende also verkeert Wanneert op-
 27132 posici is dat is als die maen recht tegen
 27133 die zon staet so wort si altemael ter aer-
 27134 den verlicht ende niet ten hemel. als beda
 27135 seyt ende macrobius Item die maen is hoer
 27136 forme ende figuren verwandelende ende toent

27137 menigerhande aensichten haers lichts
 27138 ter aerden waert want nv is si ghescaept
 27139 als een boge nv als een cirkel inden ge-
 27140 sicht der menschen nv openbaertse oec
 27141 als monoydos als wanneer dat si prijnm
 27142 is dat is hoernich nv openbaertse dya-
 27143 cotomos recht of si ouermidzen ontween
 27144 gesneden waer als si viij. dagen out is
 27145 nv openbaertse amphitricos als wan-
 27146 neer datter twiuel is dat si recht ront is
 27147 ende xi. of xij. daghen out is ende nv open-
 27148 baert si panxilenos dat is als si te mael
 27149 vol is ende xiiij. daghen out is Item die
 27150 maen is thonende drierhande staet want
 27151 anter si is mitter sonnen als inder coniuncti-
 27152 en wanneer dat si ontfengt wort of van-
 27153 der siden als wanneer dat si vander sonnen
 27154 gaet of wanneer dat si weder ter sonnen
 27155 keert of inder volre opposicien als wan-
 27156 neer dat si mit alle der sonnen teghen ghe-
 27157 set wort Item wanneer ⁶³ dat si eerst vander
 27158 sonnen scheydt so openbaertse of si hoer-
 27159 nen hadde of gehoernict gelijc enen bo-
 27160 ghe ende die hoernen sijn altoes ghekeert
 27161 ten opganc waert ende als si dan weder ge-
 27162 naect ter coniuctien so ontfaet si die sel-
 27163 ue forme. mer die hoernen altoes ghe-
 27164 keert ten onderganc ende aen dye side
 27165 daer si vander sonnen ghekeert is open-
 27166 baert si altoes ydel mer aen die side die
 27167 ter sonnen ghekeert is openbaert si al-
 27168 toes vol lichts Item die maen vermeer-
 27169 ret alle humoren. want ouermits die ver-
 27170 borghen ademinghe der naturen so wer-
 27171 den die lopinghe of die vloyinghe ge-
 27172 meerret. want in horen wanen werden
 27173 die morghen in benen verminret ende
 27174 die herssen inden hoefden ende die hu-
 27175 moren inder herten ende in haren was-
 27176 sen werden veel dinghen ghemenich-

27177 ⁶⁴foudicht | want ouermits haers ghe-
 27178 brecs liden alle dingen mit haer ende hair
 27179 wanen of hijnder is hijnder alle der ne-
 27180 derster dinghen als marus seyt Item si
 27181 trecket water vander zee gelikerwijs dat
 27182 die adamant dat yser na hem trecket al-
 27183 soe beroert die maen der zee ende trectse
 27184 na haer want als die maen opgaet soe
 27185 swellet die zee ende heft ten oestenwaert
 27186 ende ebbet ten westewaert ende also verkeert
 27187 wanneer si is inden onderganc so wasset
 27188 die zee int weste ende valt of waent int
 27189 oeste na dien dat die maen meer of myn
 27190 vordert int licht also strect si hoer meer
 27191 of myn in horen licht of wedertrect die
 27192 zee als marus ende macrobius seggen in cyce-
 27193 roes boeke Die grote zee int wassen der
 27194 manen hout si dese manier Inden eersten
 27195 dage des wassens vander manen wort si
 27196 gewoenliken volre ende oueruloyt int
 27197 hoechste | mer des anderen dages wort
 27198 si verminret ende also gaet si nederwaert tot-
 27199 ten zeuenden dage toe | daer na wast si
 27200 weder vij. daghen also dat si inden twalef-
 27201 sten dach weder vol is int hoechste want
 27202 int nuwe licht is dye zee altoes volste
 27203 ende oec als die mane vol is Item die ma-
 27204 ne wint douwe inder luchten ende indruet
 27205 der luchten die craste ⁶⁵hare vuchticheit
 27206 want wi sien openbaerliken dat hoe die
 27207 maen des zomers clerre is hoe dat si
 27208 meer douwes opten graze brengt Item
 27209 die maen vervult haer werken haestelike
 27210 dan enich ander planete ende heuet enen
 27211 corten cirkel ende daer om volbrengt si ho-
 27212 ren lope bijden xij. teykenen vanden zodi-
 27213 aco binnen xxviiij. daghen als ptolome-
 27214 us seyt waer af dat hi vander manen aldus
 27215 seyt | onder die maen is cancer haer huys
 27216 regneert in cancer mer in libra is haer

27217 wehganc des rijcs ende is een coude
 27218 planete ende vucht mit ouerganc wijflic
 27219 nachtlic ende merret in elc teyken twe da-
 27220 gen ende vi. vren et bisse ende in xxviiij. dagen
 27221 vervult si haren lope Item die mane onder
 27222 alle die dwalende sterren is si meest in e-
 27223 nen onzekeren wilden lope voertgaen-
 27224 de want om die corticheyt hoers loeps
 27225 als nv onder die son nv daer bouen nv dair
 27226 voer nv daer after wandert si wt int wil-
 27227 de ende als die zon om gaet bijden neder-
 27228 sten zudeliker circulen ende die maen dye
 27229 ouerste noerdelike circulen ouergaet dan
 27230 so is die maen die ouerste als een scaep-
 27231 ken dat hoernen heeft mer wanneer si
 27232 is onder die sonne dan heeft si die hoer-
 27233 nen ter aerden waert gebuycht mer wan-
 27234 neer dat si waent so is si op gericht als
 27235 beda seyt Item wanneer dat die maen
 27236 recht op geset is tusschen der sonnen ende
 27237 ons so pleechter eclipsis te wesen dat is
 27238 ghebreck der zonnen Ende dit ghebreck
 27239 en mach nymmermeer geuallen nader
 27240 naturen dan inder coniunctien vander son-
 27241 nen ende der manen wanneer dat si van nu-
 27242 wes ontfanghen wort ende die coniunctie
 27243 geschiet dan inder linien vanden eclipsis
 27244 ende dat is altoes wanneer dat die zon is
 27245 in capite draconis ende die maen in cau-
 27246 da of verkeert waer af dat albumaser seit
 27247 int boeke vanden lopen der planeten. is
 27248 dat sake dat die maen tegen coemt tus-
 27249 schen ons ende der sonnen maect ons ge-
 27250 breck der radyen vander zon in capite of
 27251 in cauda draconis dat is int hoeft of in-
 27252 den start vanden drake Ende wat caput ende
 27253 cauda draconis sijn dat salmen na seg-
 27254 ghen Item die maen ouermits tusschen
 27255 settinge der heffinge vander aerden als
 27256 tusschen haer ende der zonnen is gebrec

27257 lidende des lichts waer af dat macrobi-
 27258 us seyt in libro astrologorum aldus Die ma-
 27259 ne opclimmende of nederclimmende valt
 27260 inder linien der sonnen Ende is si xxx. wan-
 27261 neer si der sonnen mit allen onder is soe
 27262 maect si donckerheyte der sonnen ende der
 27263 aerden mer dit gebreck en maect si al-
 27264 le maent niet want si en is altoes in die sel-
 27265 ue linie niet die welke tusschen der sonnen
 27266 ende der aerden recht wt geset is teghen
 27267 den lichaem der sonnen Item dat selue
 27268 ghebreck der manen wort oeck. als die
 27269 maen al heel ende altemael der sonnen con-
 27270 trari gheset is als wanneer dat si is xv.
 27271 ende is dan die zon recht onder die aerde
 27272 so seyndt si alleen wt enen schiem der hef-
 27273 finghe vander aerden in een linie die ha-
 27274 re tegen geset is welker linien ist dattet
 27275 lichaem der manen daer in gaet om den
 27276 schiem der aerden die daer tusschen ge-
 27277 set is tusschen haer ende der sonnen wort
 27278 dan beroeft van haren licht. ende daer om
 27279 want die tusschen settinge der aerden alle
 27280 maenden niet en wort als die maen vol
 27281 is inder linien vanden eclipsis des schiems
 27282 soe en wort die maen alle maenden van
 27283 horen licht niet beroeft Item wanneer dat
 27284 die maen in haer houdende is enighe
 27285 donckerheyte ende dat vander ghedaenten
 27286 hoers propers lichaems die welke na-
 27287 tuerliken doncker is ende want si gheen
 27288 licht van haer seluen en heeft mer vander
 27289 sonnen. of als sommighe segghen die
 27290 donckerheyte is vanden schiem der aer-
 27291 den ende coemt inden lichaem der manen
 27292 van eenrehande smettinge die dat lichaem
 27293 der manen een deel verduystert ende dat coemt
 27294 sonderlinge wanneer dat si der aerden ge-
 27295 naect van wes bi wesen ende neuelicheyte si
 27296 vergadert sommighe vuylnisse als marus

27297 seyt mer wanneer dat si climt totten hoech-
 27298 sten cirkelen so openbaert si claer ende
 27299 en is mit gheenrehande smettinghe be-
 27300 **66** smet Item die maen beteykent die wan-
 27301 delinge der tiden want als beda seyt is
 27302 dat sake dat die maen int beghin root is
 27303 als gout beteykent wint | ende is dat sake
 27304 dat si in haer ouerste hoernkens begint
 27305 te swarten mit sommigen smetten betey-
 27306 kent dat beginsel der maent regenach-
 27307 tich te wesen Ende ist dat die maen begint
 27308 te swarten int middel beteykent die vol-
 27309 le maen claer te wesen Ende als si des
 27310 nachts cleyn vonkelkijns wt seyndt ten
 27311 riemenwaert beteykent cortelic een toe-
 27312 comende onweder. als die selue beda
 27313 seyt Item die mane is wtgheuede in-
 27314 den hemelschen sanck een swaer geluyt
 27315 als marus seyt Inden cirkel der manen
 27316 wort een swaer gheluyt gelikerwijs dat
 27317 hi inden hemelschen spera scarp is van
 27318 alte geordineerden geluyde vander kner-
 27319 singe des loeps der hemelen ghewon-
 27320 nen so wort alte soeten sanck Item die ma-
 27321 ne gheeft den zaden der aerden vrucht-
 27322 baricheyt ende si is den zaden een hulp die
 27323 volbracht werden vanden douwe die van-
 27324 den lichaem der manen valt als die sel-
 27325 ue seyt ende daer om naden fabulen wort
 27326 si ghehieten proserpina. daer om dat si
 27327 vanden volck goddinne ghehieten wert
 27328 der zaden die inder aerden gheworpen
 27329 werden ghelijc als si oec dyana ghehie-
 27330 ten wert dat is goddinne der bosschen
 27331 ende der wildernissen want si den wilden
 27332 beesten inden bosschen voetsel ende wey-
 27333 dinge geeft ende daer om hieten die io-
 27334 den die maen te wesen een goddinne der
 27335 iagers want die iacht geschiet inden bos-
 27336 schen waer om dat si dyanam die god-

27337 dinne maelden mit enen hantboge om
 27338 dies wil dat die iagers boghen plagen
 27339 te besigen Item om dies wil dat die ma-
 27340 ne vucht ende cout is so ontfaet si hetten
 27341 vander zibbicheyt des cirkels vander son-
 27342 nen want die ouerganc hore coutheyt ende
 27343 vuchticheyt wort getempert ouermits
 27344 die hetten ende droecheyt der sonnen van
 27345 allen maenden in haren nederganc ter aer-
 27346 den wort die winter gewonnen als ma-
 27347 crobius seyt. Item albumaser seyt dat
 27348 die maen die lucht zuuert want ouer-
 27349 mits hore stedelic beroeren so maect si
 27350 die lucht dun ende svbtijl want waert sake
 27351 datter gheen beroeren vanden spera der
 27352 manen en waer so soude die grofheyt der
 27353 wazemen die lucht venijnden vander nach-
 27354 teliker exaltacien dat is verheffinge die
 27355 welke gheen cleyn corrupci maken en
 27356 soude Item die maen naden astrologis
 27357 onder den planeten is seer machtich o-
 27358 uer die sceppenis des lichaems vanden
 27359 mensch want als ptolomeus seyt int boe-
 27360 ke vanden oerdelen der sterren onder die
 27361 maen wort ghehouden siecheyt verlie-
 27362 singhe anst ende scade etcetera want die vir-
 27363 tuut der manen werct machtelic bijder
 27364 verwandelinghe des menscheliken lichaems
 27365 ende dat geualt onderwijlen om die snel-
 27366 licheyt haers loeps ende oec onderwijlen
 27367 om dat si ons also na bi is ende onderwij-
 27368 len om die verborgen mogentheyte die
 27369 haer natuerliken ingesayt is. waer om
 27370 dat die medicus en mach niet volcomeliken
 27371 onderscheyden die verwandelinghe der
 27372 suucten die de werken der manen inden
 27373 lichaem niet en kende waer af dat ypocras
 27374 seyt int beghin vanden prenostiken dat
 27375 is van te voer weten van enen sieken hoe
 27376 dat hi varen sal sprekende vander manen

27377 aldus Het is eenrehande hemelsche ster-
 27378 re inder welcker die medicus hem versien
 27379 moet wes voersienlicheyt wonderlic is
 27380 ende te verwonderen Item galienus seyt
 27381 die medicus sal aensien dat zeker dinc
 27382 twelc niet en bedriecht welc seker dinc
 27383 die astrologi van egipten leerden dat si
 27384 eynden totten goeden ouermits der con-
 27385 iunctien des lichaems vander manen mit-
 27386 ten gefortuneerden sterren ende die con-
 27387 trarie mitten contrarien als totten quaden
 27388 ende daer om nader lere van ypocras soe
 27389 sal een beheyndich ende een volcomen me-
 27390 dicus aensien deerste maen ende als si vol
 27391 lichts is want dan wassen die humoren in-
 27392 den menschen ende die morghe ende daer
 27393 wort een wassinghe inder zee ende in allen din-
 27394 gen der werelt hier beneden ende daer om
 27395 wanneer een siecke int bedde valt so ist
 27396 noot te sien of die maen wt gaet vander
 27397 verbarntheyt want dan wast die suucte
 27398 thent si coemt totten grade der opposi-
 27399 cien als inder volre manen ende is si dan
 27400 mit eenre quader planeten of in enen qua-
 27401 den teyken ende si maers huys aensiet die
 27402 teyken des leuens is dat is of si maers
 27403 aensaghe die hiet thuy des teykens
 27404 vanden scorpioen dan is te vresen vander
 27405 doot Mer ist dat si is mit eenre goeder
 27406 planeten in enen huze of teyken ende
 27407 si aensiet den here des huys des leuens
 27408 als maers die thuy van aries is of des
 27409 eersten teykens so is te hopen vanden
 27410 leuen ende also vanden anderen dan ist
 27411 te oerdelen alst openbaert in ypocras boe-
 27412 ke dat hi madeke vanden oerdelen der
 27413 scierheyt nader manen
 27414 Dat xix. capitel van sommighe proprietey-
 27415 ten der quader manen
 27416 **67** Die maen heeft sommighe propri-

27417 **68** eteyten die myn louelic sijn also wel na-
 27418 der substancien als naden wercke si heeft
 27419 een substancialike donckerheyte want si
 27420 gheen licht en heeft van haer seluen als
 27421 die ander planeten Item die maen heeft
 27422 een grote onstadicheyt want daer en is
 27423 gheen sterre die so wt dwaelt bi allen si-
 27424 den vanden zodiaco als die maen Item
 27425 si trect die deerlicheyt aen haer vanden
 27426 quaden ende hinderliken sterren want als
 27427 ptolomeus seyt dat die maen een quade
 27428 planeet is mitten quaden Item die ma-
 27429 ne ouermits hare opposicien die tusschen
 27430 ons ende der sonnen is haelt si van ons die
 27431 clærheyte des sonliken lichts Item die
 27432 maen verliest oec haer licht wanneer dat
 27433 si valt inden schiem der aerden ende melt
 27434 ende voertbrengt haer lelicheyt ende ge-
 27435 breckelicheyt om dat si der vetter luch-
 27436 ten ende der aerden also na bi is vanden na-
 27437 uel der aerden alsoe dat si vander ghe-
 27438 uenijnder luchten smettinghe ende le-
 27439 licheyt aen haer trecket als marcianus
 27440 seyt Item die maen hoe dat si meer van-
 27441 der sonnen gaet hoe dat si meer vanden
 27442 licht ontfaet ter aerden waert ende also
 27443 veel waent si ende gebreect meer inden
 27444 licht ten hemelwaert Item si heeft oeck
 27445 menigherhande quaet werck. want als
 27446 ptolomeus seyt Die maen maect den men-
 27447 sche onstadich ende wandelbaer lopende
 27448 van stede te stede ende si maect den men-
 27449 sche oec qualiken gesciet inden oghen en-
 27450 de ongheordineert ende si maect oec in-
 27451 den mensch dat een oghe meerre dan dat
 27452 ander ende maket scheluwe ende dat een
 27453 oghe blind Item een mensch in wes com-
 27454 posici die constellaci der manen bouen
 27455 gaet die en mach niet ontgaen hi en sal
 27456 een ghebreck int oghe hebben ende dat

27457 gheualt bij auenturen omme den toe-
 27458 ganck der manliker vuchticheyt die de
 27459 humoren der oghen disponeert tot eni-
 27460 gher quader qualiteyten dat is gedaen-
 27461 ten Item men seyt int boeke van micha-
 27462 lach int vijfte capitel Is dat sake dat eclip-
 27463 sis lune inden wijnter is ende gheualt
 27464 si in couden teykenen dat beteykent o-
 27465 uerganck der coutheyden ende alte gro-
 27466 ten vorst inder aerden inder luchten en-
 27467 de inden wateren. Ende is die eclipsis
 27468 in waterighen teykenen beteykent gro-
 27469 ten reghen Ende is die eclipsis der ma-
 27470 nen in luchtigen teykenen soe beteyke-
 27471 net vrese vander tempeesten ende van gro-
 27472 ten wijnden Item seyt ptolomeus en-
 27473 de albumaser dat die maen wesende in-
 27474 den anderen teyken eerst op climmen-
 27475 de beteykent rouwe ende droefheyte ende
 27476 afhalinge der substancien als des goets
 27477 ouermits den dieuen ende den rouers
 27478 ende also oec inden vierden of sesten of
 27479 achte teykenen beteykenet twistinghe
 27480 anst vlucht ende verwandelinghe In dat
 27481 thiende teyken beteykenet dat soe wie
 27482 dan begonste weder te vechten die sou-
 27483 de schier afghedaen werden Ende in twa-
 27484 lefte teyken beteykenet hijnder kiuin-
 27485 ghe hardicheyt ende karker vander si-
 27486 de der vrienden mer in allen anderen hu-
 27487 sen in horen teykenen maect si goet en-
 27488 de beteykent goet sonderlinghe ist dat
 27489 si mit goeden teykenen verzelt is ende
 27490 toegheuoecht Item na menigherhan-
 27491 de etaten of outheyden der manen wer-
 27492 den die menstrualige humoren beroert
 27493 inden wiuen ende die herssen inden dieren
 27494 ende menigherhande passien werden
 27495 verwect inden lichamen ouermits den
 27496 cracht vander manen alst openbaert in

27497 lunaticis ende in caducis Lunatici dat sijn
 27498 die ghene diet sommels quaet hebben
 27499 inden hoofde na dat die maen wassen-
 27500 de is of wanende Caduci dat sijn die ge-
 27501 ne die vallen van sinte cornelis Dese ghe-
 27502 seyde dinghen sijn thans ghenoech van-
 27503 den proprieteyten der manen ende der an-
 27504 dere planeten
 27505 Dat xx. capitel vant hoeft ende starte der drae-
 27506 ken een teyken des hemels
 27507 ⁶⁹HET sijn twee sterren dat geen pla-
 27508 neten en sijn nochtans schinen si
 27509 die natuer ende die daet te hebben der pla-
 27510 neten als caput draconis dat is thoef
 27511 vanden drake ende cauda draconis dat is
 27512 die start vanden drake die welke beroert
 27513 werden mitten firmament ende volgen me-
 27514 de den loep des firmaments want si gaen
 27515 vanden leeuwe in cancer ende van cancer in
 27516 gemini ende also voert aen Item caput
 27517 draconis woent in elcken teyken xvij.
 27518 maenden als een iaer ende een half. En-
 27519 de also is oec cauda draconis veruult si-
 27520 nen lope in xvij. iaren Ende is caput dra-
 27521 conis in enigen teyken so sal cauda dra-
 27522 conis altoes wesen in signo opposito dat
 27523 is in dat teyken dat hem contrari is en-
 27524 de die buke int vierde als aldus Is dat
 27525 sake dat caput draconis in cancro is soe
 27526 sal die buke in aries wesen ende cauda dra-
 27527 conis in capricornu ende is caput draco-
 27528 nis in leo so sal die buke in cancro wesen
 27529 ende cauda draconis in aquario Ende alsoe
 27530 vanden anderen ende daer om om den te-
 27531 ghen ghesetten aspect so is cauda dra-
 27532 conis al vol venijns Item caput draco-
 27533 nis heeft sijn exaltaci in drien graden van
 27534 gemini ende heeft sinen val in sagitari-
 27535 o in also menighen grade Item cauda
 27536 draconis heeft sijn exaltaci verkeert als

27537 in drien graden van sagitario ende heeft
 27538 horen val in drien graden van gemini.
 27539 Item hier salmen nauwe toe horen dat
 27540 die maen onderwijlen toe gheuoecht wort
 27541 caput draco⁷⁰ alleen of cauda alleen we-
 27542 sende biden graden der coniunctien van
 27543 xij. graden of also is cauda altoes meer-
 27544 re of minre toecomende na dien dat ca-
 27545 put draco⁷¹ of cauda meer of mynne toe
 27546 gaet totten grade der coniunctien ende
 27547 dat heeft machteliken stat in eclipsi der
 27548 sonnen ende inder seluer manieren is hier
 27549 te houden vanden eclipsis der manen
 27550 want is dat sake dat die maen ouerdraecht
 27551 mit cauda draco⁷² in enighen teyken en-
 27552 de dat die zon is in capite draconis in sig-
 27553 no opposito dat is inden teyken datter
 27554 teghen geset is so sal eclipsis lune we-
 27555 sen ende also weder om ende ist nochtans al-
 27556 so dat die zon in enighen teyken is mit
 27557 cauda draconis ende die maen in signo op-
 27558 posito mit caput draconis so sal weder
 27559 eclipsis lune wesen Ende vergadert si in-
 27560 den seluen grade so sal een ghemeyn e-
 27561 clipsis wesen waer af dattet noot is dat
 27562 si ouerdragen altoes anter in caput dra-
 27563 conis of in cauda inden seluen grade of
 27564 bij xij. graden of daer beneden sal daer
 27565 eclipsis wesen want si sal werden inder
 27566 coniunctien van sol ende van luna als tot-
 27567 ten seluen teyken ten seluen grade en-
 27568 de ter seluer minuten ende totter seluer
 27569 secunden Inder opposicien sal dat contra-
 27570 ri teyken altoes dander wesen die sel-
 27571 ue grade die selue minute ende die selue
 27572 secunde. wt dien openbaert dat al is dat
 27573 sake dat die maen der sonnen alle maen-
 27574 den toe gheuoecht wert ende ontfengt
 27575 wort nochtans en maect si altoes geen
 27576 eclipsis want si en vergaderen hem al-

27577 toes niet in linea ecliptica want die maen
 27578 en wort altoes niet ontfergt inden con-
 27579 iunctien inden seluen grade noch oec ca-
 27580 put draconis of cauda en versament hem
 27581 niet inder coniunctien of inder opposici-
 27582 en der sonnen ende der manen
 27583 Dat xxi. capitel vander cometen
 27584 **73**COMeta is eenrehande sterre mit
 27585 vlammen omuanghen of omghe-
 27586 gort als beda seyt die welke als si hae-
 27587 stelic coemt beteykent verwandelinghe
 27588 eens conincs of eens heren of si betey-
 27589 kent grote sterften of strijde of wijnde
 27590 of grote hetten dese sterren schinen of
 27591 si onderwijlen beroert werden mitten lo-
 27592 pe der planeten onderwijlen bliuen si fix
 27593 ende onberoerlic ende si openbaren altoes
 27594 als beda seyt in een sonderlinghe stede
 27595 des hemels si en lopen niet in diuerschen
 27596 delen vanden zodiaco als die planeten
 27597 doen mer si schinen te wesen in enen mel-
 27598 kighen cirkel die zeer claer ende wit is en-
 27599 de sprayen hoer radien ten noerdenwaert
 27600 ende nimmermeer ten westen waer af dat
 27601 si int weste niet ghesien en werden ende
 27602 men plechter niet langhe te sien als
 27603 achte daghen langhe Onderwijlen is si
 27604 ghesien lxxx. daghen als beda seyt van
 27605 sommighen sterren of sommighen pla-
 27606 neten wasset een comete of vanden fix-
 27607 en sterren ende si openbaert altoes int
 27608 firmament ten noerden waert | als dye
 27609 selue seyt vten welken openbaert dat
 27610 die sterre die welke openbaerde inden
 27611 opganck cristi dattet gheen cometa en
 27612 was want si wert beroert vanden oesten
 27613 ten zuden waert totten onderganc. en-
 27614 de oec en pleecht si niet te maken beroe-
 27615 ringhe vanden cometen als crisostimus
 27616 seyt

27617 Dat xxij. capitel vande starren die vast staen
 27618 **74**STelle dat sijn sterren ende sijn ghe-
 27619 seyt van stando dat is van staen al
 27620 ist dat si altoes beroert werden als ysi-
 27621 dorus seyt Item si werden oeck sidera
 27622 gheheten van considerando ghenoeemt
 27623 dat is merkende daer om datmen inden
 27624 sterren veel dinghen siet daermen bi oer-
 27625 delt Item si hieten oec astra van austras
 27626 of van vastras ghenoeemt daer om dat
 27627 die lichamen sommigher sterren fix sijn
 27628 inden spera des firmaments als die na-
 27629 ghelen inder circumferencien des raets
 27630 ende dat is waer als tot sommighen. en-
 27631 de sonderlinghen als totten meesten als
 27632 ysidorus seyt Item alfraganus seyt dat
 27633 die sterre is een vergadert licht in sinen
 27634 hemel want na dien dat die vergaderin-
 27635 ghe des lichts meerre is inder substan-
 27636 cien des sterrighen lichaems also veel
 27637 is die vergaderinge der sterren van meer-
 27638 re grootheyt ende van schoenre claarheit
 27639 ende van breder machten ende virtuten
 27640 Item die sterren werden vanden seluen
 27641 gheheten vueringhe des lichts | daer
 27642 om dat si lichtende lichamen sijn teghen
 27643 die duysternissen vander nacht den men-
 27644 schen ende den anderen dyeren bi te sien
 27645 ende dat ouerste der werelt mede te sie-
 27646 ren ende schoen te maken ende om dat licht
 27647 der sonnen mede te vervullen van wel-
 27648 ker sonnen die sterren haer licht ontfaen
 27649 na dat si mogen ende oec om die lucht
 27650 te sueren ouermits stedelike wtseyn-
 27651 dinghe vanden radien mitter doecht der
 27652 welker die corruppeerde sterfte of pes-
 27653 tilenci af ghehaelt wert van deser neder-
 27654 ster werelt Item die elementen die daer
 27655 contrari sijn werden oec mitter virtuten
 27656 der sterren gheraden ende gheholpen ende

27657 werden onderlinghe ter eendrachtich-
 27658 eyt weder gheroepen ende die sterren ver-
 27659 lichten alle dingen ouermits hare ewi-
 27660 ghe claerheyte ende behouden ende voeden
 27661 alle dinghen ouermits hare warmten
 27662 want naden planeten als beda seyt soe
 27663 sijn die sterren van vieriger naturen want
 27664 die hemel mit sijnre schierheyte is vuer-
 27665 rich inder naturen Item veel oude mey-
 27666 sters hebben gheset ende aristotiles ende
 27667 ander filosofhen die den hemel set-
 27668 ten te wesen een element der naturen o-
 27669 uermits eyghenscap vanden elementen
 27670 onderkent. ende si segghen dat die sterren
 27671 niet cout en sijn noch warm substancia-
 27672 liken so en is oec die hemel. mer si sijn
 27673 in haren werken warm. want ouermits
 27674 horen stedigen ende ewighen lope so ont-
 27675 fenghen si dat ende verwarmen daer
 27676 si op beroert werden Ende aldus so bren-
 27677 ghen si dese nederste dinghen hetten en-
 27678 de coude in Item die sterren brenghen
 27679 cracht der hetten in ouermits die beroer-
 27680 lichheyte ende brekinge der radien int ouer-
 27681 ste des lichaems dat hem teghen ghe-
 27682 worpen is mer waer af dattet sterren sijn
 27683 het is seker dat die sterren nader natu-
 27684 ren sijn alre puerste ende incorrumpeert
 27685 dat is dat si niet gecorrumpeert en sijn
 27686 ende van simpelre naturen Ende nader vor-
 27687 men te spreken so sijn si alte luchtende
 27688 ende nader figuren sijn si sperich ende ront.
 27689 ende nader substancien sijn si dicht ende
 27690 niet poroes dat is niet open of vol en-
 27691 de naden ouersten sijn si pleyn ende slecht
 27692 ende si en sijn in gheenre wijs zarp of hoe-
 27693 kich. ende nader geleghentheyte alte ho-
 27694 ge ende nader grootheyte sijn si alre meest
 27695 ende al ist dat si cleyn schinen van verre
 27696 nochtans sijn si sonder ghetal dan den

27697 genen alleen diese tellet so is daer wel
 27698 een eynde aen | ende nader moghentheyte
 27699 ende naden werck so sijn die sterren meest
 27700 doechdelic binnen den lichamen want
 27701 die sterren sijn dese nederste dinghen win-
 27702 nende verwandelende ende behoudende
 27703 ouermits wtseyndinghe hare radien ende
 27704 si sijn verlichtende dye duysternis der
 27705 nacht Item si sijn vervullende eenfor-
 27706 melic haer lopen in horen hemelen in die
 27707 teghenwoerdicheyte der sonnen vanden
 27708 welcken si haer licht ontfanghen ende in
 27709 horen opganc ende onderganc sijn si lucht
 27710 menichfoudelic verwandelende. want
 27711 nv beroeren ende verwecken si tempeest
 27712 ende onweder ende als nv maken si claer-
 27713 heyte ende schoen weder als beda seyt en-
 27714 de si brenghen voert verwandelinghe ende
 27715 verkeringhe der verwen ende sprenkelin-
 27716 ghe der radien als nv blijde als nv droe-
 27717 ue Item si sijn den scipluden geluckich
 27718 ende stuerense ende wijsen hem die we-
 27719 ghen inder zee daer die sterren te samen
 27720 vergadert sijn daer geuen si meest lights
 27721 Alst openbaert in desen sterren diemen
 27722 plyades hiet ende galaxia Ende dit coemt
 27723 daer bi toe dat dese also schoen schinen
 27724 buten die ander om des wil dat si mal-
 27725 canderen also na bi staen mer stonden si
 27726 elck alleen soe en souden sijs niet doen
 27727 Item om dies wil dat die sterren alsoe
 27728 hoghe ende alsoe verre van ons staen
 27729 daer om mogen wi elck kennen of sien
 27730 van malcandere want wanneer die ster-
 27731 ren recht bouen cenich ons hoofds staen
 27732 so sijn si ons alre naest ende dan schinen
 27733 si alre minste te wesen mer hoe dat si van
 27734 onsen gesicht verder sijn hoe dat si meer-
 27735 re schinen want in haren onderganc schi-
 27736 nen si meerre te wesen dan si op cenich

27737 ons hoofds sijn | cenich is te segghen
 27738 een settinghe die recht bouen onse hoeft
 27739 staet als beda seyt Item die sterren als
 27740 marcianus seyt sijn in horen circulen mit
 27741 sanghe voertgaende want alle die tho-
 27742 nen vander musiken werden onder den
 27743 sterren geuonden noch die swaricheyt
 27744 der nederster sterren en maect gheen on-
 27745 ghelijc gheluyt mitten ouersten of eni-
 27746 ghe aenwisicheyt noch oec mitten mid-
 27747 delsten sterren noch oeck verkeert weder
 27748 om Die scarpicheyt der ouerster sterren
 27749 en verderft niet die swaricheyt of dat ge-
 27750 luyt der nederster sterren Item aristoti-
 27751 les seyt int boeke datmen noemt de ce-
 27752 lo et mundo Die sterren sijn wt der mate-
 27753 rien des lichaems vanden hemel inden
 27754 welcken si gheset sijn ende gheuesticht
 27755 ende daer om sijn si natuerliken blincken-
 27756 de als die hemel is daer si in geweynt
 27757 werden waer af dat alle sterren hebben
 27758 haer proper licht sonder die maen mer
 27759 al is dat sake dat die sterren van hem sel-
 27760 uen vol lichts sijn ter verteringe noch-
 27761 tans nemen si haer volcomentheyt ha-
 27762 re clærheyt vander sonnen Item die ster-
 27763 ren deylen haer doecht ende haer clær-
 27764 heyt mit malcanderen want die een ster-
 27765 re meerret die clærheyt des anders als-
 27766 men seyt inden boeke vanden coniuncti-
 27767 en der planeten Item die sterren sijn in
 27768 horen properen circulen ende properen stoe-
 27769 len onthouden ende daer om al is dat sa-
 27770 ke dat die cirkel des eens onderwijlen
 27771 des anders cirkel ingaet daer om en la-
 27772 ten die sterren haer eyghen sterren niet
 27773 after noch en sijn den anderen oec geen
 27774 hinder daer si ouergaen of si en doen mal-
 27775 canderen gheen ongelijc noch onrecht
 27776 Item marus seyt dat sommighe ster-

27777 ren snelliken opgaen ende snelliken neder-
 27778 gaen ende sommighe gaeter traechlic op
 27779 ende snelliken onder ende sommighe sijn dair
 27780 die te zamen opgaen ende nochtans en
 27781 machmen niet sien dat si te samen onder-
 27782 gaen ende dese vreemdicheyt des op-
 27783 gancs ende ondergancs gheualt van on-
 27784 gheliker hoecheyt vanden circulen in
 27785 welken si opgaen of vanden opheffingen
 27786 ende nederdruckingen der clymaten dair
 27787 si schinen onder te gaen want na meni-
 27788 gherhande opheffinghe of nederganc
 27789 des hemelschen lichaems so gaen si op
 27790 of neder in menigerhande tiden Item
 27791 die sterren onderscheyden ende verwande-
 27792 len die tiden vanden iaren vanden maen-
 27793 den ende vanden daghen want als aristo-
 27794 tiles seyt int boeke vanden proprieteyten
 27795 der elementen | die verwandelinghe des
 27796 tijts en is niet dan om die wandelinghe
 27797 der sterren in diuerschen teykenen op die
 27798 climata want anter vander verwandelin-
 27799 ghe der manen alle xxviij. dagen of van-
 27800 der verwandelinghe van venus ende van
 27801 mercurius in allen x. maenden of dien
 27802 min of vander verwandelinghe der son-
 27803 nen in elken iaer of vander verwande-
 27804 linghe van maers in tweën iaren of iupi-
 27805 ters in xij. of saturni in xxx. of vander
 27806 coniunctien of vander verwandelinghe
 27807 der tripliciteyten of vander triplicitey-
 27808 ten in cc. ende vijftich iaren of om die ver-
 27809 wandelinghe der fixer sterren des he-
 27810 mels want si werden in hondert iaren ver-
 27811 wandelt in enen graet der welker ver-
 27812 wandelinghe gheualt alle xxxvi. du-
 27813 sent iaeren | ende ist grote iaer twelc tlest
 27814 is alre dinghen Hier toe heeft aristoti-
 27815 les gheseyt int selue boeck. mer in cice-
 27816 roes boeke seyt macrobius dattet eyn-

27817 de des wereltlick iaers is wanneer dat
 27818 alle die sterren die aplanes heeft van een-
 27819 re zekere stede weder comen totter sel-
 27820 uer stat ende dat willen die philosophen dat-
 27821 tet geualle na dat xv. duserent iaeren vol-
 27822 brocht sijn etcetera Ende so wes daer die phi-
 27823 losophen of gheseyt hebben dat salmen
 27824 voer waer houden want het en hoert ons
 27825 niet toe te wisen wanneer dat leste eyn-
 27826 de wesen sal mer dat heeft die ghene al-
 27827 leen bekent die maker is der tiden. en-
 27828 de die de momenten ende die tiden hout
 27829 in sijnre moghentheyf of machten
 27830 Dat xxij. capitel van een sterre ghenoeft
 27831 polus
 27832 **76** Polus als beda seyt is een alte cley-
 27833 nen sterre vander welker alle dat ouer-
 27834 ste deel des hemels alsoe ghenoeft is
 27835 Item polus is tweerhande als arthi-
 27836 cus ende antharticus Polus arthicus of noer-
 27837 delic is die welke ons altoes openbaert
 27838 want si altoes bouen ons is. mer polus
 27839 antharticus dat is zudelic die recht tegen
 27840 polum articum geset is die ons altoes
 27841 onsenlic is. tusschen desen tweek polos
 27842 als tusschen tweek vtersten scheydelen
 27843 der werelt wort dat firmament altoes
 27844 omghekeert. dese twe poli en werden
 27845 nimmermeer van hore stede beroert noch-
 27846 tans gaen si circulariken dat is ront als
 27847 een cirkel inden omloep Item die asse
 27848 wort wtghesteken vanden polo totten po-
 27849 lum biden middel des centers vander
 27850 aerden bi welker ouermits gewelt alle
 27851 des firmaments si beroert ende ghegre-
 27852 pen wort Item dese asse en is niet mate-
 27853 rialic mer is billiker een verstandelike li-
 27854 nie die bescheydelic getogen is vanden
 27855 polo totten polum mit eenre rechter ma-
 27856 ten als een linie vanden enen punt totten

27857 anderen bijder welker als bijden middel
 27858 der werelt dat firmament gheweyndt
 27859 wort mit ewigen gripinghen Item polus
 27860 is een sterre die welke nader gelegent-
 27861 heyt alre veerste is ende naden lope alre
 27862 snelste ende na onsen aenscouwen alre min-
 27863 ste ende naden wercke alre nutste want bi
 27864 sijnre gelegentheyf werden die gelegent-
 27865 heyt ende dye eynden der anderen sterren
 27866 ende der hemelscher circulen onderkent.
 27867 waer af dat dese sterre sonderlinge naer-
 27868 stelic aengesien wert vanden astrologis
 27869 Item dese sterre is van alte cleyne cir-
 27870 kel ende corten bescreuen om dat si also on-
 27871 mate verre van ons ghelegen is ende si ver-
 27872 bercht haer grootheyf om die onberoer-
 27873 licheyf haerre gelegentheyf ende die men-
 27874 schen diese aenscouwen maect si seker van
 27875 dinghen die si begeren ende daer om hiet
 27876 si sterre der zee want si die scipluden stuert
 27877 ende wijst des nachts inden rechten wech
 27878 Item ouermits hoerre gelegentheyf
 27879 so toent si tmiddel van alle den hemel ende
 27880 biden omganc des teykens datmen arc-
 27881 turus hiet dat haer so na bi is so is si on-
 27882 derscheyden vanden anderen sterren van
 27883 wes sibbicheyt si polus articus genoemt
 27884 is als beda seyt
 27885 Dat xxiiij. capitel vande seuensterre
 27886 **77** ARcturus is een teyken dat gheset
 27887 is van vij. sterren ghelegen inder as-
 27888 sen ende in hem seluen omgeweyndt als ysi-
 27889 dorus seyt ende want die cirkel deser vij. ster-
 27890 ren om geweynt wert ter manieren van
 27891 enen wagen so hietenen die latijnschen
 27892 septemtrio ende om dat si der asschen also
 27893 nae sijn so en gaen die septemtriones niet
 27894 onder daer om dat si sonderlinge hoech
 27895 sijn ende si oec den assen ende den polo alsoe
 27896 **78** na staen Item dat selue cirkel hiet oec ar-

27897 thophilax daer om dat archon dat is yli-
 27898 cem den beerin volcht ende den ouden hie-
 27899 ten den seluen boeten of boethen daer
 27900 om dat hi aen den wagen hinck of hangt
 27901 of cleeft twelc veel sterren een bescou-
 27902 welic teyken is onder die welke arctu-
 27903 rus is die properlic een sterre is ende ghe-
 27904 set naden start der meester beerinnen want
 27905 van deser sterren is alle die constellaci arc-
 27906 turus ghehieten als ysidorus seyt ende bil-
 27907 liken hiet si arcturus van artando dat is
 27908 dwingende want vanden eersten deel staet
 27909 die coude op om dat si also verre vander
 27910 hetten der sonnen is want die gaterkens
 27911 vander aerden werden gedwongen ende
 27912 gebonden ouermits dier couthey Item
 27913 daer openbaeren vij. sterren die vol radyen
 27914 sijn mit blinckender formen vanden wel-
 27915 ken die vier voerste gheordineert wer-
 27916 den als vier raden in enen wagen effen
 27917 ghelijc van malcanderen staende ende die
 27918 drie die daer na volgen werden gedispo-
 27919 neert ter manieren van enen haluen cir-
 27920 kel Item si werden gheset bijder assen
 27921 onder den polo want altoes gaen si om
 27922 polum als om enen centrum als grego-
 27923 rius seyt. altoes werden die vij. sterren ge-
 27924 weyndt ende gekeert bijder assen ghelijc
 27925 dat die beer of berin biden pael altoes
 27926 omgaet daer hi aen gebonden is ende dair
 27927 om hiet dat meeste cirkel vrsa dat is be-
 27928 rin Item macrobius seyt dat die cirkel
 27929 altoes omgheweynt wert ende en gaet
 27930 nimmermeer totten leechsten | grego-
 27931 rius seyt wanneer dat die cirkel die drie
 27932 sterren op heft so neyght hi die vier tot-
 27933 ten leeghen ende also verkeert als hi die
 27934 vier op heffet so neyght hi die drie neder-
 27935 waert Item gregorius die cirkel van arctu-
 27936 rus is die hoechste onder alle die ouertse

27937 cirkelen want hi leydinck dat is polus
 27938 naest is ende hi is seer goet te sien ende te
 27939 kennen vanden menschen. nimmermeer
 27940 en is vre vander nacht hi en mach ghe-
 27941 sien werden ten waer dattet mit neuelen
 27942 of mit andere donckerheyten benomen wor-
 27943 de Item marus seyt dat hi des winters
 27944 in sinen opganc is seer blinckende mit
 27945 eenrehande vonkeliker irradiacien als
 27946 voncskens sijn radien wt schietende ende
 27947 verboetscapt starken vorst ende beuriesin-
 27948 ghe des waters ende der aerden
 27949 Dat xxv. capitel vande winters morges sterre
 27950 **79**ORizon is een sterre die des winters
 27951 op gaet ende verwecket reghen ende
 27952 tempeest Ende is daer om orizon gehieten
 27953 van ortus et mundacione aquarum | om dies
 27954 wil als si op gaet so reghenet ende wayet
 27955 gaern als ysidorus seyt ende wort ghedis-
 27956 poneert ter manieren van enen gewapen-
 27957 den man die sijn voeten ende sijn armen ge-
 27958 wapent wt steect Item sijn lancheyt wort
 27959 bi na wtgestrect bijder breetheyt drier tey-
 27960 kenen als marcianus seyt ende hi schijnt ende
 27961 blinct sonderlinge int teyken van taurus als
 27962 die selue seyt Het is een constellaci die
 27963 seer notabel is ende om hore grootheyte ende
 27964 scoenheyte ende om hare sceppenis ende oec om
 27965 hare doechden so strectse hoer al van ari-
 27966 es tot gemini toe als marus seit ende maect
 27967 alle dat ouerste pleyn vanden drien teyke-
 27968 nen claerre ouermits die schoenheyte haers
 27969 blickens ende is een teyken der toecomender
 27970 claerheyte wanneer dat si blinckende voert
 27971 coemt of si gewapent waer. ende coemt
 27972 si oec doncker ende neuelachtich voert
 27973 so beteykent si vuyl weder Item wan-
 27974 **80**neer dat die zon is inden teykenen ori-
 27975 oms in cancro ende in gemini so gaen alle
 27976 dingen op ende draghen vrucht die welke

27977 voetsel nemen vanden wateren ende vander
 27978 luchten als die selue seyt Item het is
 27979 een sterre diemen canicula hiet die de con-
 27980 stellaci van orizon volcht die fel ende quaet
 27981 is als die astrologi segghen vander wel-
 27982 ker men seyt dat si iupiters hont was na-
 27983 den fabulen als die selue seyt. mer dese
 27984 sterre diemen canicula hiet ende opgaet
 27985 inden leeuwe dese is hinderlic ende daer
 27986 om hieten die daghen honts dagen | als
 27987 gregorius seyt Daer om orion in horen op-
 27988 ganck beteykent si tempeest ende onweder
 27989 mer nader claricheyt der sonnen werct
 27990 si ter vruchtbaricheyt der aerden als die
 27991 son in cancro is. want soe bercht si haer
 27992 also meer onder die radyen der sonnen en-
 27993 de dan en gheeft si den nedersten geen
 27994 claeheyte ende si gaet weder op in iulio dat
 27995 is in die maent wanneer die zon opgaet
 27996 in gemini totten circulen die daer voert
 27997 gaen wanneer dat die aerde grote onge-
 27998 temperheyt der luchten lijdt als totter
 27999 heter qualiteyten als marcianus seyt
 28000 Dat xxvi. capitel vande cleyne reghenach-
 28001 tighen sterren
 28002 **81**HYades diemen succule hiet dat sijn
 28003 eenrehande reghenachtighen ster-
 28004 ren inder welker opganck die regenen
 28005 ghemenichfoudicht werden als ysidor-
 28006 us seyt. want in dien tiden werden die
 28007 wazemen vander zee ende vander aerden
 28008 ouermits ghewelt der sonliker hetten
 28009 totten ouersten ghetogen welke waze-
 28010 men ouermits beroeringhe deser sterren
 28011 ghescheyden werden in regen ende daer
 28012 om werden dese sterren hyades ghehie-
 28013 ten dat is succule want die hnmoren **82** aen-
 28014 treckende ende resoluierende seytmen van-
 28015 den fabulen dat si also opgehaelt werden
 28016 als ypinus seyt Dese sterren hebben hair le-

28017 genthent int voerhoeft vanden stier als
 28018 marcianus seyt ende als die dach wtgeste-
 28019 ken wert ende gelenct ende die zon heter
 28020 op climt so pleghen die sterren diemen
 28021 hyades hiet eerst te openbaren Als gre-
 28022 gorius seyt ouer iob xx. Ende wanneer dat
 28023 si van saturnus ghedruct werden so winnen
 28024 si menigerhande tempeesten als beda
 28025 seyt Die coernen wassen vruchtbaerlic in-
 28026 den opganck van hyades want dan werden
 28027 si nat gemaect vanden regen Item dye
 28028 constellaci heeft veel claeerre plyades
 28029 sterren die bi den omganck gheordineert
 28030 sijn ende die op gaen inden xvi. graden van
 28031 cancer die gaen op ende bedroeuwen die
 28032 lucht in horen opganck
 28033 Dat xxvij. capitel vande vij. sterren
 28034 **83**PLYades sijn zeuen sterren ende sijn
 28035 gheuoemt nae pluralitas wan-
 28036 ter vele sijn die hem nae bij sijn nochtans
 28037 sijn si van malcanderen onderscheyden
 28038 als gregorius seyt. si gaen des winters
 28039 op ende hoe dattet weder claeerre ende
 28040 couder is hoe dat si vanden anderen bat
 28041 onderkent wert Mer daer isser een van-
 28042 den seuen die schijnt of hi schoele want
 28043 si en openbaert haer niet al noch si en ver-
 28044 bercht haer niet al Dese heeft hoer ste-
 28045 de tusschen den knyen vanden stier als
 28046 ysidorus seyt Die son maect enen wech
 28047 inder maent van iunius bij plyades en-
 28048 de dan wort die hetten der luchten ge-
 28049 tempert ouermits leyntighen reghen
 28050 ende dan so wort die aerde versiert mit
 28051 schoenheyt vanden bloemen | als ma-
 28052 rus seyt Om deser saken wille seytmen
 28053 dat iuno maxam minnede. want het
 28054 wort geuysiert dat si een van desen sterren
 28055 was ende was moeder van mercurius na-
 28056 den visieringhe der poeten als marus

28057 seyt Item albumaser seyt dat die plya-
 28058 des opgaen inden xvi. graden van tau-
 28059 rus ende mit den hyades ende mit sijnre be-
 28060 roeringhe bedroeuē si die lucht
 28061 Dat xxviiij. capitel vande honts sterre die in
 28062 die hete daghen haer cracht toent
 28063 ⁸⁴Canicula is eenrehande alte heten
 28064 sterre dye opgaet als albumaser
 28065 seyt inden xxix. graden van cancer in wes
 28066 opganc grote droefnis der luchten wort
 28067 Van deser sterren worden die honts da-
 28068 ghen ghehieten inden welken seer sorch-
 28069 liken is bloet te laten of medecijn te ge-
 28070 uen om dat die ouerganc der ongetem-
 28071 pertheyt vander luchten also groot is
 28072 van hetten waer af dat ypocras seyt in-
 28073 den afforismen dattet voer canis ende
 28074 na canis ende onder canis quaet mede-
 28075 cijn te nemen is dat is als dese sterre ca-
 28076 nicula regneert ende oec seyt hi in con-
 28077 mento dat voer den opganc deser ster-
 28078 ren ende inden opganc ende naden opganc
 28079 vluchs ist grote vrese laxerende mede-
 28080 cijn te gheuen want dan is die lucht he-
 28081 te ende droghe als van enen heten teyken
 28082 ende vander heter sterren ende vander son-
 28083 nen die dan inden leeuwe is mit canicu-
 28084 la want van eenre cleynre medecinen so
 28085 wert dat lichaem alte heet ende alte dro-
 28086 ghe ende bi aenturen soude daer die
 28087 coerts na volghen ende die medecijn sou-
 28088 de en wech wazemen ende soude alte seer
 28089 wercken. want die sweetgaten des li-
 28090 chaems dan vander hetten der luchten
 28091 open sijn Item gregorius seyt dat dye
 28092 hetten van buten die crachten der me-
 28093 decinen wt trecket waer af dat warm wa-
 28094 ter weder staet der solucien ist dat die het-
 28095 ten der luchten starck is ende want die bin-
 28096 nenste doecht dan cranck is soe wert si

28097 dan meer ghecranct ouermits der me-
 28098 decinen of der latinghe Item wanneer
 28099 dat dese sterre regneert inden hemele
 28100 waert dan also dat in dien tiden een men-
 28101 sche ghebeten wort van enen hont mit
 28102 enen tant welken tant die sterren toe-
 28103 behoert soe soude dye mensche binnen
 28104 tsaers ⁸⁵steruen al waert also nochtans dat
 28105 die wonde ghenesen worde | nochtans
 28106 soude hi binnen tsaers ⁸⁶steruen Dese da-
 28107 ⁸⁷ghen duere vanden xv. kalende augusti
 28108 totten nonas van septembri Ende also sijn
 28109 daer l. daghen als men seyt
 28110 Dat xxix. capitel vande clærheyt
 28111 ⁸⁸LVx als basilius seyt is een ghe-
 28112 daente die hem seluen ghelijc is
 28113 altemael of ouer al Item vanden licht
 28114 eerst te weten wattet is naden dinge of-
 28115 fet een substanci is of een toeual. die auc-
 28116 toren spreken menigerhande Want aristotiles
 28117 seyt dattet licht geen lichaem en is noch
 28118 vanden lichaem gheuloyet Damascenus seyt
 28119 oec dattet licht gheen proper substanci
 28120 en heeft Item sinte augustijn seyt ouer
 28121 genesi totter letter Tlicht is een lichame-
 28122 lic substanci alte sonderlinge seer simpel
 28123 inden geslachten der lichamen ende is seer me-
 28124 nichfoudelic inder machtelicheyt ende is al-
 28125 te seer beroerlic ende schiet doer los ende
 28126 vry ende en heeft geen wederstant ende wint
 28127 ende raet die ongelike ende contrari sijn ende is
 28128 vluchs bekeerlic ende is begin alre natuer-
 28129 liker beroeringe ende is volmaectelic ende
 28130 vrolic ende meynersom want inden lichaem
 28131 en is geen dinc nutter dan dat licht noch
 28132 niet bequamer noch niet scoenre noch snel-
 28133 re noch subtijlre noch onpijnliker noch
 28134 geen dinc en wort doechdentliker geun-
 28135 den daer is onderscheyt tusschen lux ende lu-
 28136 men nochtan hieten wise in duytsche beyde

28137 licht ende daer om is dit quaet duytschen
 28138 dattet een leke mensch verstaen sal mo-
 28139 ghen want lumen is een afuloyinghe
 28140 van lux of een schininge der radien die
 28141 afuloyende is vander substancien van lux
 28142 Item lux is die rechte fonteynlike sub-
 28143 stanci op die welke lumen hem pijnt te
 28144 comen want lux in hem seluen waer dat een
 28145 toeual so waert van node bi hem seluen
 28146 yemant een toeual Item dat toeual werct
 28147 bi hem seluen vander naturen ouermits der
 28148 formen sijns onderleggers want waert
 28149 also dat lux een toeual waer inder luchten
 28150 so wrocht lux vander naturen ouermits
 28151 die form der luchten twelc niet wesen en
 28152 mach Item lux wandelt sijn subiect dat
 28153 is dat onder hem is twelc openbaert is
 28154 want lux is natuerlic int oesten mer ge-
 28155 meynlic int weste. ende lux dat int oest is
 28156 wint tlicht dat hem naest is ende alsoe
 28157 voert tot int weste toe want sijn acciden-
 28158 cien dat ic toeualen hiet en verwande-
 28159 len sijn subiect niet noch si en doen buten
 28160 dier niet vten welken men sien mach dat
 28161 lux gheen accidens en is dat is toeual
 28162 Item waert sake dat lux accidens der
 28163 luchten waer so soude die lucht van no-
 28164 de haestelic beroert werden vanden oes-
 28165 ten totten westen mit snelliker beroerin-
 28166 ghe van lux ende dat en mach der luchten
 28167 noch ghenen element gheualen dat si
 28168 also snelliken beroert moghen werden
 28169 Item daer en is gheen dinc edelre dan
 28170 lux | dat accidens dat is die toeual is on-
 28171 edelre dan die substanci waer af dat ghe-
 28172 sien wort dat lux gheen accidens en is
 28173 want die lucht alte veel onedelre is dan
 28174 lux Mer is dat sake dat lux een lichaem
 28175 is dat is swaer te verstaen hoe dat lux
 28176 inder luchten wesen soude of mit enigen

28177 doerschinighen lichaem als inden cris-
 28178 tal want twe lichamen niet te gader we-
 28179 sen en moghen in eenre stat ende noch-
 28180 tans en ist niet onbequamelic noch on-
 28181 mogelic datmen lux set voer een licha-
 28182 melic substanci ende dattet te gader we-
 28183 sen mach mit enen anderen lichaem want
 28184 wij sien datmen asschen ende water te ga-
 28185 der voecht ende mengt behoudelic eens
 28186 yghelics sijnre substancien ende sijnre ste-
 28187 de. also te verstaen dat een yghelic sub-
 28188 stanci besloten is mit sijns selfs begri-
 28189 pe want hoe veel dat water ende asschen
 28190 ghemenghet werden nochtans bliuet
 28191 water in sijnre lichamelicheyt dat is in
 28192 sijnre substancien nochtans in deser ver-
 28193 gaderinghe en sijn si te gader niet twee
 28194 lichamen te gader in eenre stede Mer
 28195 ymmer heuet water sijn proper stede en-
 28196 de die assche hore stede aldus mach lux
 28197 wesen inder luchten of in enen ygheli-
 28198 ken anderen lichaem nochtans dat een
 28199 yghelic van desen delen behouden mach
 28200 bliuen want als lux van onder in gaet tot-
 28201 ten binnensten der luchten of des cristals
 28202 heeft sijn stat opten gangher van hem
 28203 ende op den ghenen diet scheydende is
 28204 vander substancien des lichaems dat hem
 28205 toe geuoecht is al ist dattet niet geuoelt
 28206 noch gesien en mach werden mit enighen
 28207 sin om die simpelheyt sijnre substancien mer
 28208 ymmer dat veel wonderliker is veel luces
 28209 die onghemengt te zamen vergaderen ende
 28210 nochtans mitter vuericheyt werden si een-
 28211 lic versament dat nochtans die substanci-
 28212 alike form eens ygelics behouden bli-
 28213 uet mitter welker si vander ander noch-
 28214 tans scheelt | al ist dat si gheen en is | bi
 28215 dat die ander is die materialic of forme-
 28216 lic is Als dyonisius openbaerlick seyt

28217 ende leert wes mans dese woerden sijn
 28218 Die maen vanden lampen al ist dat si al
 28219 te samen in enen huze sijn. nochtans
 28220 hebben si een naerstelick onderscheyt
 28221 van malcanderen die onderscheyden is
 28222 vander enicheyt mit eenre eniger onderken-
 28223 ninghe want wi sien tot eenre stede dat
 28224 veel lampen onsteken sijn nochtans en
 28225 mogen wi int gemeyn dat een licht voir
 28226 dat ander niet gescheyden mitten gesicht
 28227 mer als die een lamp en wech gheto-
 28228 ghen is so en haelt si tlicht der ander lam-
 28229 pen niet af noch en laet den anderen van
 28230 horen licht niet ende nochtans wast van hem
 28231 allen een natuerlike menghinghe en-
 28232 de een volmaecte enicheyt | ende hare
 28233 gheen en was belet van dien lampen of
 28234 lichten bi hem seluen Hier toe heuet di-
 28235 onisius geseyt wt welken woerden hi open-
 28236 baerliken leert dat die lichten te samen
 28237 vergadert moghen werden nochtans dat
 28238 die substancialike ende accidentalike pro-
 28239 prieteyt eens yghelics behouden mach
 28240 bliuen die si mit hem voeren ist toegaen-
 28241 de of en wech gaende Item als dyoni-
 28242 sius seyt so is lux een substanci wesende
 28243 in haer seluen vander welker eenrehan-
 28244 de radien gaen ende een verlichtinghe der
 28245 andere lichamen want lux lucht altoes
 28246 in hem seluen ende nochtans altoes niet
 28247 en verlicht mer alleen wanneer dattet
 28248 een lichaem vint datter bequaem toe is
 28249 als totter verlichtinghe als augustinus
 28250 seyt Die substanci der hemelen ist licht der
 28251 naturen twelc inden lichaem deerste stat
 28252 hout ende nochtans en verlicht die hemel
 28253 inder duysternis of inder nacht niet en-
 28254 de daer om lucht lux niet onsienliken ende
 28255 inder duysternis ende en verlicht altoes niet
 28256 onsienliken waer af dat alle creatuer ge-

28257 uoelt ende verneemt die doecht des lichts
 28258 dat is van lux ende niet van lumen want
 28259 die virtuu't van lux maect onsienlic sin
 28260 ende beroeren inden dyceren als men seyt
 28261 int boeke der fonteynen des leuens Item
 28262 albumaser seyt oec int boeke vanden oer-
 28263 delen der sterren Dat ypcras leerde waer
 28264 dat sake dattet licht der sterren des nach-
 28265 tes die dickicheyt der luchten niet en
 28266 versubtijlde so soude alle gesielt lichaem
 28267 verderft werden ende nochtans ist dicwij-
 28268 le datmen tlicht der sterren des nachts
 28269 niet en siet mer die werkinge des lichts
 28270 is openbaer inder zee alst ebbet ende vloy-
 28271 et na dat die maen ghenaeft tot eniger
 28272 stat al ist dat si die lucht verlicht of niet
 28273 Item die cracht van lux werct inden a-
 28274 deren der aerden daer si dat lumen noch-
 28275 tans niet en raect alst openbaert inden
 28276 mineren ende metallenen der aerden die
 28277 inder aerden gheuoedt ende ghewon-
 28278 nen werden ende mit corten woerden die
 28279 teghenwoerdicheyt van lux is noot in
 28280 allen ghemengden lichaem bijder wel-
 28281 ker die contrari dinghen geminret wer-
 28282 den inden dinghen die vanden elemen-
 28283 ten ghecomen sijn want lux is ghestort
 28284 vanden ouersten hemel totten center van-
 28285 der werelt toe die welke een is ende simpel
 28286 in hare substancien ende wortelen noch-
 28287 tans ist menigherhande nader onder-
 28288 scheydinghe der ontfanghers als der
 28289 sonnen of der andere ouerster of neder-
 28290 ster lichamen dair die waer substanci is
 28291 ende die werckinghe van lux mer niet
 28292 van lumen Item dit was primogenita
 28293 lux dat is dat alre eerste licht dat ghe-
 28294 scepen was inden eersten daghe als basi-
 28295 lius seyt twelc den sonliken lichaem ende den
 28296 anderen hemelschen bouen gheuoert

28297 wert inden vierden daghe | want die son
 28298 ende die ander sterren waren leydsluy-
 28299 den ende voeringhe des eersten lichts
 28300 dat is van lumen. die welke ghenoech
 28301 sijn totter ontfangenis des onlichame-
 28302 liken lichts om die ewighe verlichtin-
 28303 ghe sonder verliesinghe sijnre substanci-
 28304 en want dat licht datmen lux hiet raect
 28305 ouer al ende ordineert ende volbrengt al-
 28306 le lichamen na meer of nae myn dat is
 28307 nae dien dat si cleyn of groot sijn Item
 28308 lux twelc een radye is ende fundament al-
 28309 re verlichtinghe is een inder substancien
 28310 twelc niet ghehouden en wert toeual-
 28311 lentlic van enen nedersten lichaem mer
 28312 het onthout meer alle die lichamen int
 28313 aensien der welcker si te mael formalic
 28314 is al ist dat si in haer seluen materialic is
 28315 ende legelic ende daer om lux wantet ma-
 28316 terialic is heeftet machtelic een deel bu-
 28317 ten den deel want dat die materi inder
 28318 machten heeft dat heeft die form inden
 28319 werke vten welken openbaer is dat wan-
 28320 tet vander materien tminste heeft inden
 28321 geslacht der lichamen ende tmeest van-
 28322 der formen | het is der formen naere dan
 28323 der materien. ende daer ist int minste als
 28324 in enen punte ouermits der materien
 28325 mer ouermits der formen ist in alre stat
 28326 want een yghelic heeft beroert te wer-
 28327 den totter stede als tot sijnre formen als
 28328 aristotiles seyt want die form hoe dat si
 28329 edelre is hoe dat si haer materi meer
 28330 wtstect als algazel seyt want om die for-
 28331 me van lux want si ydelste is inden ge-
 28332 slachten der lichameliker formen so stretc
 28333 si haer natuer verre ende daer om een punt
 28334 van lux waer genoech van haer ter ver-
 28335 lichtinghe der ganser werelt om die edel-
 28336 heyt haerre materien ende om die ouerste

28337 werkinghe haerre formen als algazel
 28338 seyt Het is een lux simpel ende eenforme-
 28339 lic in sinen wesen al ist dattet menigher-
 28340 hande lichten sijn die onderlinge ghe-
 28341 scheyden sijn al ist dat si schinen eenfor-
 28342 melic in enen werck vergadert te sijn noch
 28343 dat een licht en gaet in die substanci des
 28344 anders lichts niet al ist dat si sinliken schi-
 28345 nen een licht te wesen daer om en ist niet
 28346 onbequaem te setten twe lichamen te ga-
 28347 der te wesen vanden welken dat een sub-
 28348 tijl is ende dat ander formael of geformt
 28349 ende alsoe meer als een complement dat is
 28350 vervullinge bij dat ander is mer tander
 28351 is materiael ende onuolcomen ende twe glo-
 28352 rificeerde lichamen inden seluen daert
 28353 niet wesen en mach want en gheen ma-
 28354 teriael of formael mach in enighen we-
 28355 sen int aensien des anders. mer datter
 28356 glorificeert is ende niet glorificeert mo-
 28357 gen te gader wesen sonder enich onbe-
 28358 quaem als augustinus bescheydeliken seyt
 28359 Item basilius seyt dat lux alte beroerlic
 28360 is want het beroert hem sonder aflaten ende
 28361 wint recht wt ende al om ende om in allen si-
 28362 den hem roerende ende vloyende want van
 28363 sijn selfs wegghen wort rasch beroert Item
 28364 lux is bouen allen dinghen werkende ende
 28365 doerschietende ende winnende meniger-
 28366 hande ongelike dinghen ende wederbrengt
 28367 die lichamen ende die elementen die te samen
 28368 gemengt sijn ter enicheyt ende voertbren-
 28369 get die beschermenis ende die reflexi van
 28370 allen radien ende behoutse in haren we-
 28371 sen of scheytse vanden wesen als calcidi-
 28372 us seyt ouer thimeum Lux is regeren-
 28373 de ende stuerende tleuen eens ygelics
 28374 dincs ende natuerlic menichfoudende
 28375 Item lux menichfoudicht hem seluen
 28376 winnende want lux wint lux dat hem naest

28377 volcht ende also vaste voert ende aldus in een-
 28378 re vre vervult een punt alle die werelt
 28379 mit licht Item lux openbaert hem sel-
 28380 uen ende die ander hemelen ouermits sijn-
 28381 re incorporeringhe int ouerste begripe
 28382 of pleyn ende lux is makende die doerschi-
 28383 nighe vuchticheyt als augustinus seyt
 28384 Item lux verdrijft die duusternis ende
 28385 ontbijnt die droefheyte ende melt die lagen
 28386 ende maect zekerheyte ende brengt alle bli-
 28387 de ende vrolike gedaenten in ende gheeft al-
 28388 len dinghen form ende schoenheyte want
 28389 sonder licht dat lux hiet bliuen alle li-
 28390 chamen verborgen ende onbekent Item
 28391 damascenus seyt hael af dat licht ende alle
 28392 dinghen sullen onbekent bliuen inder duys-
 28393 ternis Item ambrosius ende basilius seg-
 28394 gen dattet licht een schoenheyte is alre
 28395 sienliker creaturen wes graci ende myn
 28396 groot is int aensien die alle die ander le-
 28397 den deser werelt den prijse waerdich
 28398 maect Item basilius seyt dat dit licht is
 28399 die alre rustelicste woninge der enghe-
 28400 len ende der heyligen bouen den hemel
 28401 Dit is een openbaer bewisinghe der o-
 28402 uerster drieuoudicheyte bi enen exempel
 28403 Dit licht is openbarende ende wtstorten-
 28404 de sijn claricheyte sonder sijn verminringhe
 28405 die ontfangen is int ouerste sijns schie-
 28406 meliken lichaems ende en grondeert hem
 28407 niet als totten sienliken gheest mer als
 28408 totter virtuten als ysidorus seyt veel ander
 28409 proprieteyten die prijsens waert sijn heeft
 28410 lux als tot sijnre substancien virtuten ende
 28411 werckinge wes substancie puerre is dan
 28412 enich dinc datmen vijnt want al gaet o-
 28413 uer vulnisse nochtans en wortet niet on-
 28414 reyn ende wes virtuut werkender is dan
 28415 enich dinc dat op aertrijck is ende daer om
 28416 en wert gheen dinc oerbaerliker geuon-

28417 den dan die werckinge des ouersten
 28418 lichts datmen hier lux hiet
 28419 Dat xxx. capitel vant schijnsele
 28420 ⁸⁹Splendor dat is eenrehande afuloy-
 28421 inge wtgaende vander substancien
 28422 van lux | dese claerheyte diemen splendor
 28423 hiet gaet wt vanden ouersten licht sonder
 28424 mede menghinghe eenre andere natu-
 28425 ren ende is ewich inden dueren mitten licht
 28426 daert af coemt als augustinus seyt Also
 28427 rasch alst vuer is also schier ist splendor
 28428 of claerheyte want waer tfuer ewich die
 28429 claerheyte waer ewich Dye claerheyte
 28430 gaet oec wt vanden licht sonder vermin-
 28431 ringe des lichts ende sonder beuleckinge
 28432 der puericheyte vanden licht ende sonder dis-
 28433 continueringe mitter openbaringe sijns
 28434 selfs ende der andere mit menichfoudin-
 28435 ge sijns selues als basilius seyt
 28436 Dat xxxi. capitel vant licht
 28437 ⁹⁰LVmen scheelt van lux alst species
 28438 doet vanden genus dat is als die gedaent
 28439 scheelt vanden geslacht want alle lumen
 28440 is lux mer niet verkeert | alle lux en is niet
 28441 lumen want lumen is eenrehande licht dat
 28442 afuloyende is vander substancien van lux
 28443 dat ontfangen is inder luchten of in enigen
 28444 doerschinigen lichaem ende ouer al omgo-
 28445 ten ende omstort Item die auctoer seyt dat
 28446 lumen drierhande is als reflexum fractum
 28447 ende directum of rectum | reflexum dat is we-
 28448 derbuecht als van enen spiegel ende van an-
 28449 deren gepollijsten lichamen die weder
 28450 aensien tlicht dat van hem ontfangen is Dat
 28451 ander is fractum lumen dat is een ghebro-
 28452 ken licht als wanneer tlicht coemt tot e-
 28453 nen lichaem dat een luttel dicke is dat niet
 28454 altemael dicke of harde en is. tlicht in
 28455 hem ontfaet mer om die materi die niet alte-
 28456 mael onderdanich en is ende als dat licht

28457 niet en hout den rechten voertganc mer
 28458 laet af vanden rechten voertganc ende
 28459 hiet brekinge der radien Dat derde lu-
 28460 men of licht is rechte voert gaende twelc
 28461 niet verdreuen en wort ende twelc in geen-
 28462 re manieren enige materie vijnt die hem
 28463 tegen is of contrari ende mach vriliken doer
 28464 liden ende maect volmaecte werken Item
 28465 daer is een ander licht dat die lucht ende
 28466 die ander doerschinende lichamen vol-
 28467 comen maect ende scoen ende verclaert die for-
 28468 men ende die figuren ende verblijt die ogen
 28469 Item tlicht is den lijf ogen ende den sie-
 28470 ken ogen contrari want die luden mit sul-
 28471 ken ogen haten tlicht ende brenghet hem
 28472 moysel ende verdriet in ende tlicht verwect
 28473 die menschen vanden slape ende vander le-
 28474 dicheyt ende inprent formen ende gedaenten
 28475 int pleyn des spiegels of eens anders
 28476 pollijsten lichaems wantet tlicht comen-
 28477 de totten ouersten begrip eenre gepol-
 28478 lijster materien wederbuycht hem in ge-
 28479 liken hoeken ende teykent daer die formen
 28480 alre dingen die daer teghen comen want
 28481 datter buten is bijder substancien dat set-
 28482 tet int ouerste des spiegels bi den beel-
 28483 de ende bijder figuren tlicht is oec die ver-
 28484 wandeling ontfangende nader dispo-
 28485 sicien der materien dair dat licht in gaet
 28486 want die claricheyt des lichts wort ge-
 28487 meerret in eenre materien die doerschi-
 28488 nich ende puer is ende wort geminret in een-
 28489 re heffiger ende donckerre materien want
 28490 een doerschinich licht en vint geen we-
 28491 derstoet inder materien. Ende daer om alst
 28492 licht sijn radien seyndt doer die materi-
 28493 en so openbaert sijn eygen claarheit als
 28494 dyonisius seyt ende hoe dattet volcomeli-
 28495 ker dier materien ingestort wort hoe dat-
 28496 tet breder gesprayt wert ende wort totten

28497 anderen dinghen voirt ghestuert. ende
 28498 coemt dat licht totter materien die gro-
 28499 uer is so gheuet den anderen donckere
 28500 openbaringe gelikerwijs alst eenre vet-
 28501 ter materien ingestort wort so wortet on-
 28502 uolcomeliken gegrepen ende ghiet hem
 28503 mit allen wt ende van buten openbaret donc-
 28504 kerlijc want die vetticheyt der materien
 28505 belet dat die ontfangen verlichtinge ge-
 28506 deylt mach werden Ende daer om open-
 28507 baertet volcomelicste ende wort gemeer-
 28508 ret inden puersten substancien ende inden
 28509 groefsten wortet geminret wten welken
 28510 openbaert dat vanden alren puersten ende
 28511 subtijlsten materien tlicht volcomelicste
 28512 begrepen wort Ende vanden dichten ende
 28513 den plompen ist contrari
 28514 Dat xxxij. capitel van radien of wederschi-
 28515 nen des lichts
 28516 **91** RAdius is eenrehande luchtich af-
 28517 uloyinge vanden luchtenden lichaem o-
 28518 uermits den welken lux of lumen sijn wer-
 28519 kinge volbrenghet als beda seyt Item van-
 28520 den radien so is dat een recht wtgaen-
 28521 de mit eenre rechter linien totten centrum
 28522 sonder enige onderscheydinge Die ander ra-
 28523 die is die ter ziden staet ende gebroken wt-
 28524 gaende van enen luchtende lichaem ende
 28525 als si coemt tot enen lichaem dat doerschi-
 28526 nich is so en gaet die radie niet rechte
 28527 voert mer cromt haren lope of beroeren
 28528 ende dese crommicheyt hiet brekinge der ra-
 28529 dien Die ander radie is wederbuycht die
 28530 welke in sijn begin recht of crom voert
 28531 gaet mer hi wort verdreuen vanden li-
 28532 chaem dat hem tegen geworpen wort en-
 28533 de alsulke wederslach wort bueghinge
 28534 der radien gehieten als die autoer open-
 28535 baerliken seyt Item die luchtende ra-
 28536 die is beroerlic doende doerschinlic ende

28537 ront ist dat si recht wt gaet Item het ge-
 28538 ualt onderwijlen dat die radye ghebro-
 28539 ken wort ende gecromt ende onderwilen
 28540 wort si recht teghen enen dinge gewor-
 28541 pen na dien dattet maecsel der materi-
 28542 en is dye si vint of raect Dese radie is
 28543 besloten in een hol ende in een vuchtige
 28544 wolke ende maect daer menigherhande
 28545 werkinghe inder wolken of inder luch-
 28546 ten als formen verwen ende figuren | alst
 28547 openbaert inden verwen des hemels
 28548 boghe die welke anders niet en is dan
 28549 een inganck der radien in een hol ende in
 28550 een waterighe wolke als men seyt in li-
 28551 bro metheororum want wanneer dat die
 28552 radien haestelic ende euen dicht beroert
 28553 werden so geuallet dat die lucht al om
 28554 ontsteken moet werden ende sonderlinghe
 28555 als si te zamen lopen ende datter een bre-
 28556 kinghe der radien coemt want wanneer
 28557 dat die radien daer onderlinge verga-
 28558 dert werden so wort daer een wriuinghe
 28559 ende een stotinge ende also comen die saken
 28560 waer om dat die lucht dicwijle ontfengt
 28561 wort | alst openbaert inden cristal of inden
 28562 berille die welke ist dat si gehouden wer-
 28563 den tegen die radyen der sonnen als die
 28564 son heet schijnt ende datmen dan droghe
 28565 werck daer an hielde dat werck soude
 28566 ontsteken werden
 28567 Dat xxxij. capitel vande scheme
 28568 ⁹²VMbra dat is een schiem of een te-
 28569 genwerpinge eens donckers li-
 28570 chaems totten licht of totten lichaem
 28571 ende die schiem is drierhande nader mer-
 28572 kinge der filosofhen | het is noot dat
 28573 dat luchtende lichaem ront si ende onder-
 28574 wijlen meerre dan dat lichaem datter te-
 28575 gen geworpen is ende onderwijlen effen
 28576 gelijc onderwijlen minre | ist dattet ghe-

28577 lijc is so maket enen geliken schiem ende
 28578 ront ende alsulken schiem wort ghehieten
 28579 chelyndroydes dat is geliken ront en-
 28580 de ist minre dan dat hem tegen gheset is
 28581 so maket enen schiem die neygende is
 28582 ter breetheyt ende alsulke schiem hiet ca-
 28583 loydes ende is dat luchtende licht meer-
 28584 re dan dat lichaem dat hem onder gedaen
 28585 is of onder leyt soe maket enen schiem
 28586 die ten scarpewaert gheneyget is als
 28587 in enen speer dat scarp is ende alsulken
 28588 schiem hietmen canoydes vten welken
 28589 openbaert want die son meerre is dan
 28590 die aerde so maect die aerde enen scar-
 28591 pen schiem Het geuult oec dat die aer-
 28592 de gheset wort tegen der sonnen die wel-
 28593 ke als si nv geteykent is stuert den schiem
 28594 also hoge dat si die maen raect ende be-
 28595 smetse ende maect eclipsim vander manen
 28596 want daer om dat die sonne die heffin-
 28597 ghe der spera verbi gaet so gaet dit scarp
 28598 ende neyght ter contrari ziden ende dan o-
 28599 penbaert die maen ende wort vrilic verlich-
 28600 tet Ende wanneer dat die maen recht ge-
 28601 set is tegen die sonne so maect die maen
 28602 enen schiem diemen cathaloydes hiet
 28603 ende daer om stuert si den schiem teghen
 28604 die aerde ende maect eclipsim aen deen si-
 28605 de want alsulken schiem en kan alle dye
 28606 aerde niet bedecken mitten radien der son-
 28607 nen mer si wort in sommigen delen ver-
 28608 licht ende van sulken schiem gheuult eclip-
 28609 sis in enen clima nochtans dat een ander
 28610 clima verlicht blijft als albumaser seyt
 28611 Item die schiem der hetten vander sonnen
 28612 is verdruckende ende verbergende dat schijn-
 28613 sel der sonliker radien ende brengt subti-
 28614 licheyt ende vruchtbaerheyt inder aerden
 28615 ende is vriendinne der serpente ende is voe-
 28616 dende die serpente die inder duysternis

28617 leggen ende vercoelt die ghene die inder
28618 sonnen wanderende sijn als si inden schiem
28619 comen ende vercoeltse ende vertraecht die ri-
28620 picheynt der vruchten ende al ist dat die
28621 schiem gheen lichaem en is nochtans be-
28622 wijst hi een gedaente des lichaems en-
28623 de figureert hem seluen nader beroerin-
28624 ghe ende nader rusten der andere lichamen
28625 want als tlichaem beroert wort soe be-
28626 roert hem die schiem | ende als hem tlichaem
28627 rust so rust die schiem hem want so wair
28628 waert een dinc gaet daer volcht hi als
28629 die son schijnt ende hoe dat die dach lan-
28630 ger is hoe dat die zon inden hemel ho-
28631 ger staet ende hoe dat die schiem des ob-
28632 iecten lichaems minre ghesien wort ende
28633 alsoe weder om als die zon opgaet of on-
28634 der gaet so wort die schiem meerre ge-
28635 sien dan inden middage
28636 Dat xxxiiij. capitel vande duysternissen
28637 **93**Tenebre dat is duysternis als wan-
28638 neer datter gheen licht en is want
28639 die duysternis bijndt ende hout die oghen
28640 dat si die zon of tlicht niet sien en mogen
28641 ende alsoe en ist niet dan een puer berouinge
28642 Tenebra hiet oec een doncker lucht of
28643 een schiem des donckers lichaems als
28644 basilius seyt ende is den licht contrari inder
28645 qualiteyten ende inder ghelegentheynt ende
28646 maect anst ende verueernisse ende beneemt
28647 schoenheynt der verwen ende minret die sca-
28648 melheynt ende voedt slapinghe

Glosses

- 1 N Initiaal: lombarde, 6 regels hoog (05-10), met representant (08), met penwerk.
- 2 wereft Lees: werelt.
- 3 D Lombarde, 2 regels hoog (35-36), met representant.
- 4 welkrr Lees: welker.
- 5 nederster De n staat ondersteboven.
- 6 gheydelt Lees: ghedeylt.
- 7 meteri Lees: materi.
- 8 01 Handgeschreven tekst in bovenmarge: 'nota'.
- 9 H Lombarde, 2 regels hoog (20-21), met representant.
- 10 firmamentnm Lees: firmamentum.
- 11 alexnder Lees: alexander.
- 12 naderuallen Lees: nederuallen.
- 13 35 Handgeschreven tekst in linkermarge (35): '[...] polus sfre' (lees: polus sfere?).
- 14 omgaeude Lees: omgaende.
- 15 D Lombarde, 2 regels hoog (16-17), met representant.
- 16 C Lombarde, 2 regels hoog (29-30), zonder representant.
- 17 diemeu Lees: diemen.
- 18 E Lombarde, 2 regels hoog (36-37), met representant.
- 19 vlamminge Lees: vlamminge.
- 20 al des Lees: aldus?
- 21 19 Handgeschreven tekst in linkermarge (19): 'nota'.
- 22 ons | ons Lees: ons.
- 23 der standelike Lees: verstandelike.
- 24 I Lombarde, 2 regels hoog (29-30), met representant.
- 25 lidra Lees: libra.
- 26 G Lombarde, 2 regels hoog (09-10), met representant.
- 27 15 Handgeschreven tekst in rechtermarge (15): 'nota si[...]']'.
- 28 veersle Lees: veerste.
- 29 Iupiter wort opgericht Handmatig doorgestreept.
- 30 32 Handgeschreven tekst in rechtermarge (32-34): 'van dieren teykenen mit hoer facien ende hoer husen'.
- 31 dunsternisen Lees: duusternissen.
- 32 doen In druk gevolgd door een afbrekingsteken ter uitvulling.
- 33 winich Lees: wiuich.
- 34 sterctse Lees: strectse.
- 35 mlddelbaer Lees: middelbaer.
- 36 marcis Lees: martis.
- 37 ven Lees: van.
- 38 A Lombarde, 2 regels hoog (25-26), met representant.
- 39 satnrnus Lees: saturnus.
- 40 01 Handgeschreven tekst in linkermarge (01): 'voer et na'.
- 41 gewounen Lees: gewonnen.
- 42 01 Handgeschreven tekst in bovenmarge: 'Leest dese calom wt'.
- 43 26 Handgeschreven tekst in linkermarge (26): 'Hier ist wt'.
- 44 dyeten Lees: dyeren.
- 45 27 Handgeschreven tekst in rechtermarge (27-28): 'vanden plane[...]']..
- 46 circuls Lees: circulus.
- 47 seyten Lees: seyt.
- 48 S Lombarde, 2 regels hoog (14-15), zonder representant.
- 49 swarachtich Lees: swartachtich.
- 50 32 Handgeschreven tekst in linkermarge (32-37): '[...]oe godalmach- [...]mel ende eerde [...]lect had. was [...] die eerste

[...] ascendent geset [...]jeet ende vucht [...] sangwine. etcetera'.

51 08 Handgeschreven tekst in linkermarge (07-09): 'Colericus heet ende droghe'.

52 V Lombarde, 2 regels hoog (16-17), zonder representant.

53 M Lombarde, 2 regels hoog (26-27), zonder representant.

54 siju Lees: sijn.

55 woer Lees: voer.

56 S Lombarde, 2 regels hoog (16-17), met representant.

57 alunighe Lees: alenighe?

58 climmen Lees: climmen.

59 meusch Lees: mensch.

60 planetrn Lees: planeten.

61 ende Lees: en.

62 04 Handgeschreven tekst in linkermarge (04-05): 'fleuma- ticus cout ende nat'.

63 wanneer De tweede n staat ondersteboven.

64 01 Handgeschreven tekst in linkermarge (01): 'nota'.

65 craste Lees: craftte.

66 04 Handgeschreven tekst in rechtermarge (04): 'nota'.

67 D Lombarde, 2 regels hoog (39-40), met representant.

68 01 Handgeschreven tekst in bovenmarge: 'leest'.

69 H Lombarde, 2 regels hoog (11-12), met representant.

70 draco Lees: draconis.

71 draco Lees: draconis.

72 draco Lees: draconis.

73 C Lombarde, 2 regels hoog (08-09), zonder representant.

74 S Lombarde, 2 regels hoog (02-03), met representant.

75 36 Handgeschreven tekst in rechtermarge (36-37): 'nota iae[...]'].

76 P Lombarde, 2 regels hoog (15-16), met representant.

77 A Lombarde, 2 regels hoog (30-31), met representant.

78 40 Handgeschreven tekst in ondermarge: 'van die figuer des wagens diemen sien mach'.

79 O Lombarde, 2 regels hoog (14-15), met representant.

80 orioms Lees: orionis.

81 H Lombarde, 2 regels hoog (26-27), met representant.

82 hnmoren Lees: humoren.

83 P Lombarde, 2 regels hoog (18-19), met representant.

84 C Lombarde, 2 regels hoog (07-08), met representant (08).

85 tsaers Lees: tsiaers.

86 tsaers Lees: tsiaers.

87 11 Handgeschreven tekst in rechtermarge (11): 'Tulius'.

88 L Lombarde, 2 regels hoog (15-16), met representant.

89 S Lombarde, 2 regels hoog (04-05), zonder representant.

90 L Lombarde, 2 regels hoog (20-21), zonder representant.

91 R Lombarde, 2 regels hoog (19-20), zonder representant.

92 V Lombarde, 2 regels hoog (32-33), met representant.

93 T Lombarde, 2 regels hoog (21-22), met representant.